

896.v

Dr. med. Augusts Forels

Dr. phil. et jur. h. c.

Dzimumu jautājums

Četrās grāmatas

IV

Praktiskās Bibliotēkas izdevums

Rīgā, Avotu ielā Nr. 33

Tālrunis 3-0-1-7-5

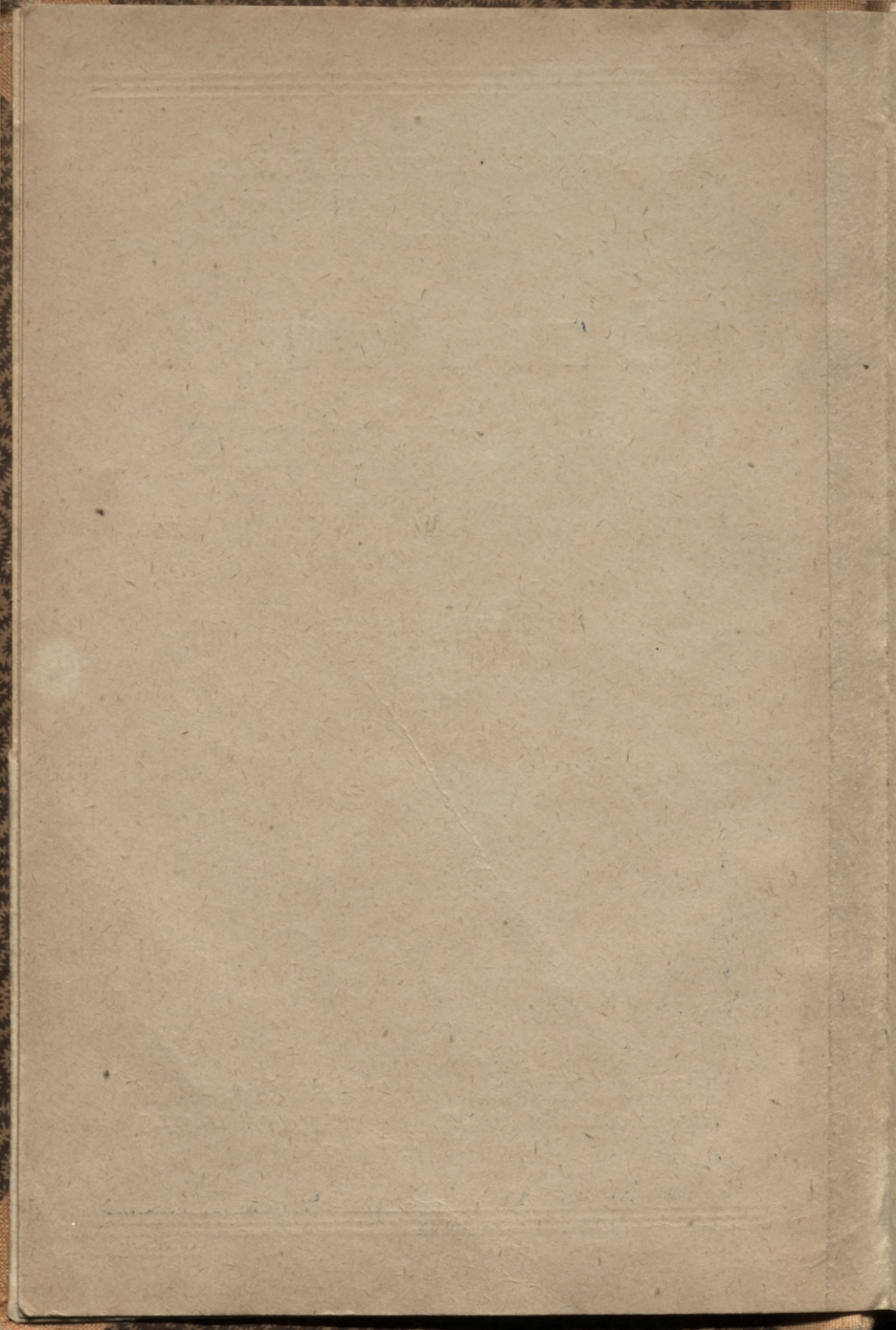
I

9

3

I

Maksā Ls 2.—

61
21

Dr. med. Augusts Forels

Dr. phil. et jur. h. c.

bij. psihiatrijas profesors, Ciriķes un Ivornas vājpātīgo iestādes direktors

Dzimumu jautājums

*Dabaszinātnisks, psiholoģisks un higienisks
apcerējums līdz ar svarīgu sabiedrisku nā-
kotnes uzdevumu atrisināšanas mēģinājumiem*

Četras grāmatas

IV

Praktiskās Bibliotēkas izdevums

Rīgā, Avotu ielā Nr. 33

Tālrunis 3-0-1-7-5

I

9

3

I

Parh. 60

Latv. PSR Valsts Biblioteka
Inv. 56-39.865

0309046530

Spiest. "BURTNIEKS"
Rīgā Avotu ielā Nr. 33

Medicīna un dzimumu dzīve. Seksuālā higiēna.

Ja teoloģija ir ticības mācība par Dievu un viņa-
saules dzīvi, bet tiesības — veco un jauno parašu un li-
kumu sakopojums, tad medicīna ir — māksla dziedināt
slimos. Visas trīs disciplīnas savos pamatos balstās uz
vienādām jūtām un vienu un to pašu jēdzienu. Neskaid-
rās bailes, ko cilvēks izjuta augstāko dabas spēku un
nāves priekšā, līdz ar bezgalīgo nevarīguma apziņu, to
noveda pie reliģijas un kalpošanas Dievam. Taisnīguma
un netaisnības sajūta, kas filogenētiski izriet no simpā-
tijas jūtām un savā ziņā uzskatāma par sirdsapziņas kom-
binējumu ar cilvēku sociālās sadarbības nepieciešamības
atziņu, noveda pie tiesībām. Sāpju sajūta un slimības un
nāves bailes, līdz ar apziņu, ka slimību var savaldīt un
pat pavisam izdziedēt, noveda pie medicīnas. Bet kamēr
teoloģija, ja to nošķir no etikas, ko viņa varmācīgā kārtā
piesavinājusies, savus spēkus smel mistikā, ko cenšas
ietērt dabīgi-cilvēcīgā plīvurī, bet tiesības, piemirzda-
mas savu izcelšanos un pastāvēšanas mērķi, pa lielākai
daļai nododas tukšai likumu pantu izskaidrošanai un pie-
mērošanai, — medicīnas darba lauks ir dzīvais cilvēks.

„Draugs, visa teorija pelēka, un dzīves koks tik zaļš ir visu mūžu.“
(J. Raiņa tulkojums)

Šie Ģētes vārdi jāpatur prātā visiem ārstiem, kas
grib būt savu uzdevumu augstumos.

Lai izdziedētu kaiti, t. i. atjaunotu slimības pār-
trauktās vai neceļos novirzītās ķermeņa funkcijas, ārstam
labi jāpārzin viņa normālais stāvoklis. Tamdēļ arī viņam

savā mākslā jābalstās uz pētījumiem un palīdzinātņēm, sevišķi anatomiju un fizioloģiju. Tapēc līdz ar medicīnas mākslas attīstību strauji attīstas arī viņas palīdzinātnes. Bieži vien medicīna uzskatāma pat par zinātnisko pētījumu ietekmētāju. Tā, piem., histoloģija, embrioloģija, salīdzinošā anatomija un fizioloģija, bakterioloģija u. c. strauji uzplaukušas kā zinātnes tikai pateicoties medicīnas attīstībai. Pie kādiem pētījumiem cilvēks neķeras, lai varētu pasargāt un salāpīt savu dārgo „es!“

Pateicoties šim apstāklim, palīdzinātnes ieņēmušas medicīnā tik svarīgu vietu, ka īstai dziedniecības mākslai pēdējā laikā ierādīta gandrīz blakus loma. Pats par sevi saprotams, ka praktikā dziedniecība vēl arvien stāv pirmā vietā un neizglītotiem cilvēkiem imponē daudz vairāk par palīdzinātņēm.

Ārstēšanas mākslai var būt visai dažāda vērtība.

Par īstu mākslu tā uzskatāma tikai tad, ja viņa atbrīvojusies no šarlatanisma un balstās uz pietiekošām zināšanām, jo neprāšas pielieto aplamus līdzekļus nepareizā vietā, bet blēžiem vairāk rūp slimnieka maks, nekā veselība. Bieži sastopami tādi medicīnas mākslas piekropēji, kas sevī apvieno īsto mākslu ar nezināšanu, vai zināšanas ar blēdību un mākslu, vai arī zināšanas ar mākslas trūkumu. Šai ziņā ideāls ir zināšanas un mākslu apvienot ar godprātību un nesavtību. Bet daudz ir tādu, kas uzrāda tieši pretējās — negatīvās īpašības: nezināšanu, nespēju, iedzīvošanās kāri un šarlatanismu. Diemžēl vairums ārstu, kas citādā ziņā visai teicami un izglītoti cilvēki, pārāk maz ievēro augstāk pievesto Ģētes pamācību.

Ārstnieciskās dogmas un mācības parasti balstās uz „nosirmojošo“ teoriju un hipotēzēm, un nemaz neievēro to, ko sniedz zaļā piedzīvojumu koka augļi. Daudzi ārsti savā darbā drīzāk atgādina teologus, nekā dziedniekus, jo vietā vai nevietā atsauca uz priekšgājēju teicieniem un uz visu noraugās caur skolotāja brillēm. Šai ziņā visvairāk grēko dažādo „ārstniecības sistēmu“ piekritēji (homeopāti u. c.).

Šis apstāklis atstāj visai nelāgu iespaidu arī dzimumu dzīvē un var novest pie bēdīgām sekām.

Sevišķi svarīga ir medicīnas pašatziņa:

„Labāki novērst slimību cēloņus, nekā ārstēt.“

Dienzēl pašreizējie ārstu uzskati seksuālā un alkohola jautājumā vēl pārāk aizspriedumaini, jo tie vadās no reliģiski-etiskām doktrīnām un ticības uz autoritāti.

Nebūt nedomāju apspriest visos sikumos medicīnas attiecības ar dzimumu jautājumu, jo tas aizvestu par tālu. Apskatīsim tikai dzimumu dzīves higienu; vispārējo — sociālo higiēnas daļu tomēr atstāsim pēdējai nodaļai, un galvenā kārtā pievērsīsimies medicīnas aplamiem uzskatiem dzimumu jautājumā.

Ārstu apskates un prostitūcijas reglamentācija uzskatāma par lielu aplamību, ne tikai no etiskā un tiesiskā, bet arī no higieniskā viedokļa, jo tā nesasniedz savu mērķi — venerisko slimību samazināšanu. Pamatojamies uz pastāvošās iekārtas autoritāti, ārsti piegājuši prostitūcijas jautājumam no aplamās puses. Tie uzaicina, lai valsts iekārtas pretinieki pierādot brīvās sistēmas pārākumu. Ja runa iet par pārākuma pierādīšanu, tad to drīzāki varētu prasīt no valsts iekārtas aizstāvjiem. Bet jau redzējam, ka prostitūcijas reglamentācija nebūt nav panākusi venerisko briesmu samazināšanos. Un ja tas viņai būtu izdevies, tad vēl nav izšķirts jautājums, vai ar to vien pietiek, lai attaisnotu tik varmācīgu iekārtu. Ja līdzšinējā sistēma pastāv vel tagad, tad nevis tamdēļ, lai samazinātu veneriskās saslimšanas iespējas, bet gan lai iztaptu vīriešu seksuālo pārmērību un dažādības tieksmēm. Sabiedrībai nav ne mazāko tiesību vēl ilgāki paturēt nekāro iekārtu.

Vecās un aplamās iedomas sekas ir tās, ka daudzi ārsti vēl tagad ieteic saviem slimniekiem ārstēšanās nolūkos apmeklēt atklātos nāmus vai prostitūtes. Šis līdzeklis ir daudz bīstamāks par ļaunumu, ko tādā kārtā cenšas novērst (onanisms, nakts polūcijas u. t. t.) Seksuālie netikumi bordeļos tikai pieņemas.

Piemēru ir visai daudz. To starpā izvēlos kāda nervu slimnieka vēstuli. Tas raksta:

„Esmu 31 gadu vecs. Pusceturta gada atpakaļ apprecējos, bet divus gadus atpakaļ zaudēju sievu, kas 3 gadus sasirga ar diloni. Tikko biju apbedījis sievu,

bērnam saslima kāja, kuŗas dēļ tam bija jāpavada 18 mēnešu sanatorijā.

No bēdām sasirgu arī pats, jo likteņa sitiens bija tik smags, ka nespēju to pārciest.

Naktīs mocos ar bezmiegu, bet dienā ar nespēku un nospiešu gara stāvokli, kas bieži vien noved izmisumā.

Galvenās slimības pazīmes: smaga galva, kakla krampji, vispārēja nieze, polūcijas u. t. t.

Izmeklējos palīdzību pie ārstiem, bet nekā nepanācu. Lai nodzītu bezmiegu, man parakstīja bromu un opiju. Pret polūcijām ieteica lupulīnu. Kad tas nelīdzēja, ārsts pateica, ka vienīgais glābiņš, kas vēl atliekot, esot atjaunot dzimumu satiksmi. Pārvārējis riebumu, trīs mēnešus atpakaļ devos uz atklāto namu, lai prostitūtes apkampienos izdziedētu sēklas noiešanu. Veselības vietā iedzīvojos gonorejā, ar ko sirgstu vēl tagad. Nelīdz ne gonosāns, ne šļirce.

Esmu galīgā izmisumā. Nevaru atkauties no pašnāvības domām. Bet man jādzīvo un jāstrādā, lai uzaudzinātu bērnu... u. t. t."

Par aplamu jāuzskata arī ārstu centība, ar kādu tie biedē ar onanisma un seksuālo pārmērību sekām, kas patiesībā nemaz nav tik bīstamas. IV. nodaļā (dzimuma dziņa) jau iepazīnāties ar dzimuma dziņas normējumu un Lutera priekšrakstiem. Ārstam ieteicams šai ziņā pieturēties pie sekošiem noteikumiem:

Neprecētam jauneklim pēc iespējas jāatturas no visa, kas varētu satraukt viņa dzimuma dziņu un jāapmierinas ar nepiespiestām naktis polūcijām, rūpīgi izvairoties no apzināta onanisma. Tas pats sakams arī ar jaunavu, kuŗas dzimumā dziņa normālos apstākļos daudz vājaka. Tiem, kas nespēj atturēties no dzimumu satiksmes, ieteicama vislielākā uzmanība. Galvenā kārtā jāizvairās no prostitūcijas. Bez viņas pastāv vēl citi ārlaulības dzimumu satiksmes veidi.

Ārstam jābūt saviem slimniekiem atsaucīgam padomdevējam, un nevis bargam morāles sprediķotājam vai prokuroram. Ārsts nedrīkst veltīgi biedēt un rāt nožēlojamus cilvēkus, kas viņam vaļsirdīgi atzīstas savās vāji-

bās un netikumos. Labu viņš panāks tikai ar draudzīgiem padomiem un palīdzību nelaimē. Labs līdzeklis dzimuma dziņas nomierināšanai un poluciju apturēšanai ir hipnotiskā iedvesme, kas satraukto smadzeņu darbību novada normālā ceļā. Sevišķa vēriba jāpiegriež slimnieka individuēlām īpašībām un ārējiem apstākļiem.

Pateicoties pastāvošai monogamijai, visai sarežģīts ir laulāto dzimumu satiksmes jautājums taīs periodos, kad jāizvairās no grūtniecības, piem., zināmu laiku pēc dzemdībām, grūtās slimībās u. t. t. Te ārstam jābūt visai uzmanīgam, jo aplamam padomam var būt ļoti nelāgas sekas. Noliežot vīram dzimuma satiksmi ar sievu, ārsts var viņu nostādīt bīstamās krustugunīs. Vīrs vai nu tiešām atturēsies no kopošanās, pie kam smagi cietīs un pamazām atsvešināsies no sievas, vai arī meklēs izēju prostitūcijā vai citāda veida ārļaulības sakaros, sagāndēs ģimenes dzīvi un nereti pat ievazās mājās veneriskās slimības. Vēl reiz uzsveram, ka ārstam jābūt pēc iespējas uzmanīgākam ar dzimumu satiksmes noliegšanu.

Še nonākam pie visai syarīga jautājuma — seksuālās atturības. Šai jautājumā valda liela domu starpība. Kā arvien, par aplamību jāuzskata abas galejības.

Bīstamās sekas, kādas parasti pieraksta atturībai, ir visai pārspīlētas. Tiesa, normāliem cilvēkiem ļoti grūti parastos apstākļos atturēties no dzimumu satiksmes. Bet šai ziņā jāpiekrīt Oslo universitātes medicīnas fakultātes uzskatiem, kas apgalvo, ka vēl nekad nav dzirdēts, ka kāds būtu smagi sasirdzis dzimuma atturības dēļ; tas novērots tikai seksuālo pārmērību gadījumos. Pats par sevi sprotams, ka šo apgalvojumu nevar uzskatīt par nemaldīgu likumu, kam nebūtu izņēmumu. Daži īpatņi, sevišķi psihopati un ar seksuālo hiperestēziju sirgstošie, piespiestas dzimuma atturības dēļ nereti nonāk tādā nervu un psihiskā satraukumā, ka nopietni saslimst un pat paliek vājšprātīgi. Esmu to novērojis tiklab pie vīriešiem, kā pie sievietēm. Bet tie ir tikai izņēmumi. Tiesa, seksuāli vieglāki satraucamiem cilvēkiem atturība grūti pieciešama un bieži prasa pārcilvēcīgu piespiešanos. Čīnikvi, pazīstamais Kanadas reformātors savā grāmatā piemin kādu godprātīgu mūku, kas nevarēdams atkauties

no dzimuma dziņas tieksmēm, izmisumā pats sev norāvis dzimuma organus, lai nebūtu jāpārkāpj dotais celibata solījums. Tamlīdzīgus faktus derētu ievērot tiem, kas, vecuma nespējas dēļ, vai arī būdami jau no dabas atturīgi, sašutuši spredīko pret dzimuma dziņas izpausmi, kā pret netiklību. Kāda pārtikusi un labi izglītota jaunava, kas bija saglabājusi savu nevainību, neskatoties uz pārmērīgo dzimuma dziņu, man vaļsirdīgi atzinās, ka nespējot vairs ilgāki atturēties no dzimuma satiksmes, un ja visā drīzumā neapprecēšoties, tad katrā ziņā kritīšot par upuri prostitūcijai. Tādos gadījumos kā rūgts izsmiekts šķiet tie cilvēki, kas no dabas apveltīti ar dzimuma vēsumu, atturību uzskata par gluži normālu lietu, un apmeklē atklātos namus vai dodas laulībā tikai tamdēļ, lai darītu tāpat kā visi citi, vai arī lai darītu galu nelāgām tenkām! Savā laikā man pašam bija darīšana ar kādu pārtikušu un izglītotu jaunekli, kas piekopa pilnīgu dzimuma atturību, bet, draugu izsmieklu pamudināts, pirmo un pēdējo reizi mūžā nogāja uz atklāto namu, lai pierādītu savu vīrišķību, nelaimīgā kārtā iedzīvojas sifilīšā un dažus gadus vēlāk nomira ar progresīvo smadzeņu paralīzi.

Sākumā cilvēks, tāpat kā dzīvnieki, no kuņģiem tas cēlies, neatšķīra kopošanas no apaugļošanās. Tagad apstākļi mainījušies. Ja neierobežotu bērnu dzimstību, tad drīz vien cilvēku ģintis aizietu bojā bada nāvē. Kā jau redzējām, mūsu starpā vairs nepastāv dabīgā izlase, kas automātiski eliminē vājākos. Tamdēļ visiem spēkiem jācenšas, lai mākslīgā ceļā aizkavētu kropļu dzimstību. Dzimumu dziņas apmierināšanas nošķiršana no apaugļošanas kļuvusi par sociālu pienākumu, un bieži vien jāiekārtojas tā, lai varētu apmierināt seksuālo tieksmi, izvairoties no grūtniecības. Tas jādara mūsu sievu un mūsu bērnu labā!

Grūtniecības novēršanas līdzekļi. — Pirmā un trešā nodaļā jau iepazināmies ar dzimumu satiksmes un apaugļošanās mehānisko norisi. Tā norāda, ka dzimumu satiksmi itin viegli var piekopt bez apaugļošanās. Tai nolūkā pilnīgi pietiek, ja vīrieša sēklai nēļauj caur dzemdes muti iekļūt sievietes dzemdē. To pa-

nāk dažādos ceļos, skatoties pēc tā, vai grūtniecību vēlas novērst vīrietis, vai sieviete, vai arī abi kopā.

1) Sievietes līdzekļi grūtniecības novēršanai. — Parastākais paņēmieni, lai novērstu apaugļošanu ir maksts izskalošana ar 3—5% etiķa atšķaidījumu remdenā ūdenī, ko sieviete pielieto pirms un pēc kopošanās. Šis līdzeklis tomēr nav drošs, jo sēkla var nokļūt dzemdē jau pirms izskalošanas.

Bieži apgalvo, ka no apaugļošanas varot izsargāties, ja dzimumu satiksmi piekopjot neilgi pirms menstruāciju iestāšanās. Šis apgalvojums attaisnojas tikai pa daļai; tamdēļ — kas uz viņu pārāk paļaujas, bieži vien var rūgti pievilties.

Grūtniecības novēršanai vēl pielieto dezinficējošu vielu piesātinātus gumijas sūcekļus (švammus), ko pirms dzimuma satiksmes iebīda pēc iespējas dziļāki makstī, bet pēc kopošanās izvelk laukā aiz piestiprinātas aukliņas. Arī šis paņēmieni nav visai drošs, jo sēkla var iztecēt blakus sūceklim un vēlāk nokļūt dzemdē. Lai sasniegtu kaut cik lielāku drošību, sūceklim jābūt pietiekoši platum, puslodes veidā. Dzemdē ievadot, jāraugas lai apalā puse nāktu uz āru.

Tikpat nedroši ir arī kaučuka gredzeni (Okklusivpesarieni), ar kuņu palīdzību pirms kopošanās noslēdz dzemdes muti. Pietiek mazākās neuzmanības, lai gredzens noslidētu sāņus un notiktu apaugļošana. Bez tam, pielietojot gredzenu, sēkla paliek makstī.

Gredzens tiek ievadīts makstī sāniski, ar pirkstiem to viegli saspiežot. Pati uzlikšana prasa lielu veiklību un to pamatīgi var iemācīties tikai ar vecmātes piepalīdzību. Gredzens pēc iespējas biežāki jāizņem un jānotīra. Tas izņemams arī pirms menstruāciju iestāšanās.

Pēdējā laikā lielu piekrišanu ieguvuši tā sauktie „drošības ovali“ (Sicherheits ovale), kas pagatavoti no kakao sviesta un chinina. Tos ievada pēc iespējas dziļāki makstī, un izņem tūlīt pēc kopošanās. Ar viņu iedarbību vēl neesmu tuvāki iepazīnīes, bet puslīdz droši varu apgalvot jau tagad, ka arī uz to nevar pārāk paļauties.

Tas pats sakams arī par Dr. Gustava pulverizātoru „Atekos“ un visiem citiem līdzekļiem. Tie sniedz tikai relatīvu drošību.

Vārdu sakot, visi sievietei pieejamie līdzekļi grūtniecības novēršanai ir stipri nedroši. Tas izskaidrojams ar sievietes dzimumu orgānu sarežģīto iekšējo uzbūvi.

2) Vīrieša līdzekļi apaugļošanas novēršanai. — Parastākais paņēmieni, ko pielieto vīriešu vairums, ir t. s. coitus interruptus (nepilnīgi izvesta dzimumu satiksme). Sasniedzot augstāko baudas pakāpi, kopošanās locēkli strauji izvelk no sievietes maksts, izšļācot sēklu tai kājstarpī vai uz vēdera. Šis paņēmieni atstāj nospiedošu iespaidu uz nerviem, jo ievērojami aizkavē seksuālās baudas jūtas un sēklas izšļākšanu. Bez tam viegli vien var nokavēt locēkļa izvilkšanu no maksts, vai arī, izšļācot sēklu kājstarpī, var nogadīties, ka daļa nokļūst makstī un izsauc apaugļošanas.

Rutinēti vīrieši nepilnīgi izvestas dzimumu satiksmes vietā pielieto *paedicatio mullerum*, t. i. ievada kopošanās locēkli sievietes tūplī, vai arī liek to kairināt ar muti u. t. t. Nemaz nerunājot par šāda paņēmiena nedabīgumu un pretīgumu, tas jāatmet jau tamdēļ vien, ka tādā kārtā netiek apmierinātas sievietes dzimuma tieksmes.

Vienkāršākais un lietderīgākais līdzeklis apaugļošanas novēršanai ir uzpirkstņa veidīga, cieši pieguloša maksts, kas nelaiž cauri sēklu, un ko pirms kopošanās uzmauc vīrieša dzimuma locēklī. Tādā gadījumā, ja tikai maksti augšgalā (pie locēkļa pamata) stingri savēl ar elastīgu gredzenu, izšļāktā sēkla paliek uzmauvā. Tādus daiktus sauc par kondoniem jeb prezervatīviem.

Parastākais kondona veids ir kaučuka uznavas ar elastīgu gredzenveidīgu uzbiezni caurā galā. Bet tie ir pārāk biezi un aizkavē seksuālās baudas jūtas un sēklas izšļākšanu. Bez tam kaučuka kondoni ļoti viegli pārplīst, un tamdēļ nav īsti droši. Daudz labāki ir t. s. zarnu kondoni, ko pagatavo no dzīvnieku aklām zarnām, tās sevišķi iepreparējot, un pārdod zem zivju pūšļu kondonu nosaukuma. Ja tikai tie pietiekoši izturīgi un nealgādina zirnēkļu tīklu, tad ar šādiem kondoniem labsajūta pie ko-

pošanās tikpat kā netiek mazināta, un tai pašā laikā droši tiek novērsta apaugļošana. Pie zarnu kondoniem jāpielieto sekoši drošības līdzekļi: Pirmkārt, jāņem kaučuka gredzens tādā lielumā, kas atbilst dzimuma locēklim, un jāuzmauc uz kondona vaļējā gala, pie locēkļa pamata. Gredzens pasargās kondonu no sakrunkošanās un nomaukšanās, kas var atgadīties pie dzimumu satiksmes. Otrkārt, kopošanās locēklis jāizvelk no sievietes maksts, iekams tas vēl nav pilnīgi atslābis, jo citādi kondons var nomaukties un palikt makstī. Kondons pēc lietošanas pamatīgi izmazgājams. Ja tas ir pietiekoši izturīgs, tad viņu var lietot vairākas reizes; ikreizes tas jāizmazgā, rūpīgi jāizžāvē, ieliekot divu kabatas lakatiņu starpā, pēc kam, iepūšot gaisu un sasienot vaļejo galu, to noliek žāvēties uz vilnainas drēbes. Pēc divdesmit četrām stundām to atkal atsien vaļā un izpleš, iekams tas vēl nav paguvis sacietēt. Šādi izmazgātu un izžāvētu kondonu var lietot tikpat labi, kā jaunu. Piepūšot kondonu, reizē pārliecinās arī par viņa drošību. Ja piepūstais kondons ar laiku saplok, tas nozīmē, ka uz viņu vairs nevar paļauties, jo tas laiž cauri gaisu un tā tad arī sēklu. Par kondona drošību var pārliecināties arī to pielejot ar ūdeni. Ja kondons nelaiž cauri ūdeni un gaisu, tad nelaidīs arī sēklu. Pārbaude jāizved visai rūpīgi. Arī pie lietošanas jābūt ļoti uzmanīgam. Ja kondoni ir stipri plāni, tad drošības labad ieteicams uzmaukt divus, vienu virs otra. Ļaunākā gadījumā, ja rodas šaubas, sievietei pēc dzimuma satiksmes jāizskalo maksts ar etiķa atšķaidījumu remdenā ūdenī. Nekad nedrīkst aizmirst kondonu nostiprināt ar kaučuka gredzenu. Ja tikai ievēro pietiekošu uzmanību un rūpīgi izpilda visus vajadzīgos priekšrakstus, tad droši var novērst apaugļošanu un grūtniecību. Ja sieviete neuzticas vīrietim, tā no savas puses vēl var pielietot arī viņai pieejamos līdzekļus. Aprādītie sīkumi no liela svāra trūcīgākiem ļaudīm, jo tie nav pietiekoši naidīgi, lai katrai dzimumu satiksmei iegādātos pilnīgi jaunus un dārgus līdzekļus grūtniecības novēršanai. Ja kondons laiž cauri gaisu, tad jāpērk jauns. Bet kamēr tas nav bojāts, viņu var lietot daudz reizes no vietas.

Sevišķi nopietnos gadījumos, kad uz noteiktāko jāizvairas no apaugļošanās, vīrietim jāuzliek kondons, bet sievietei jāņem vēl palīgā arī kaučuka gredzens vai sūklis. Ja pie tam vēl maksti pēc kopošanās pamatīgi izskalo ar etiķa atšķaidījumu remdenā ūdenī, tad var būt drošs, ka apaugļošana pilnīgi neiespējama. Pieradušiem cilvēkiem attiecīgā sagatavošanās prasa visai maz laika un tiek izvesta reizē ar izģērbšanos.

Tā kā zarnu kondons pagatavots no dzīvnieku membrānas, tad tas nemaz netraucē seksuālo baudas izjūtu. Ja pie tam vēl iesmērē kopošanās locekļa galviņu ar vazelinu, bet ulvilko kondonu pirms lietošanas, apslapina ar ūdeni, tad dzimumu satiksme ne ar ko neatšķiras no normālās.

Pirkto preparēto kondonu vietā var izlīdzēties arī ar paša pagatavotiem. Pie miesniekiem var dabūt pirkst gluži svāigas teļu aklās zarnas. Tās pamatīgi jānotīra un jānomazgā. Ja viņas vēl kārtīgi dezinficē, divdesmit četras stundas noturot sublimata atšķaidījumā (1:1000), tad paša pagatavotais kondons iedarbībā vairs ne ar ko neatšķiras no pirkta. Ar savu svaigumu tie atstāj pat labāku iespaidu, jo pilnā mērā atgādina gļotādiņu. Tādā ceļā pagatavoti kondoni uzglabājami ar glicerīnu pildītā stikla burciņā. Pirms lietošanas tie nomazgājami ūdenī. Tapat kā pirktos, viņus var lietot vairākas reizes. Tikai paša preparētās zarnas ātrāki plīst un tamdēļ nav tik drošas, kā pirktas. Dzimumu satiksme norit pilnīgi normāli, novērsta tikai apaugļošanās.

Dzērumā vīrieši viegli vien piemirst apdomību un tādā kārtā rada idiotus. Tamdēļ arī dzērāju sievietēm ieteicams tādās reizēs pielietot drošības gredzenu, bet pēc dzimumu satiksmes rūpīgi izskalo maksti.

Vēl reiz atkārtāju, ka lieku ļoti lielu svaru uz to, lai grūtniecības novēršanu varētu izvest pēc iespējas lietderīgāki un lētāki, tai pašā laikā panākot lielāku drošību. Attiecīgi līdzekļi ļoti atvieglo normālo dzimumu satiksmi laulībā vai citos dzimuma kopdzīves veidos un dod iespēju izvairīties no priekšlaicīgas vai neērtas grūtniecības, kā arī regulē bērnu dzimstību un aizkavē apaugļošanos nelabvēlīgos apstākļos.

Tādos gadījumos, kad dzemdēšana var izvērsties par nelaimi mātei, grūtniecība novēršama uz visiem laikiem, kas panākams ar olvadu dislokācijas operāciju. Tad vairs nav vajadzīgi ne kondoni, ne arī citi aprādītie līdzekļi.

Arī pēdējā laikā plaši pielietotā dzemdes izņemšanas operācija (ekstirpacija), ko izved sakarā ar dzemdes slimībām, padara sievieti uz visu mūžu neauglīgu.

Bieži dzird runājam, ka kondoni varot atstāt bīstamas sekas. Šādas aplamas domas sevišķi aizstāv Aleksis Peijers. Pamatodamies uz to, ka atradis vīriešu mīzalos spermatozoidus, Peijers apgalvo, ka kondoni izsaucot spermatozeju un sakarā ar to arī dažādas nervu kaites. Patiesībā spermatozoidi atrodami visu vīriešu mīzalos, bet izčaudzinātās nervu kaites radušās tikai nelāgas iedvesmes ceļā. Tikpat aplami ir arī citi apgalvojumi. Tā daži mēģina iestāstīt, ka prezervatīvi esot nosodami jau tamdēļ vien, ka sievietei ar to tiekot liegta baudas sajūta, ko viņa izjūtot pie sēklas izšķakšanas dzemdē! Itkā sievietei vispār varētu to izjust! Pie tukšām un nepamatotām tenkām galvenā kārtā vainīgi vecie aizspriedumi.

Pateicoties grūtniecības novēršanas līdzekļiem, daudzi nožēlojami cilvēki, kas nedrīkst radīt bērnus, rod iespēju apmierināt dzimuma dziņu, nebaidoties, ka caur to varētu laist pasaulē nelaimīgus un nekam nederīgus kņopļus. Pateicoties šiem līdzekļiem, jauniem cilvēkiem tiek dota iespēja apprecēties arī tad, kad naudas apstākļi neatļauj uzturēt ģimeni. Ja tikai sieviete normāla un auglīga, ar viņa palīdzību var noteikt bērnu piedzimšanas laiku. Piem., siltākās zemēs var iekārtoties, lai dzemdības iekristu nevis pavasarī, bet rudenī. Vārdu sakot, ar šo līdzekļu palīdzību dzemdēšana tiek nošķirta no dzimuma dziņas apmierināšanas.

Te var iebilst, ka patīgi un baudas kāri cilvēki tādā kārtā pavisam atturēsies no bērnu radīšanas. Ar to nekas nebūs zaudēts. Labāk lai vairojas sociāli domājoši cilvēki, kas dzīvi un bērnus uzskata ar prieku un jau iepriekš apsola mošus, spējīgus un veselīgus pēcnācējus.

Augstāk aprādītie līdzekļi grūtniecības novēršanai sniedz palīdzīgu roku arī prostitūcijas apkarošanai. Ja dzimumu satiksme vairs nebūs saistīta ar apaugļošanu,

grūtniecību un dzemdībām, tad tiks novērstas arī visas grūtniecības traģiskās sekas. Ja vēl pie tam izved arī trīspadsmitā nodaļā aprādītās reformas, tad var droši cerēt uz sasāpējušā dzimumu jautājuma labvēlīgu at-risināšanu.

Kondonu labums ir arī tas, ka ar viņu palīdzību tiek mazinātas veneriskās saslimšanas iespējas. Pats par sevi saprotams, ka to nevar uzskatīt par pilnīgi drošu līdzekli, uz ko vienmēr var paļauties. Arī ar kondonu jābūt visai uzmanīgam, lai tīšu prātu neieskrietu nelaimē.

Drošākais līdzeklis apaugļošanas novēršanai tomēr ir un paliek olvadū dislokācija, kas padara sievieti ne-auglīgu uz visiem laikiem (kā jau redzējam, kastrācija var visai nelāgi atsaukties uz vispārējo veselību un tam-dēļ viņa pielietojama tikai sevišķi bīstamos gadījumos, piem., kad sieviete sirgst ar sadismu u. t. t.).

Tiešām jābrīnās par dažiem ārtiem, kas nekautrīgi pavedina jaunekļus uz prostitūciju, bet kaunīgi nosarkst, tikko iet runa par grūtniecības novēršanu. Pateicoties novecojušām parašām un aizspriedumiem, viņi sajūt kaunu tur, kur nav nekā nekaunīga un cenšas attaisnot visne-ķitrāko netiklību.

Dzimuma regulēšanas līdzekļu lietderīga pielieto-ša patiesībā ir individuālās un sociālās dzimuma higiē-nas svarīgākais punkts. Ārstu pienākums būtu ar to ie-pazīties visos sīkumos, lai varētu ieteikt katram gadīje-nam atbilstošu līdzekli.

Praktikā tomēr redzam, ka visur vēl valda noveco-jušie aizspriedumi. Bieži vien ārsti izrādās vēl lielāki dog-matiķi un baušļu vergi, nekā mācītāji un likuma pantu pie-mērošanā pārspēj juristus. Daži savu aizspriedumu dēļ pat iedzīvojas veneriskās slimībās, vai arī sagandē sie-vas, padarot tās nelaikā grūtas. Liela vaina pierakstāma arī tam apstāklim, ka jautājums vēl nav pienācīgi ap-gaismots.

Pēc tam, kad Lozannā bija izcēlies lielāks skandāls, sakarā ar manu uzstāšanos grūtniecības novēršanas jau-tājumā, Vātlāndes ārstu apvienība, kur skaitos par biedri, mani uzaicināja uzstāties ar attiecīgu priekšlasījumu. Ne-ilgi pirms uzstāšanās dabūju zināt, ka daži darba biedri cenšoties mani izgāst un vācot parakstus attiecīgam ie-

sniegumam. Tas mani nebūt neatbaidīja, bet gan iedvesa vēl lielāku sparū. Kad sapulcē, kur bija ieradušies vienīgi ārsti, un pie tam lielā vairumā, beidzot nonācam pie pārspriedes, neviens neuzdrošinājās iebilst pret maniem ieskatiem. Visi vienbalsīgi piekrita manam jautājuma atrisinājumam!

Laulības higiēna. — Ja laulība noslēgta uz abpusējas vienošanās pamatiem, ja laulātie devušies laulībā labi apzinoties, ko dara, ja pie tam novērsts maitājošais naudas iespaids, kā arī nedabīgā ticības un likumu iejaukšanās ar dažādiem spaidu līdzekļiem, un ja sieviete nostādīta vienādās tiesībās ar vīrieti, — tad par iekšējo laulības cementu jāuzskata savstarpēja mīlas un cieņas sajūtu, kas cieši saistīta ar dzimuma dziņu, kamēr ārējo cementējumu izveido likumos noteiktie vecāku pienākumi pret bērniem, kas pastāv arī neatkarīgi no jūtām. Labāki cilvēki sevī apvieno abas katēgorijas, jo sociālā pienākuma sajūta tos noved pie pienākuma pildīšanas arī bez ārējiem likuma spaidiem.

Mums atliek vēl apspriest dažus medicīniska rakstūra noteikumus.

Septītā nodaļā jau redzējām, ka vīram jābūt mazliet vecākam par sievu. Starpība var grozīties no 6 līdz 12 gadiem. Šis noteikums ļoti no svara laulību ilgumam, sevišķi mūsu monogamos apstākļos. Sieviete gan ātrāki sasniedz seksuālo un garīgo gatavību, bet arī ātrāki novīst un zaudē spējas bērnu ieņemšanai. Poligamās tautas šai ziņā izlīdzas ar to, ka pavisam jaunus zēnus saprecina ar jaunām meitenēm, bet, kad tās noveco, piedod jaunākas blakus sievas. Mūsu apstākļos vīrietis izlīdzās ar to, ka apmeklē atklāto namu.

Pateicoties tam, viņš jau agrā jaunībā tiek pavests uz neceljiem, tiek garīgi un miesīgi samaitāts un bieži vien iedzīvojas arī veneriskās kaitēs. Uz laulībām tas noraugas kā uz patversmi, kurā sievai piekrist vairāk vai mazāk gādīgas saimnieces loma. Te ļoti grūti atrast pareizo ceļu. Poligamija, vismaz tai veidā, kādā to uztver vecā iekārta, ir pārāk rupja, bet prostitūcija pārāk nekļītra un bīstama izeja. *Hic Rhodus, hic salta*, — teiktu prātīgs cilvēks, kas visur vadās no bēdīgi slavenā teiciena: „pēc manis — kaut vai grēku plūdi.“ Cilvēkam

jāsavalda savas kaislības, — atbildētu morālists. Mēs izvēlamies vidus ceļu, un sakam: vislabāki dzīvē veiksies tam jaunēklim, kas jau no dabas atturīgs, vai arī kam ir pietiekoši cieša griba, lai atturētos no dzimumu satiksmes, vismaz līdz divdesmit piektam dzīvības gadam, rūpīgi izvairoties no prostitūcijas, pārejoša rakstūra dzimuma kopdzīves, kā arī no onanisma. Ja tas nepiegiež vērību muļķīgiem aizspriedumiem un piegadījuma nebaidās pielietot attiecīgus līdzekļus apaugļošanas novēršanai, tad viņš droši var apprecēties arī tad, kad vēl nav spējīgs uzturēt bērnus, un paņemt par sievu pietiekoši jaunu meiteni, lai raksturu saskaņas gadījumā varētu ar to kopā nodzīvot visu mūžu. Arī meitenes var iziet pie vīra jau 17—18, vēlākais 18—19 gadu vecumā. Taīs gados viņas jau sasniegušas pietiekošu seksuālo un garīgo gatavību. Tādā kārtā tiek ievērota arī vēlamā gadu starpība. Jauniem cilvēkiem laulības nebūt nav par kavēkli, kas aiztur darbā, vai studijās. Tie itin labi var turpināt iesākt ar apprecējušies. Bieži vien laulības tos vēl vairāk pamudina uz ražīgu darbu, sevišķi, ja laulātie nodomājuši ātrāki tikt pie bērniem.

Medus mēneša skurbulis neilgst visu mūžu. Lai nodrošinātu ilgstošas un laimīgas laulības, laulāto starpā jāvalda iekšējai, garīgai un siržu saskaņai un savstarpējai piemērošanai seksuālā ziņā. Kopīgs darbs, kopēji ideāli, savstarpēja maiga izlīdzēšanās kas tomēr nepāriet izlutināšanā, savstarpējas pamācības, kas neizvēršas varmācīgā tiranijā, — tādi ir laimīgu laulību noteikumi. Galvenais noteikums ir, ka laulātiem rūpīgi jāizvairas no visa, kas varētu atsvešināt, kauču vai tikai arīgi. Lai gan dažai labai pārgudrai galvai mans apgalvojums izlikšies pārāk bērnišķīgs un smieklīgs, vēl reiz uzsveru, dalītu gultu sistēma viegli vien var novest pie laulāto atsvešināšanās un caur to bīstami sagandēt ģimenes dzīvi. Tas var atgadīties pat tad, ja laulātiem ir vislabākie nodomi. Tas pats sakams arī par seksuālo atturību, kas atnes nelāgas sekas pat taīs gadījumos, kad tiek piekopta tikai īsāku laiku. Izņēmums ir tikai tad, ja laulātie piekopj atturību vecuma nespējas vai smagākas kaites dēļ. Savā laikā daudz šķēpu lauzts ap jautājumu, vai sievietei nepieciešami ilgāki dzimuma atturības starpbrīži. Dažās

mežoņu tautas uzskata sievieti par „netīru“ divus un pat vairākus gadus pēc dzemdībām (kamēr tā zīda bērnu), un šai laikā stingri noliedz tai pieskārties seksuālos nolūkos. Bet ar to vien vēl nekas nav pierādīts, jo šāis mežoņu tautās pastāv poligamija un vīrs var taupīšanas laikā dzimuma dziņu apmierināt pie citām sievietēm. Lai mūsu monogamās laulības paliktu savā dabīgā veidā un neizvērstos tukšā ilūzijā, dzimumu satiksmei jābūt pēc iespējas biežākai un pastāvīgākai. Par pietiekošiem fizioloģiskiem, t. i. dabīgiem iemesliem dzimumu sakaru pārtraukšanai uzskatamas tikai menstruācijas un dzemdības, kā arī laulāto temperaments. Pēc Grubera domām (Hygiene des Geschlechtslebens, Stuttgart bei Moritz) pēc radībām ieturams mazākais četras nedēļas ilgs starpbrīdis. Mans uzskats, ka tas paildzinams pat līdz sešām nedēļām. Tādu starpbrīdi dzimumu sakaros var paciest pat lielākie seksuālie varoņi. Vienīgās sekas būs nakts polūcijas. Turpretim grūtniecība nekādā ziņā nevar būt par iemeslu dzimuma sakaru pārtraukšanai. Tai laikā vīram tikai saudzīgāki jāapietas ar sievu. Pēdējos mēnešos ieteicams izvest kņpošanas no pakalpusē, lai nenodarītu ļaunu bērnam. Tāpat jāizvairās no straujām kustībām.

Turpretim sievietai jānodod ilgāks starpbrīdis divu radību starpā. To nedrīkst apaugļot ātrāki, kā gadu pēc dzemdībām. Divu radību starpbrīdim tā tad jāilgst mazākais divus gadus. Kā jau aizrādījam, tas viegli iekārtojams ar kondona palīdzību. Tādā kārtā tiek gādāts ne vien par sievas, bet arī par pēcnācēju veselību. Neviens taču nenoliegs, ka labāki dzemdēt septiņus bērnus, kas visi būs dzīvi un veseli, nekā laist pasaulē četrpadsmit, no kuriem septiņi aizies bojā; nemaz nerunājot par nabaga māti, ko pārāk biežas dzemdības nomoca līdz nāvei.

Āttiecībā uz dzimumu satiksmes piekopšanas biežumu, jāsaaka, ka viss atkarājas no savstarpējās norunas. Pazīstamais Lutera noteikums (2—3 reizes nedēļā) šai ziņā ir zelta vidus ceļš, kas atbilst seksuāliem spēka gadiem.

Seksuālā ziņā atturīgām sievietēm, kam patīk bērni, bet derdzas dzimumu satiksme, pēc manām domām nav

tiesība sevi uzskatīt par normālām un pieprasīt, lai vīrs tās pieguļ tikai apaugļošanās nolūkos, bet atturas no kopošanās kā baudas. Turpretīm sievietei nenoliedzama tiesība prasīt nākošam vīram, lai tas pirms laulībām paskaidrotu savas seksuālās prasības. Bet tas vēl par maz. Kā vīram, tā sievai, pirms laulībām savstarpīgi jānoskaidro seksuālās īpatnības, lai vēlāk vairs neceltos nekādi pārpratumi un sarežģījumi.

Tas neko nenozīmē, ja jaunava, būdama vēl nevainīga, nav izjutusi īsto seksuālo labsajūtu pie kopošanās. Ja tikai viņai ir pietiekošas teoretiskās zināšanas dzimumu jautājumā, tā labi zinās pateikt, ko domā par dzimumu satiksmi ar viņai patikamo cilvēku — vai tā derdzas, vai arī šķiet patikama. Tas pats sakams arī par jaunēkliem. Kāda sieviete, kas studēja medicīnu un pateicoties šim apstāklim smalki pārzināja visus dzimumu jautājuma sīkumus, lai gan bija saglabājusī nevainību, atzinās, ka visu laiku uzlūkojusi dzimumu satiksmi ar riebījumu, līdz kamēr iepazinusies ar cilvēku, kas viņai iepaticies. Tad riebums pārvērties patikā. Šis vienkāršais piemērs ļoti labi raksturo sievietes monogamo dzimumu jautājuma uztveri.

Kā vislabāki izskaidrot jauniešiem dzimumu jautājumu, redzam XVII. nodaļā. Pašreizējos apstākļos labāki audzinātas jaunavas gandrīz neko nejēdz seksuālā jautājumā, kāpēc arī nevar būt runa par saderināto savstarpējo noskaidrošanos attiecībā uz dzimuma īpatnībām.

Pateicoties prostitūcijas uzplaukumam, daudzām veselīgām sievietēm nākas iziet pie novājinātiem vīriem, kas viegli satraucami un grūti apmierināmi, jo pa daļai jau zaudējuši dzimuma spējas. Šo jaunumu var novērst tikai izskaužot netikumus.

Daudzo patoloģisko un histerisko mīlas veidu starpā atrodama arī tāda mīla, kas norisinās tikai iedomā, izpaužas kaislīgās frāzēs un koķetērijā, bet pāriet riebumā pie pirmā dzimumu satiksmes mēģinājuma. Tikai tad cilvēks atgūstas un nogaužas: „Tā bija tikai pašapmānīšanās, es patiesībā viņu nemaz nemīlēju.“ Bieži vien šī atziņa ierodas jau pirms laulībām un laikā aizkavē nelaimi. Tam līdzīgi gadījieni vēl lieku reizi norāda uz iz-

mēģinājumu laulību un šķiršanas atvieglošanas nepieciešamību.

Tādu neparedzētu apstākļu, kas sagandē laulību dzīvi jau pašā sākumā, ir visai daudz. Tā varam pieminēt slimīgo sievietes vaginismu, ko gan parasti var izārstēt. Tamdēļ sevišķi no svara būtu pirms laulībām noiet pie ārsta, lai tas pamatīgi izmeklē un noteic visas seksuālās īpatnības.

Ja sieviete grib pieturēties pie Tolstoja ieteikuma un dzimumu satiksmi pieļaut tikai bērnu radīšanai, tad viņai jāuzmeklē līgavainis, kas būtu ar mieru izpildīt viņas prasības. Ja viņa tādu neatrod un neļauj vīram ieņģādāties blakus sievu vai mīlako, tad viņai vai nu jāatsakās no savām iedomām, vai arī jādzemdē bērni ārliulībā. Manus uzskatus daudzi varbūt atzīs par netikumīgiem, bet tie ir pilnīgi dabīgi un racionāli, un tamdēļ arī etiski pareizi. Pats par sevi saprotams, ka ar to negribu iegaltvot, ka sievai seksuālā ziņā jānāk pretīm vīram tik bieži, cik vien tam iegribas; iepriekšējā gaitā jau noskaidroju, ka esmu pilnīgi pretējos ieskatos. Tas ir visai kutelīgs jautājums. Bet pie labas gribas, lielākas seksuālas brīvības un savstarpējas atklātības un saprašanās, arī te var atrast izeju. Gan savstarpēja pretimnākšana un mīla ierādīs pareizo ceļu. Tikai rūpīgi jāizvairās no asketiskiem pārspīlējumiem un pārmērīga ideālisma, kā arī no zemiskas un mazdūšīgas padošanās miesīgām kaislēm. Vēl vairāk kā visur citur, te jāizvēlas zelta vidus ceļš.

Ļoti svarīgs ir bērnu radīšanas jautājums. Tā kā mēs varam neregulēt dzimstību pēc savas vēlēšanās, tad mums nenoliedzami jā rūpējas, lai pasaulē laistie bērni būtu pēc iespējas labāki. Vispirmais noteikums ir labi vecāki. Šai ziņā liela loma piekrīt iedzimtām, t. i. senču miesīgām un garīgām īpašībām. Kas attiecas uz garīgām īpašībām, tad nepietiek ar izglītību un apdāvinātību vien; vajaga uzrādīt arī labu raksturu, godprātību un neatlaidību, lielu gribas spēku u. t. Kāds gan būs labums no miesīgi veselīgiem un garīgi apdāvinātiem bērniem, ja tiem trūks vajadzīgais gribas spēks, vai arī tie būs patīgi, impulsīvi un tieksies uz noziedzīgu darbību. Nav nekā bīstamāka par tādiem veselīgiem un spējīgiem blē-

žiem, kas pasaulē dzīvo tikai par postu paši sev un sabiedrībai, atgādinādami indīgas sēnes.

Vecākiem radīšanas brīdī jābūt veseliem un skaidrā prātā, citādi var nogadīties, ka bērns tiek samaitāts jau auglī (blastoforija). No liela svara ir arī vecāku vecums; vecu ļaužu bērni parasti ir visai vārgi.

Par lielu aplamību un ļaunumu jāuzskata tas apstāklis, ka mūsu laikos bērnu radīšana tiek stādīta atkarībā no materiāliem apstākļiem. Spējīgiem un veselīgiem vecākiem nevajaga atturēties no pastiprinātas bērnu radīšanas pat tādā gadījumā, ja tiem nav nekādu līdzekļu. Laba sēkla uzdīgst un izaug pati no sevis. Novīst un nīkuļo tikai tie, kas samaitāti jau dīgļi. Mežoni un bieži vien arī kulturālo valšķu zemnieki uzlūko bērnus kā bagātību, un nevis kā nastu, jo no dzīves prasa tikai pašu nepieciešamo. Mēs turpretim esam radījuši lielu vairumu mākslīgu vajadzību un, bīdamies no ierobežojumiem, pēc iespējas izvairamies no lielākas ģimenes. Izlutinātībai pievienojas pilnīgi attaisnojama vēlēšanās bērniem sniegt labāku izglītību. Šis iemesls nākotnē gan tiks novērsts, jo tad par izglītību būs jā rūpējas valstij.

Te mēs nonākam pie jautājuma, kas pašreizējos apstākļos vēl šķiet visai kutelīgs, bet nākotnē, ja tikai dzīvē izvedīs aprādītās reformas, būs daudz vieglāki atrisināms. Vīrietis un sieviete sirsnīgi mīl viens otru, vēlas doties laulībā un prasa ārstam, vai tas būtu ieteicams, jo viens vai abi sirgst ar kādu kaiti vai arī uzrāda nelāgas iedzimtas īpašības. Ja uzrādītā kaite ir vājprātība vai cita kāda garīga slimība, tuberkuloze, sifiliss, vai tripsers, tad lai arī tā būtu apārstēta, ārstam uz noteiktāko jāpretojas laulībām, aizrādot, ka tas būtu augstākā mērā vieglprātīgs solis. Esmu arvien to uzstādījis par ārsta pienākumu.

Mazāk bīstamos gadījumos, kad laulību kandidāts uzrāda tikai kādu lielāku vai mazāku iedzimtu trūkumu, kas var atsaukties arī uz bērniem, laulības gan atļaujamas no ārstnieciskā viedokļa, bet no sociāli etiskā viedokļa stingri jānoliedz bērnu radīšana. Tādi cilvēki labāki lai adoptē veselīgus bāriņus. Tieši te vislabāki redzam, cik svarīga loma piekrīt grūtniecības novēršanas līdzekļiem.

Ārstam jābrīdina no vieglprātības. Tomēr tas nedrīkst būt par stingru. Ārstiem parasti piemīt pesimistiskas tieksmes visur saskatīt sliktību, pie kam tā tiek iztēlota pēc iespējas bīstamāka. Apstākļi, ka tēvocis sirdzis ar vājprātību, vēl nedod pamatu nākošai paaudzei noliegt bērnu radišanu. Šai ziņā jāpielieto pirmā nodaļā pieminētais varbūtības aprēķins. Kad ārsts pamatīgi iepazīties ar abu laulību kandidātu un viņu senču miesīgām un garīgām īpašībām, tad viņam nopietni jāapsver, ko var caurmērā sagaidīt no pēcnācējiem. Skatoties pēc tā, vai tie pārsniegtu vidusmēru vai ne, ārstam jādos padoms vairāk vai mazāk ierobežot dzimstību. Par sevi saprotams, ka šo vidusmēru nedrīkst pieņemt pārāk augstu, jo cilvēku masa uzrāda diezgan neapmierinošu garīgo un miesīgo caurmēru. Ja laulību kandidātiem ir psihopātiskas vai nelāgas iedzimtības iezīmes, bet citādi tie ir izglītoti un saprātīgi cilvēki un pie ārsta griežas aiz godprātības un uzmanības, tad viņam tie jānomierina un jāieteic piekopt stingri higiēnisku dzīves veidu un atturēties no alkoholiskiem dzērieniem, nenoliedzot bērnu radišanu. Tādos gadījumos var cerēt, ka pēcnācēji etiskā un garīgā ziņā pārsniegs vidusmēru un, ja tikai nekritīs par upuri blastoforijai, uzrādīs pat reģenerācijas spējas. Vārdu sakot, ārstam uzmanīgi jāieiet visos individuālo īpašību sīkumos, vispusīgi jānovērtē iegūtie norādījumi un rūpīgi jāizvairas no vienpusīgām dogmām. Tikai tad viņš varēs dot pareizu padomu.

No sociālās higiēnas viedokļa raugoties, tas apstākļi, ka laulībā radītie bērni var izrādīties par garīgiem un miesīgiem kropliem, vēl nav par iemeslu laulību noliegšanai. Noliegšana tikai pati bērnu radišana. Te visdrošākais līdzeklis ir operatīvā ceļā izvesta olvadu dislokācija. Tādā kārtā kropliem neatņemam pēdējo prieku un nedzenam tos prostitūcijā vai izmisumā, bet dodam iespēju dzimuma dziņas apmierināšanu bezbērnu laulībā.

Ārstu noslēpums. — Ārstu noslēpuma jautājums ir visai delikāts un grūti nospraust īstās robežas. Tas jānostāda atkarībā no ārējiem apstākļiem un individuālām īpašībām. Francijā ārstu noslēpums tiek uzskatīts gandrīz par dievišķu iestādījumu. Tas var būt par

īemeslu tiesā atteikties no liecības un pat slēpt noziegumu u. t. t. Turpretīm daudzās citās valstīs ārsti izklāsta savu slimnieku noslēpumus bez mazākiem sirdsapziņas pārmetumiem. Vārdu sakot, ārstu noslēpums ir visai elastīgs jēdziens, ko pēc patikas var ierobežot vai arī paplašināt un kas sofistiskā iztulkojumā viegli vien var pārvērsties abpusīgi griezīgā asmenī.

Lai gan atsevišķos gadījumos var rasties lielāki sarežģījumi, no etiskā viedokļa raugoties, ārstu noslēpumā tomēr var saskatīt zināmus pamatnoteikumus. Ārstam jānoklusē viss, ko tam uzticējuši slimnieki, izņemot to, ko viņi pateikuši pilnīgi atklāti, vai arī atļāvuši tālākai izpaušanai. Bet šim noteikumam ir arī izņēmumi. Pirmkārt, runa iet tikai par tādu slimnieku, kas pats apzinās, ko dara. Pretējā gadījumā ārstu noslēpums var būt tikai relatīvs.

Ja vājprātīgs cilvēks pastāsta ārstam kā noslēpumu kautko tādu, kas varētu apdraudēt sabiedrību vai arī pašu slimnieku, ārsta pienākums ir to paziņot attiecīgai personai vai iestādei, bet tikai tai un ne citiem. Pats par sevi saprotams, kā ārstam jārikojas visai uzmanīgi un jāievēro slimnieka vai bērna intereses.

Bet ārstu noslēpumam ir robežas arī attiecībā pret aprēķina spējīgiem cilvēkiem. Pēc mūsu prāta, noslēpums jāievēro tikai tiktālu, cik tas neapdraud citu cilvēku un sabiedrības tiesības. Tāpat kā nevar būt runa par ārsta noslēpumu baku vai choleras saslimšanas gadījumos, kad ārsta pienākums ir izolēt slimnieku no pārējiem, neskatoties uz to, vai viņš pats tam piekrīt vai nē, tāpat nevar atsaukties uz ārsta noslēpumu arī citos līdzīgos apstākļos. Vārdu sakot, ārsts nedrīkst uzņemties līdzvainīgā lomu nelaimes gadījumos un slepkavībā.

Pievedīsim dažus piemērus:

Pie ārsta griežas pēc padoma cilvēks, kas atzīstas, ka sirgst ar sadismu vai arī pedofiliju. Te nevar būt divu domu, ka ārstam darīšana ar bīstamu cilvēku. Ko darīt? Kā arvien, arī te uz noteiktāko jāizvairās no galējībām, jo tās nāktu tikai par ļaunu. Ārsts rīkojas visai nepareizi, ja rūpējas tikai par pašu slimnieku, nepiegriežams verības tam, ko viņš var nodarīt apkārtnei. Vēl

aplamāki rīkojas tas ārsts, kas slimīgi izvirtušam cilvēkam padoma vietā rupji uzkliedz: „Jūs esat cūka! Vāka-ties prom, vai es jūs nodošu, kam nākas!“ Par pareizu nevar atzīt arī ārsta rīcību, ja slimniekam nesaka nekā, bet steidzas paziņot attiecīgai iestādei. Slimnieks vispirms rūpīgi jāizklausīna un jāizmeklē, jānoskaidro viņa dzīves apstākļi un netikuma apjomi, un jāpārliciecinās, vai darišana ar nelaimīgu un godprātīgu cilvēku, kas izmisis pats par savu nelaimi un visiem spēkiem cīnās pret slimīgām tieksmēm, vai turpretim — ar patīgu un nekautrīgu subjektu, kas netikumam nododas bez mazākiem sirdsapziņas pārmetumiem un pie ārsta griežas tikai tamdēļ, lai tas viņam palīdzētu izkļūt no nepatīkšanām, kas cēlušās sakarā ar nedabīgām tieksmēm. Pēdējā gadījumā slimnieks parasti dodas pie ārsta tikai tamdēļ, lai to izmantotu savos nolūkos. Ja tādās reizēs ārsts nolemj turēties pie profesionālā noslēpuma, vai nu, lai izbēgtu liekām nepatīkšanām, vai arī tamdēļ, ka to uzskata par pienākumu, tad viņš patiesībā paliek par līdzvainīgo pāstrādātos noziegumos. Pats par sevi saprotams, ka nevar krasī atšķirt godīgus un kārtīgus cilvēkus no ļaunprātīgiem slimniekiem. To starpā ir daudz pārejas pakāpju. Ārstam vispirms rūpīgi jānoskaidro visi apstākļi un jāat-turas no gala slēdziena, kamēr nav izpētīti visi sikumi. Ja viņš to nespēj pats saviem spēkiem piedzīvojumu trūkuma dēļ, tad jāsauc palīgā attiecīgs speciālists (psī-chologs vai neirologs). Kad tas panākts, viņa rīcība jā-saskaņo ar izmeklēšanā gūtiem norādījumiem. Ja viņš nā-cis pie pārliciecināšanas, ka slimniekam ir labi un godīgi no-domi, ka tas enerģiski cīnās pret netikumu, un ka visu laiku tas noturējies un nav nodarījis nekā ļauna, tad viņam jāpalīdz slimniekam cīņā un jāpielieto visi iespējamie līdzekļi (izņemot laulību), lai nelaimīgo izrautu no netikuma skavām. Ārstam jānorāda uz bīsta-mām sekām, kas var izcelties tai gadījumā, ja slimnieks padosies savām nelāgām tieksmēm, un, ja vajadzīgs, jā-ieteic (*horrible dictu*) pat piekopt onanismu vai arī ļau-ties kastrētis. Beigās jāliek slimniekam apsoties ar goda vārdu, ka pārāk lielas kārdināšanas gadījumā, kad tas vairs nespēs pretoties netikumam, viņš nekavejoši grie-zīsies pie ārsta. Tikai ar tādu noteikumu var ieturēt pro-

fesionālo noslēpumu. Tas ir vislabākais līdzeklis, lai glābtu slimnieku un reizē pasargātu sabiedrību. Ļaunākā gadījumā, kad ārsts redz, ka slimnieks negrib vai arī nevar savaldīties un jau pastrādājis nekārtības vai pat noziedzies, tad ieteicama šāda rīcība: Ārsts paziņo slimniekam, ka tādos apstākļos nevar uzņemties atbildību, un pieprasa, lai tas nekavējoši iestājas kādā vājprātīgo iestādē, pretējā gadījumā piedraudot ar nodošanu attiecīgai varai. Tāds slimnieks apdraud sabiedrību vairāk, nekā to var pieļaut. Bet ja viņš paklausīgi padodas visiem noteikumiem, tad arī ārstam no savas puses jāievēro noslēpums un jāgādā, lai lieta tiktu noklusēta. Skatoties pēc apstākļiem, jārikojas vai nu krasāki, vai arī saudzīgāki. Bet kā jau teicām, ārsta noslēpumā nedrīkst noiet tik tālu, lai ar to paliktu par līdzvainīgo noziedzīgā darbībā. Tādos gadījumos vislabākais līdzeklis ir vājprātīgo iestāde. Ārstam tas jāpielieto tāpat, kā lipīgo slimību gadījumos slimnīca.

Pirmam piemēram ar nodomu izvēlējos ļaunāko slimnieku kategoriju, par kuriem gandrīz droši var pateikt, ka tie ir bīstami vai, vismaz, ar laiku var kļūt bīstami sabiedrībai. Bet ir arī citāda veida slimnieki. Vienu tādu kategoriju atrodam de Briē bēdu lūgā „*Les Avariés*“. Kāds sifilitiķis nodomājis precēties un griežas pie ārsta pēc padoma. Vai ārstam jāapmierinās ar vienkāršu padomu neprecēties? Bet ja slimnieks viņu neklausā? Vai tādā gadījumā vēl var turēties pie ārsta noslēpuma un mierīgu prātu ļaut notikt nelaimei? Pēc manām domām ārstam jāpaziņo: „Ievērojiet, ka nepaklausības gadījumā par visu paziņošu jūsu ligavai un viņas vecākiem.“ Ārsts tikai nedrīkst to darīt slimniekam aiz muguras, kā tādās reizēs, kad darīšana ar aprēķina nespējīgu cilvēku. Viņam skaidri un gaiši jāpiedraud: „Jūs man uzticējāties. Tiesa, kā ārstam man pienākas noklusēt jūsu slimību, kamēr tā nevienam neatnes nekā ļauna. Bet ja jūs nepaklausīsiet maniem aizrādījumiem un mēģināsiet apprecēties, tādā kārtā nekaunīgi piemānot nabaga jaunavu un viņas ģimeni un apdraudot jaunavas veselību, tad man, kā ārstam, ir vēl cits pienākums, kas stāv daudz augstāk par pienākumu pret slimnieku, — tas ir sociālais pienākums. Varat būt pārliecināti, ka to

izpildīšu līdz galam. Es uzmanīgi sekošu jūsu rīcībai un darišu visu iespējamo, lai nevainīgs cilvēks nekristu par upuri jūsu noziedzīgai nekautrībai."

Tā es izprotu godprātīga ārsta pienākumu, kas grib atrasties sava uzdevuma augstumos. Savā laikā pat piedzīvoju kautko līdzīgu. Pie manis bija atnācis kāds jauneklis, kas sirga ar diloni, un atzinās, ka esot kaislīgi iemīlējis Kad viņam aizrādīju, ka apprecēdams iece-rēto jaunavu, tas pastrādās noziegumu, viņš stūrgalvīgi un rupji pretojās manam padomam. Tad viņam noteikti pateicu, ka paziņošu jaunavai par viņa slimību. Tādā kārtā man izdevās novērst laulības. Tiesa, viņš vēlāk apprecēja citu jaunavu, kas izgāja pie viņa, neskatoties uz manu brīdinājumu. Bet es vismaz biju izpildījis savu pienākumu.

Pēc manām domām, gluži tāpat ārstam jārikojas arī at-tiecībā pret tiem slimniekiem, kas sirgst ar chronisku gonoreju, garīgiem traucējumiem, konstitucionālu dzimuma izvirtību u. t. t.

Senāk urningu homoseksuālismu uzskatīja par ie-gūtu netikumu un centās izārstēt ar laulībām. Vēl tagad daži neapzinīgi ārsti ieteic šo līdzekli, kas patiesībā uz-lūkojams par sociālu neķītrību. Urningu starpā nereti var atrast rafinētus subjektus, kas labprāt vēlētos bērnus, lai arī tos padarītu par urningiem. Tā kā viņi to nespēj panākt nedabīgos seksuālos sakaros ar mīļākiem — vī-riešiem, tad neatliek nekas cits, kā negribot apprecēties un, pārvārot riebumu, piegulēt sievai bērnus, tai pašā laikā vēl arvien turpinot dzimuma sakarus ar vīriešiem. Sievu tie uzskata tikai par saimniei vai kalponi, kuŗai starp citu jādzemdē pāris bērnu. Pats par sevi sapro-tams, ka sieva, apprecoties ar urningu, uzlūkojama par nelaimīgu upuri. Ja ārstam savā praksē nākas piedzīvot līdzīgus gadījumus, tad viņam noteikti jāizvairās, lai ne-klūtu par līdzvainīgo nelaimīgās laulības. Arī šoreiz viņam jāpiedraud ar patieso apstākļu izpaušanu līgavai.

Pie ārsta nereti griežas pēc padoma arī tādi cilvēki, kas vaļsirdīgi atzīstas savos trūkumos un netikumos, pie-ķamizrādas, ka darišana tikai ar stiprām iedzīmtām tieksmēm. Šaubīgākos gadījumos no svara uzzināt, ko par laulībām domā otra puse, vai tā noteikti vēlās bērnus un vai viņa

nesirgst ar kādu līdzīgu iedzimtu trūkumu vai netikumu. Tādās reizēs ārstam jāprasa vislielākā vaļsirdība, un jā-saka: „Labi; jūs varat precēties, bet tikai ar noteikumu, ka jūsu līgavai (vai līgavainim) jāzin patiesība. Starp citu, tas jums pašam nāks tikai par labu, jo laulības, kas dibinātas uz blēdībām, nekad nevar būt laimīgas. Atļauj-man par šo lietu pārrunāt ar jūsu līgavu (vai līga-vaini). Tad redzēsim, ko darīt“. Parasti ārsts dabūs attiecīgu piekrišanu un tādā kārtā bieži vien varēs no-vērst lielāku nelaimi. Pats par sevi saprotams, ka ār-stam jāpiemērojas apstākļiem. Atkarībā no iedzimto tiek-smju stipruma vai netikuma veida, atļaujamas vai nu normalas, vai arī bezbērnu laulības. Tādās reizēs nemaz nav jāķeras pie draudiem, ka visu paziņos līgavai (vai līgavainim). Draudi pielietojami tikai attiecībā pret nekautrīgiem un ļaunprātīgiem subjektiem.

Ar prieku atceros vairākus gadījumus, kad līgavai-nis ar līgavu reizē ieradās pie manis, vaļsirdīgi izstāstīja savus noslēpumus un beigās lūdza dot padomu, vai tā-dos apstākļos būtu ieteicamas laulības. Tā ir augstākā mērā apsveicama rīcība, kuŗai vajadzētu sekot visiem laulību kandidātiem, ja tikai tie būtu daudz maz godprā-tīgāki dzimumu jautājumā un labāki izprastu paši savas intereses. Tādā kārtā arī ārstam vieglāki dot attiecīgu padomu. Jācer, ka šai ziņā pieaugošais cilvēku saprāts un apdomība, līdz ar plašākām zināšanām, novedīs pie pareiza dzimumu jautājuma atrisinājuma arī bez ārsta piepalīdzības.

Ārstam bieži vien jāizlemj vēl kāds cits jautājums, ko jau apskatījām iepriekšējā gaitā. Runa iet par m ā k-s l ī g o a b o r t u. Jautājums sīkāki iztirzāts jau trīs-padsmitā nodaļā, pārspriežot kriminālo tiesību attiecības ar dzimumu jautājumu. Katrā atsevišķā gadījumā ārstam apzinīgi jāapsver visi lietas apstākļi. Vēl reiz atgādinu, ka viņam jāievēro arī sociālās intereses, un tamdēļ nepie-tiek ar to vien, ka mātes veselības stāvoklis atļauj tai dzemdēt bērņus, lai kategoriski nostātos pret abortu pat tādā gadījumā, ja no bērņa sagaidams tikai kroplis. Vār-du sakot, ārstam nav jāievēro vienīgi mātes veselība, bet arī augļa intereses. Ja kroplis jau piedzimis, to var atstāt dzīvu; bet vismaz jācenšas lai tāds netiktu dzem-

dēts. Te var iebilst, ka par bērna kvalitāti var spriest tikai tad, kad tas jau piedzimis. Tas nav noliedzams. Bet kamēr likumi liek atstāt dzīvus pat nožēlojamākos kņopļus, vislabākā izeja ir savlaicīgs aborts.

Dzimuma slimību dziedniecība.—Astotā nodaļā jau redzējam, ka novērst ir vairāk no svara, nekā ārstēt. Kādi tad ir labākie līdzekļi venerisko slimību novēršanai? Jāizvairās no prostitūcijas, jāatturas no reibinošu dzērienu lietošanas; pie dzimumu satiksmes jāievēro lielākā tīrība, un tūlīt pēc kopošanās akta pamatīgi jāizmazgā dzimuma organi; uzturot dzimumu sakarus ar šaubīgāku personu, jāpārlicinās, vai tā nesirgst ar kadu venerisku kaiti; vīrietim pie kopošanās jāpielieto kondons *); šaubīgos gadījumos jāizvairās no skūpstiem; aizdomīgās vietas jānotriepj ar joda tinktūru. Tiem, kam piemīt fimoze (pārāk šaurs dzimuma locēkļa priekšādiņas atvērums), ieteicams to novērst operatīvā ceļā, jo aiz priekšādiņas sakrājas netīrumi, kas veicina saslimšanas iespējas. Apgraizītie samērā mazāk sirgst ar veneriskām kaitēm, nekā neapgraizītie. Sevišķi ieteicams pēc kopošanās nolaist ūdeni, jo tas iztīra mīzalu kanāli. Sievietēm pirms un pēc dzimumu satiksmes pamatīgi jāizskalo maksts ar remdenu sublimāta atšķaidījumu (1:1000). Šis līdzeklis tomēr nav ieteicams prostitūtēm, kas kopojas vairākas reizes dienā, jo ar pārāk biežu pielietošanu var palikt kaitīgs.

Vēl reiz uzsveru, ka venerisku slimību apkarošana vissekmīgāka būs tikai tad, ja ar viņu briesmām un pretlīdzekļiem abus dzimumus iepazīstinās jau agrā jaunībā.

Sifilisa ārstēšanā pastāv liela domu starpība. Kamēr vairums ārstu vēl tagad dzied slavas dziesmas dzīvsudrabam, daudzi citi to nopeļ un pat uzskata kā galveno mugurkaula smadzeņu atrofijas un paralīzes cēloni. Tiešām, kultūras tautās veci sifilitiķi sirgst ar minētām kaitēm daudz biežāki, nekā, piem., arābi, kas vairāk cieš no kaulu un ādas sifilisa. Grūti noteikt, ar ko tas izskaidrojams — alkoholismu, intensīvāku smadzeņu dar-

*) Pret veneriskām slimībām ieteicamāki kaučuka kondoni, jo tos var labāki izmazgāt. Bez tam viņi ir pilnīgi necaurļaidīgi. Zarnu kondonus var ņemt tikai tāda gadījumā, ja tos izlieto vienu vienīgu eizi un pirms lietošanas iemērc sublimāta atšķaidījumā.

bību, vai dzīvsudraba pielietošanu sifilisa ārstēšanā. Man šķiet, ka šai parādībā drīzāk vainojama alkohola iedarbība, kas kultūras tautās tiek vairāk lietots, nekā pie mežoniem. Bet varbūt ka pa daļai tā izskaidrojama ar to apstākli, ka pie arābiem sifiliss ievazāts daudz vēlāk, nekā pie mums. Pēdējā laikā labi panākumi sasniegti arī bez dzīvsudraba preparātu pielietošanas. Dzīvsudraba pretinieki apgalvo, ka tādā kārtā mainījies pat sifilisa raksturs.

Savā ilggadīgā darbībā esmu nācis pie sekošiem slēdzieniem:

1. Dzīvsudrabs dod labus panākumus tikai pašā sākumā; vēlāk tas vairs neder un pat var izrādīties kaitīgs. Kad darīšana ar t. s. metasifilisu (paralīzi un mugurkaula smadzeņu atrofiju jeb tabesu), dzīvsudrabs stāvokli tikai padara vēl ļaunāku.

2. Tas, ka sveigs sifiliss šķiet izārstēts ar dzīvsudrabu, vēl nenozīmē, ka slimība neatkārtosies t. s. metasifilisa veidā (20 un pat vairāk gadus vēlāk).

3. Arī pirmā stādijā slimība var pieņemt smadzeņu sifilisa veidu, bet istā paralīze un mugurkaula smadzeņu atrofija uzskatamas vienīgi kā agrāka sifilisa sekas (metasifiliss). Metasifilisu nevajaga sajaukt ar *pseudo-paralīzi* un *pseudotabesu*, kas ceļas pilnīgi neatkarīgi no sifilisa. Starpība viegli konstatējama ar mikroskopiskās izmeklēšanas palīdzību.

4. Smadzeņu paralīze un mugurkaula smadzeņu atrofija nekad nav novērota pie nevainīgām jaunavām (ja tikai sifiliss nav iegūts citā ceļā. Tāpat ar šīm kaitēm nesirgst arī bērni (ja tikai sifiliss nav jau iedzimts).

5. Kādu laiku ieslavētais salvarsāns (606) arvien vairāk iziet no apgrozības, jo nav attaisnojis cerības.

Nebūt nedomāju iet visos venerisko slimību dziedniecības sikumos. Apskatīšu jautājumu tikai no medicālā viedokļa.

Venerisko slimību ārstēšanu visvairāk kavē tas apstāklis, ka saslimušiem kauns griesties dēļ palīdzības pie ārsta. Pēc manām domām, visiem spēkiem jācenšas venerisko dziedniecību uz priekšu nostādīt tā, lai pēc

iespējas nāktu pretīm kauna sajūtai, šai nolūkā ievērojot vislielāko sūdību un slepenību. Jāierīko speciālas slimnīcas, kur abi dzimumi būtu pilnīgi nošķirti viens no otra. Bez tam slimniekiem jādod iespēja ārstēties visstingrākā slepenībā. Tiem pat varētu atļaut valkāt maskas, lai neviens viņus nepazītu. Nekas tā neatbaida slimniekus, kā bailes, ka viņus varētu pazīt. Sevišķi tas sākams par sievietēm. Kamēr nekaunīgiem izvirtuļiem viena alga, vai citi dabū zināt viņu slimību vai nē, bet prostitūtes izvairās no slimnīcas tikai tamdēļ, ka ārstēšanās uz laiku izņem no „darba“, — kārtīgi ļaudis, kad tie sasirgst ar venerisku kaiti, izvairās no ārstēšanās svarīgu iemeslu dēļ. Viņiem bailes, ka citi neuzzin viņu kaunu, kā arī bailes no neķītrās prostitūtu sabiedrības, kas piepilda slimnīcu veneriskās nodaļas. Pēc iespējas jānēģina nākt pretīm šo nelaimīgo cilvēku bailēm. Tam nolūkam vienīgais līdzeklis ir slepenas, pieklājīgas un anonimas ārstēšanās iespējas, kas būtu pieejamas arī trūcīgākiem sabiedrības slāņiem. Tas nāktu par labu ne tikai pašiem slimniekiem, bet arī visai tautai.

Pats par sevi saprotams, ka venēriķi var ārstēties arī pie privātiem ārstiem. Bet tādā gadījumā visai grūti ievērot pietiekošu slepenību. Šis apstāklis vēl lieku reizi norāda, cik nepieciešami ierīkot attiecīgas dziedniecības iestādes, kas venerisko slimību apkarošanā panāks daudz vairāk, nekā mulķīgā prostitūcijas iekārta, par ko jau runājam iepriekšējās nodaļās.

Ļoti svarīgs ir arī seksuālo izvirtību dziedniecības jautājums. Tam par cēloni galvenā kārtā ir vai nu iedzimtas tieksmes vai arī iedvesme un nelāgi ieradumi. Abos gadījumos ir tikai viens līdzeklis, lai savaldītu netikumu un slimnieku novadītu atpakaļ pareizās sliedēs. Šis līdzeklis ir psihoterapija. Hipnotiskā ārstēšana sevišķi ieteicama tiem, kas sirgst ar onanismu. Ja slimniekam nelāgās tieksmes radušās tikai tamdēļ, ka tam nav bijis iespējams apmierināt dzimuma dziņu dabīgā ceļā, tad par labāku līdzekli gan uzskatāma normāla dzimumu satiksme un laulības.

Arī šai jautājumā jāizvairās no vienpusības. Nedrīkst iestīgt liekā dogmatismā un katru seksuālu netikumu uzskatīt par ieraduma vai pašiedvesmes sekām. Izņemot

parastos onanisma un pederastijas gadījumus, kas drīzāki uzlūkojami par vajadzības radītiem izlīdzēšanās paņēmieniem, ieraduma netikumu nemaz nav tik daudz, kā to parasti iedomājas.

Kas griežas pēc palīdzības pie ārsta, parasti uzrāda patoloģisku izvirtību, kas pa lielāku daļu radusies iedzimtības ceļā. Tamdēļ arī tādus gadījumus jābūt visai uzmanīgam, lai ieteicot laulības, laba vietā nepanāktu ļaunu. Šunkam-Nocingam vairākkārt izdevies ar hipnotiskās iedvesmes palīdzību izārstēt vīrieša kārtas urningus, kas tādā kārtā atguva dzimuma tieksmes pret sievietēm. Arī savā praksē piedzīvoju vienu otru tādu gadījumu. Bet kamēr Šrenks bija atradis par iespējamu izdziedētiem ieteikt laulības, es neuzdrošinājos uzņemties tik lielu atbildību un ieteicu onanismu vai arī brīvus dzimuma sakarus, rūpīgi izsargājoties no apaugļošanas. Par nožēlošanu, pašreizējie likumi un uzskati neatļauj laulības urningu starpā, lai gan tās nevienam neatnestu nekā ļauna un nāktu tikai par labu sabiedrībai. Tamdēļ arī noteikti pievienojos tiem ārstiem, kas prasa, lai atceltu sodus par homoseksuāliem dzimuma sakariem, ja tos piekopj pieauguši cilvēki uz savstarpējas vienošanās. Tāpat jāļauj pilnīga rīcības brīvība arī citiem seksuāliem izvirtuļiem, kas ar savu rīcību netraucē dzimuma ziņā normālos cilvēkus, vai arī nepavedina mazgadējos. Bet ja nenormāls cilvēks griežas pēc palīdzības pie ārsta, tad pielietojama hipnotiskā iedvesme un jācenšas slimo smadzeņu darbību novadīt pareizās sliedēs. Ja netikums nav iedzimts, bet iemantots paraduma ceļā, tad pēc galīgas izveseļošanās var ieteikt arī laulības, bet labākā gadījumā var atļaut pat bērnu radīšanu.

Ar hipnotiskās iedvesmes palīdzību var izārstēt arī polūcijas, seksuālo hiperestēziju un psihisko impotenci. Tādus gadījumus, kad dzimuma dzīve citādi ir gluži normāla, nav ne mazākā iemesla noliegt laulības.

Turpretim, ja darišana ar seksuālo anestēziju, tad laulības uzskatamas par nepiedodamu aplamību pat vieglākos anestēzijas gadījumos. Pats par sevi saprotams, ka tas attiecas tikai uz vīriešiem, jo vairumam sieviešu, ja tikai tās saglabājušas nevainību, pirms laulībām piemīt seksuālā anestēzija tai ziņā, ka viņas vēl nav izbaudīju-

šas *orgasmus venericus* un tamdēļ arī nezina, cik stipras būs dzimuma tieksmes laulībā. Bez tam, seksuālai anestēzijai pie sievietēm daudz mazāks iespaids laulībā, neka pie vīriešiem, jo tā nebūt netraucē dzimumu satiksmi.

Mūsu apskatē neietilpst speciālie dzimuma orgānu dziedniecības jautājumi. Aizrādišu tikai, ka ārsti-speciālisti bieži vien pielaiž rupju kļūdu, jo apmierinās ar lokālu dzimuma orgānu ārstēšanu arī tādos gadījumos, kad vaina būtu meklējama nenormālā smadzeņu darbībā. Tādās reizēs viņi darītu daudz prātīgāki, ja pielietotu psihiskās dziedniecības paņēmienus, sevišķi hipnotisko iedvēsmi. Pie tādām slimībām jāpieskaita laba tiesa nepareizu menstruāciju, psihiskā impotence un pārlietas polūcijas, kā arī onanisms, ja tikai tam par cēloni nav fimoze, cērmes, vai cita kāda līdzīga kaite. Pats par sevi sāprotams, ka nedrīkst pielaiest arī pretēju kļūdu, pielietojot psihiskās dziedniecības paņēmienus tur, kur noteikti vajadzīga lokāla ārstēšana.

Piecpadsmitā nodaļa

Seksuālā etika jeb seksuālā morāle

Morāli diezgan grūti atšķirt no tiesībām. Senāk, kad tiesas uzlikto sodu uzskatīja kā pārkāpuma izpirkumu, tas vēl bija samērā diezgan viegli izvedams. Un tomēr, pateicoties apstāklim, ka vecās tiesības pamatojas uz metafiziskām ticības dogmām, tieši viņās atrodam vislielāko sajaukumu ar etikas jēdzieniem. Kā jau redzējām trīspadsmitā nodaļā, vecās tiesības uzlūko par noziegumu sacelšanos pret pastāvošiem reliģiskiem un morāliem uzskatiem un aizspriedumiem, tāī pašā laikā sankcionējot gluži netikumīgus paņēmienus un likumus, ja tikai tie izriet no ticīgiem iestādījumiem un priekšrakstiem.

Otrkārt, ja mēs tiesības uzlūkojam kā drošības iestādījumu, kam jāpasargā atsevišķi cilvēki un sabiedrība no kaitīgām pārestībām un varmācībām, tad viņas ir cieši saistītas ar etiku un nav tik viegli nošķirojamas, kā to iegalvo tīrās dogmatiskās mācības piekritēji; jo kas gan ir etika, īstā cilvēcīgā morāle?

Dogmatiskā etika pastāv no iedomātiem Dieva baušļiem, t. i. noteikumiem, kam pierakstīta dievišķa izcelšanās. Viņa bieži vien nonāk lielās pretrunās ar cilvēcīgo etiku. Katrai ticībai ir savi baušļi. Malajiešu Dievs ticīgiem pavēl apēst ienaidnieku sirdis; atriebīgais un greisirdīgais Jehova, lai pārbaudītu Abrama ticību, liek tam upurēt uz sārta savu miesīgo dēlu, caur saviem pilnvārnīkiem apkauj veselās tautas un grēku plūdus apslīcina visu cilvēci; kristīgo Dievs pieturas pie mīkstsirdīgāka rīcības veida; Allah savus ticīgos pārvalda ar

fatalismu, bet baušļos pavēl atturēties no vīna dzeršanas un apkaut kristīgos; Kristus māca mīlestību arī pret sīvākiem ienaidniekiem un ne tikai atļauj vīna dzeršanu, bet pat ūdeni pārvērš par vīnu; indusu Dievs grib, lai atraitnes sekotu nāvē mirušiem vīriem; daudzas reliģijas prasa, lai attiecīgiem dieviem upurētu dzīvus cilvēkus. Ievērojot lielo reliģisko etiku dažādību, grūti būtu radīt kautko sakarīgu un vispārēju.

Lielākās pretrunas dažādo ticību etiskie baušļi uzrāda dzimumu jautājumā. Tamdēļ arī reliģisko morāli atstāsim dažādo ticību priesteriem un rakstu mācītājiem un apskatīsim dzimumu jautājumu no tīri cilvēcīgās morāles viedokļa. Tā nedrīkst dibināties uz formālo dogmatiku; viņai jāizriet no dabīgiem cilvēku dzīves apstākļiem. Mēs tikko redzējām, ka viņa cieši saistīta ar tiesībām. Tikpat ciešas saites viņu vieno arī ar higienu (medicīnu). Ja arī kādreiz etika šķiet pretrunā ar higienu, tad tas izskaidrojams ar to apstākli, ka parasti vairāk ievēro individuālo veselību, atstājot novārtā publisko jeb sociālo higienu*). Mēs jau redzējām, ka ārstam par visu augstāk jāstāda sociālā higiēna un vairāk jā rūpējās par sabiedrības interesēm, nekā par viņas atsevišķo locēkļu labumu. Tādejādi izprasta sociālā higiēna neuzrāda nekādas pretrunas ar cilvēcīgo etiku.

Tagad noskaidrosim, ko lai saprotam zem morāles jeb etikas vārda. Ja atmetam liekas hipotēzes, tad etika teorētiski uzlūkojama par laba un ļauna atšķiršanu cilvēku rīcībā; praktiski — kā morāle — tā ir pienākums dzīvē darīt labu un izvairīties no ļauniem darbiem.

Bet ar to vien vēl nav viss izteikts; jo ko gan lai apzīmē par ļaunu, ko par labu? To ko vieni uzskata par apsveicamu rīcību, citi atkal nopenē par kaitīgu. Šai ziņā arvien patiesi būs Ģētes Mefistofeļa dziļdomīgie vārdi:

„No viņa spēka daļa es,

„Kas ļaunu vienmēr grib un labu vienmēr nes.“

(J. Raiņa tulkojums)

*) Sociālās higiēnas plašākā nozīmē ietveru ne tikai gādību par pašreizējo sabiedrību un vājāko pabalstīšanu, bet arī rāsas higienu. Savā prātā rāsas veselības pasargāšanai pat dodu priekšroku.

Mūsu rīcības labās vai ļaunās sekas reti kad saskan ar iepriekšējiem nodomiem. Labu gribēdams, cilvēks bieži vien nodara ļaunu, un arī otrādi — ļaunos nolūkos viens otrs padara labus darbus. Tamdēļ arī mēs nedrīkstam sajaukt etisko motīvu ar rīcības sekām.

Jautājuma tuvākā apskatē redzam, ka arī viena un tā pati rīcība var nākt par labu vienam un par ļaunu otram. Ja vilks apēd jēru, tad tas nāk par labu vilkam un par ļaunu jēram. Arī mums pašiem nebūtu iespējams dzīvot, ja mēs neiznīcinātu citu dzīvības, izlietodami uzturam dzīvnieku un augu valsti. Strādājot un pelnot naudu, mēs līdz ar to tukšojam citu kabatas, kas tiem var atnest ļaunu u. t. t.

Morālei tā tad ir relatīvs jēdziens. Absolūtā laba un ļauna atšķiršana nemaz nav iespējama. Vienīgais, ko varam panākt savā rīcībā ir, lai tā citiem atnestu pēe iespējas vairāk labuma un mazāk ļaunuma, reizē samazinot līdz minimumam mūsu fiziskās un garīgās ciešanas un uzlabojot savstarpējās cilvēku attiecības. Un arī tādā gadījumā mums jāierobežojas tikai ar cilvēkiem, nepiegriežot vērības pārējiem radījumiem, ko izmantojam savā labā. Bez tam, mēs jau redzējam, ka sociālā labuma jēdziens visai grūti attiecināms uz visām cilvēku rāsām reizē. Dažas ir tik zemu attīstītas un pie tam tik veselīgas, ka, ja vien tām atļautu brīvi vairoties, tās drīz vien izskaustu citas, labākas, bet mazāk auglīgas rāsas, un pasaulei būtu jāpiedzīvo arvien jauni mežonības uzliesmojumi. Raksturīgu piemēru šai ziņā uzrāda nēģeru republika Haīti salā. Tādā kārtā aplami izprasta etika var praksē kaitēt morālei.

Arī vienam un tam pašam cilvēkam viena lieta sāukumā var atnest labu, un vēlāk ļaunu, vai arī otrādi — sāukumā izrādīties ļauna, bet vēlāk laba. Kā piemēru minēsim nepatīkamu pamācību, vai arī pārlietu saldumu ēšanu.

No augstāk pievestiem konstatējumiem izriet, ka pienākumi, ko mums uzliek morāle, var būt tikai relatīvi. Mēs nevaram savā rīcībā būt vienādi pret visiem dzīvjiem radījumiem, un pat pret visiem cilvēkiem; citādi bieži vien nāktos vērtīgāko upurēt mazvērtīgam. Tamdēļ arī morāli varam teorētiski uzlūkot kā pareizi,

t. i. zinātniski izvestu cenšanos pēc sociālā labuma, bet praktiski — kā sociālā labuma lietderīgu izvešanu dzīvē. Tai nolūkā mums vispirms jāpanāk laba griba un nesavtība. To nepanāksim ar pamācībām, ne skaļiem sprediķiem, bet gan ar labiem piemēriem un dzīves skolu.

Augstākā prasība, ko etika uzstāda cilvēku rīcībai, ir cenšanās nākošo paaudžu labā.

Labi izprasts altruisms neko daudz neatšķiras no pareizi izprasta egoisma. Starpība ir tikai relatīva. Mēs pielaiestu lielu aplamību, ja sociālo iekārtu pamatotu uz mūsu patīgām tieksmēm. Bet tikpat liela aplamība būtu, ja šīs tieksmes iemauktotu pārliedzīgā un nedabīgā askētismā, kam nav nekāda sakara ar īsto altruismu. Kad bite vai skudra baro citas bites vai skudras ar savu medu, tad viņa to dara ar prieku. Tā uzpurējas sabiedrības labā, lai apmierinātu altruistiskas tieksmes, kas savā ziņā jau palikušas par kaislību. Vai tad arī cilvēks nevar dot ar tādu pat prieku, kā saņemt? Kā gan citādi lai izskaidro labprātīgo pašuzpurēšanos, ko redzam to daudzo mocēkļu pašai dziedīgā rīcībā, kas nekurnēdami upurē savu veselību un dzīvību tēvijas, ģimenes vai zinātnes labā? Acīmredzot, viņi to dara nepiespiesti un pat sajūt apmierinājumu. Cenzdamies padarīt cēlāku vēl arvien visai mežonīgo cilvēku egoismu, to līdzsvarojot ar pašai dziedīgo altruismu un labām sociālām parašām, mēs līdz ar to sagatavojam nākošām paaudzēm šīs zemes paradīzes iespējas. Tiesa, šī paradīze būs tikai relatīva, bet toties daudz labāka par pašreizējo anarhiju un patīgo interešu cīņu.

Nākotnei visvairāk no svara būtu laba iedzimta cilvēku kvalitāte. Diemžēl, mūsu laikos to vēl arvien noteic gadījuma rakstura izlase. Liela vaina pierakstama līdzšinējiem audzināšanas paņēmieniem, kas pārāk maz rūpējas par bērnu rakstura un gribas spēka attīstību. Cilvēku vairums vēl arvien smok apatijā, rupjā juteklībā un aizspriedumos. Tiesa, kultūra un etika novedušas pie zināmas tikumu uzlabošanās. Bet pašreizējie baznīcas un skolas audzināšanas paņēmieni pārdzīvojuši savu laiku un vairs nav piemēroti jaunāko laiku prasībām, nemaz jau nerunājot par nākotnes uzdevumiem.

Hamletā Poloniuss saka:

„Galvenais: esi patiens pats pret sevi, tad tu nevarēsi būt citāds arī pret pārējiem“.

Tie ir patiesi un dziļi izprasti vārdi, kas sevī satur daļu no visas etikas; tomēr, lai tos izvestu dzīvē, jābūt apveltītam ar stipru raksturu.

Augstāk pievestās atziņas dod iespēju pareizai seksuālās etikas jeb seksuālās morāles izpratnei.

Ja atstājam pie malas rīcības motīvus, varam sociāli-etiskā ziņā atzīt vainu par pozitīvu, t. i. derīgu, vai par neutrālu, t. i. gluži vienaldzīgu, vai arī par negatīvu, t. i. kaitīgu. Tomēr, mazākā sabiedrībā, attiecībā pret vienu vai nedaudziem citiem cilvēkiem, rīcība var būt laba (pozitīva), ļauna (negatīva) vai arī vienaldzīga, bet attiecībā pret vispārību izrādīties gluži pretēja. Bet kā jau teicu, etikai mazāk no svara pati rīcība, nekā viņas motīvi. Arī tie var būt etiski pozitīvi, negatīvi, vai neutrāli. Cilvēkam parasti ļoti grūti izvest kautko sociāli pozitīvu, ja tam trūkst etiskā sajūta, t. i. sirdsapziņa vai pienākuma apziņa. Bez tam, neizglītots, neveikls un aplami domājošs cilvēks morālos nolūkus var pastrādāt sociāli negatīvus darbus, bet morāls izvirtulis pie gadījiena uzrāda sociāli pozitīvu rīcību. Piem., godkāres vai atriebības dzīts cilvēks var sastādīt „augstsirdīgu“ testamentu, kas visu mantu atstāj labdarīgiem mērķiem, tādā kārtā atnezdams labu sabiedrībai un nodarīdams pārestību dažiem tās locekļiem. Nemaz nebūdami izvirtuši, rīcības motīvi var būt tīri egoistiski un pamudināt uz sabiedriski pozitīviem darbiem tikai aiz patīgiem aprēķiniem.

Par altruistiem apzīmē cilvēkus, kas apveltīti ar etiskā ziņā pozitīvām jūtām un tās cenšas izmantot vispārības labā. Par tīru egoistu uzlūkojams tas, kas par visu vairāk mīl savu dārgo „es“. Kamēr tas savā rīcībā nekaitē citiem cilvēkiem, egoists pats par sevi ir sociālā ziņā neutrāls īpatnis. Altruisms no savas puses nav iespējams bez zinama egoisma piemaisījuma. Citādi altruīstam pavisam nebūtu iespējams noturēties pie dzīvības. Tamdēļ arī sociālās sajūtas ideāls pastāv saskaņotā egoisma iedarbībā ar altruismu, kas attiecīgi piemēroti sabiedrības un tās atsevišķo locekļu vajadzībām. Par paraugu te var ņemt skudras, pie kuņģam atrodam vislabā-

kās attiecības egoistisko tieksmju kompensējošā noregulējumā ar sociālām jūtām. Egoismam pretēju raksturu uzrāda etiski samaitāti vai arī aktīvi negatīvi cilvēki. Pats par sevi saprotams, ka egoisms nepārvārami pamudina uz ļaunu pret citiem un tamdēļ arī īsts egoists reti kad var noturēties etiski neutrālā stāvoklī. Jau tamdēļ vien nav iespējams sociālās iekārtas pamatos ņemt tīru egoismu, kā to varbūt vēlētos daži patīgāki īpatņi.

Augstāk pievestās atziņas dod pareizu seksuālās etikas izpratni. Dzimuma dziņa pati par sevi etiskā ziņā uzskatama par neutrālu. Bet tā kā daudzi viņu izlieto baudai, tad bieži vien tā nonāk asā konfliktā ar etiku. Vienīgais izņēmums ir fetišisms (un pats par sevi saprotams — arī sodomija), jo tādos gadījumos dzimuma dziņa vēršas pret nedzīviem priekšmetiem vai arī kustoņiem un tamdēļ nevar nonākt sadursmē ar pareizi izprastu morāli. Cik dažādi var būt seksuālās etikas ieskatī, redzam jau no tā vien, ka daudzi uzskata grūtniecības novēršanu par netikumīgu lietu, tai pašā laikā sirsnīgi aizstāvēdami un pabalstīdami prostitūciju. Tas pats cilvēks, kas ārlaulības dzemdības uzlūko par kauna traipu, nomoca sievu līdz nāvei, likdams tai dzemdēt vienu bērnu pēc otra. Daži morāles sludinātāji, to starpā pat garīdznieki sašutuši pretojas, ja jaunēklis grib doties laulībā ar savu mīļāko un ieteic atkratīties no mātes un bērna ar naudas palīdzību u. t. t. Tīri neticami, cik cilvēki var būt nekonsekventi etisko jēdzienu piemērošanā. Ikbrīdi mums nākas sastapties ar vislielāko liekulības, misticisma, pedantisma, aizspriedumu, mōdes, t. s. sabiedriskā sprieduma baiļu, naudas kāres u. c. līdzīgu aplamību sajaukumu, kas saduļķo veselīgo etikas izpratni. Piem., vecāki parasti sašutuši pretojas savu bērnu laulībām ar trūcīgākiem vai zemākas kārtas cilvēkiem u. t. t. Un pie tam tie, kas uzstājas morāles vārdā, nemaz neapzinās, ka viņu rīcība bieži vien ir augstākā mērā netikumīga.

Kas tad īsti mums būtu jāsprauž par etisko mērķi dzimumu jautājumā?

Pirmais noteikums ir: „izvairīties no kaitīgā,“ bet otrs: „darīt pēc iespējas vairāk laba.“ Sociālās morāles bauslis tā tad skanēs: „Tev nebūs

ar tavu dzimuma dziņu un seksuālo rīcību apzināti kaitēt atsevišķiem cilvēkiem un visai cilvēcei, bet, turpretīm, censties tos padarīt laimīgus."

Sociālam cilvēkam jāizlieto dzimuma dziņa un mīlas spējas, lai tās atnestu labumu ne tikai viņam pašam, bet arī vispārībai. Tas ir grūts uzdevums. Bet jo grūtāki kas izvedams, jo cilvēks, to panācis, jūt lielāku apmierinājumu.

Pievedu dažus piemērus:

1. Ar nelāgu dabu apveltīts jaunēklis jūtu satraukuma brīdī paved nevainīgu jaunavu un pieguļ tai bērnu, pēc kam pats aizlaižas lapās. Ar savu aplamo rīcību tas nodara ļaunu ne tikai pavestai jaunavai, bet arī pats sev. Viņš rīkojies negatīvi tiklab etiskā, kā egoistiskā ziņā, un tamdēļ katrā ziņā nopeļams.

2. Reliģiski-etisku motīvu pamudināta, lādzīga meitene dodas laulībā ar nelabojamu žūpu, jo cer tādā kārtā viņu izvilkēt no zaņķa. Tas reti kad izdodas. Tamdēļ arī jaunavas rīcību no egoistiskā viedokļa var apzīmēt tikai par negatīvu. Altruistiskā ziņā tā gan uzrāda pozitīvus motīvus, bet vispārībai toties var atnest tikai nelāgas sekas. Labākā gadījumā viņai izdosies panākt dzērāja labošanu; bet toties viņa būs smagi apgrēkojusies attiecībā pret laulībā dzemdētiem bērniem, kam bieži vien nāksies nevainīgiem izpirkt mātes aplamību.

3. Impulsīvi psihopatisks vīrietis ar nelāgām iedzimtām tieksmēm un stipru dzimuma dziņu apprec jaunavu, kas nāk no labas un veselīgas ģimenes. No egoistiskā viedokļa tas rīkojas pozitīvi, jo nevar būt šaubu, ka tas nāk par labu viņa sirsnīgi mīļotam „es". Turpretīm no etiskā viedokļa viņa rīcība ir augstākā mērā negatīva, jo viņš ne tikai padara nelaimīgu labu sievieti, bet arī rada nožēlojamus bērnus, kam būs daudz jācieš no iedzimtām tieksmēm.

4. Spējīgs, darbīgs, ideāli noskaņots un veselīgs vīrietis apprec tādu pat sievu. Tie necenšas pēc vieglas izdzīves, bet pavada mūžu neatlaidīgā un lietderīgā dar-

bā, lūkodami pēc iespējas būt noderīgāki sabiedrībai. Viņiem ir tikdaudz bērnu, cik to atļauj sievas veselība. Te mēs redzam tiešām ideālu pozitīvā altruisma saskaņojumu ar pozitīvo egoismu.

Pats par sevi saprotams, ka pēdējā kombinācija nav visiem pieejama. Bet arī mazāk labvēlīgos apstākļos var ievērot pozitīvās seksuālās etikas prasības. Piem, nervozi psihopāti un miesīgi vārguļi var noslēgt bezbērnu laulības un atrast zināmu gandarījumu labdarībā un svešu bērņu audzināšanā. No pozitīvās etikas viedokļa atrodu par pareizu arī to, ja nenormāla cilvēka laulību gadījumā ar normālu cilvēku, nenormālais atļautu normālam laulātam radīt bērnus ārļaulības sakaros ar trešo personu.

Vārdu sakot, kas būs pareizi izpratis seksuālo etiku, arvien atradīs attiecīgus līdzekļus, lai to piepildītu, t. i. lai dzīvē darītu pēc iespējas vairāk pozitīvā labuma un izvairītos no pozitīvā ļaunuma, tai pašā laikā apmierinot arī savas dabīgās tieksmes.

Tāds cilvēks nekad nenonāks tik tālu, ka paliks par līdzvainīgo prostitūcijā, savedēju veikalos un citos līdzīgos ļaunumos, bet gan centīsies tos visiem spēkiem apkarot. Tas uzmanīsies, lai dzimuma dzīvē nekaitētu citiem cilvēkiem, un ja arī kaisle to būs novedusi pie nepārdomāta sola, tad vismaz lūkos novērst savas rīcības ļaunās sekas.

Desmit Mozus baušļos seksuālā etika aizkārtā sestā un desmitā.

Sestais bauslis: Tev nebūs laulību pārkāpt.

Desmitais bauslis: Tev nebūs iekārot sava tuvāka namu, sievu, kalpu, kalponi, nedz arī ko citu, kas tam pieder.

Bet vienpadsmitais Kristus bauslis: Tev būs mīlēt savu tuvāku, kā sevi pašu savā noteikumā ietur gandrīz to pašu viedokli, kam jāstāv arī modernās etikas pamatos. Jaunāko laiku sociālai atziņai tikai plašāks formulējums: Tev jāmīl cilvēci vairāk par sevi pašu un jāmeklē tava laime cilvēces nākošā laimē.

Turpretīm, Mozus baušļos sievieti vispirmā kārtā uzlūko kā īpašumu un tamdēļ laulības pārkāpumu soda

kā noziegumu pret īpašuma tiesībām. Nevar būt divu domu, ka, ja sievietei tiek piešķirtas vienādas tiesības ar vīrieti, jāmainās arī novecojušam laulības pārkāpuma jēdzienam. Jau redzējām, ka dažos gadījumos tas var etiskā ziņā izrādīties par pilnīgi pozitīvu.

Tomēr cilvēka galvenais pienākums, ko tam uzliek seksuālā etika, arvien bijis un būs zināma atturība erotiski-poligamās tieksmēs, jo tām var būt visai nelāgas sekas. Poligamija var būt tikai izņēmums un pielaižama tikai tādos gadījumos, kad tā nevienam nekaitē.

Kā jau redzējām, dailliteratūra uzrāda tieksmes uz neparastu, bieži vien traģisku un fatālu erotisku konfliktu aprakstiem, kas vairumā domāti tikai lasītāja jūteklības satraukšanai. Tāda lasamā viela nevar būt par pamatu sociālai etikai. Vidējs un pat parasts cilvēks, ja tikai tam piemīt daudz maz cēlākas īpašības, reti kad uzrāda tik lielu kaisli, kā to redzam romānos. Nelaimīgas mīlestības piemeklēts, tas ne tikai nemēģina sev padarīt galu, bet ar laiku pat atrod apmierinājumu citā mīlestībā. Tāpat viņš tiek galā arī ar greizsirdību. Tikpat pārspīlēta ir arī mīlas etikas prasība, lai mīlētāji paliktu saistīti ne tikai uz visu mūžu, bet arī pēc nāves. Tā izskaidrojama pa daļai ar pašiedvesmi. Mēs jau redzējām, ka tādejādi izprasta etika noved pie divļaužu egoisma, ko nekādā ziņā nevar uzskatīt par cilvēcīgās laimes ideālu. Laulāto uzticība pati par sevi ir apsveicama lieta, bet toties katrs pārspīlējums var nākt tikai par ļaunu un tamdēļ nosodams kā aplamība, kas cenšas panākt elkkalpību vienam vienīgam cilvēkam, nepiegiežot nekādas vērības visiem pārējiem.

Jau redzējām, ka cilvēku altruistiskās jūtas tiešā vai netiešā ceļā*) radušās no seksuālās dzīves un seksuālās mīlas. Tamdēļ arī par dzimuma etikas pamatnoteikumu uzlūkojams seksuālais altruisms. Bet tas piekoptajam nevis etiskās frāzēs, bet gan ar etisku rīcības veidu.

*) Nebūt nedomāju noliegt, ka filogenētiskās dzīvnieku un arī cilvēku sabiedrības attīstības pamatos atrodam draudzīgu viena un tā paša dzimuma īpatņu biedrošanos. Bet viņu savstarpējās simpātijas jūtas nav nekas cits, kā pirmatnējās dzimuma dzīves radīto simpātijas jūtu ataudzes.

Modernā etika, kas izpaužas salonos vai publiskos priekšlasījumos un skaistās runās, ir tikai nožēlojams apliecinājums cilvēku vājumam. Tā itin labi var sadzīvot ar vistīrāko egoismu. Etika nemaz nav domājama bez sociāla darba.

Senākos laikos, lai varētu pastāvēt, cilvēkam bija jāizkaro niknas cīņas pret dabu, zvēriem un sevišķi pret naidīgiem līdzcilvēkiem. Tagad daba uzvarēta un zvēri pieveikti, bet kaņi izvērtušies milzīgās cīņās starp valstīm, kas arvien vairāk tiek uzskatītas par nepiedodamu aplamību. Kaņa dieva un šovinisma etika pamazām dod vietu jaunai starptautiskai etikai, kas iziet uz sociālā labuma piekopšanu un šai darbā apvieno visu cilvēci. Tāpat kā senos laikos varoņi — kāds Hektors vai Vinkelrīds centās apvienot sievas mīlestību ar tēvijas mīlestību, lai tādā kārtā rastu spēkus cīņai par ideālu, — mūsu mīlas ideālu jānoruda cīņā par sociālo labklājību. Šai ziņā vīrietim jāiet roku rokā ar sievieti. Tas prasa daudz pūles un darba. Bet šis darbs nāks tikai par svētību, jo norūdīs ne tikai miesu, bet spēcīnās arī garu un padarīs spraigākās smadzenes. Cīnoties par sociālo labklājību, cilvēks rod lielu un ideālu prieku. Tādā kārtā viņš iemācas cīnīties arī pats ar sevi, t. i. apkarot dabīgo slinkumu, baudas kāri, nelāgas tieksmes un parašas.

Esmu pilnīgi pārliecināts, ka, piekopjot tādu dzīves veidu, cilvēkam vairs nebūs laika, ne patikas nodoties seksuālām mīlas dramām, kā to redzam bulvāra romānos. Tās pa lielākai daļai izskaidrojamas tikai ar kaitīgu lasāmo vielu, kas satrauc rupjo jūtēklību, pārāk vienusīgu darbu un citiem līdzīgiem lielpilsētu ļaunumiem. Tikai patoloģiskas dabas īpatņi, kas apveltīti ar slimīgu jūtēklību, neskatoties uz sparīgo darbu, paši par sevi nav spējīgi iemauktot un nomākt izvīrtušās tieksmes.

Jau aizrādījām, ka nepietiek ar vienkāršu darbu, — no svara s o c i ā l s darbs. Nododoties vienuļai darbībai, kas iziet tikai uz peļņu, vai pat vienai vienīgai zinātnes nozarei, arī smadzeņu darbība ar laiku paliek vienusīga. Sakarā ar to atrofējas etiskās jūtas. Vienusīgs darbs peļņas nolūkos ietekmē vienusību mīlā (ne dzimuma dziņā). Tamdēļ arī bieži vien sastopam divļaužu vai arī vairāku cilvēku (veselas ģimenes) egoismu,

kas iziet tikai uz sabiedrības izmantošanu. Kamēr abi sveiki un veseli, darbi izdodas un aprēķinus nejauc citu cilvēku egoisma iedarbība, šāds pāris var būt savstarpēji uzticīgs un dzīvot relatīvā laimībā. Bet vēlāk? Turpretīm, kas visu mūžu laulātā mīlestību apvienojis ar cilvēces mīlestību, atradis zināmu gandarījumu pat visgrūtākās likstās, — tas nekad neskaišas, nekrīt izmisumā, dzīvo saticībā ar pārējiem cilvēkiem, un, būdams paradīs strādāt nesavtīgu darbu, nekā no viņiem nevēlas un nesagaida.

Nebūt nesapņoju par nesusniedzamiem ideāliem, kā daži varbūt to iegalvos. Nemaz nav tik grūti iemantot labus paradumus; pat vienkāršāko ļaužu, strādnieku un zemnieku starpā sastopami altruisti, kas faktiski izprot un ar savu dzīves veidu piepilda augstāk aprādīto ideālu. Septiņpadsmitā nodaļā redzēsim, kā vislabāki attīstamas bērnu iedzimtās altruisma tieksmes. Pats par sevi saprotams, ka pasaulē ir arī daudz tādu egoistu un etiskā ziņā aktīvi negatīvu īpatņu, kas samaitāti jau no dabas. Tos nekad nevarēs izaudzināt par pašaižliecīgiem un nesavtīgiem darbiniekiem. Tomēr tie nav vairākumā. Lielākā tiesa ir neuzņēmīgi un vienaldzīgi cilvēki, ko ar sociāla darba un attiecīgas audzināšanas palīdzību vēl var novest pie samērā pozitīva dzīves veida. Jānovērš tikai visi ārējie apstākļi, kas tos pamudina uz ļaunu. Tādi piem. ir alkoholisms, pārspīlētā naudas vara u. t. t. To vietā jārada jauni apstākļi, kas cilvēkus ierosinātu uz labiem pasākumiem.

Kā jau aizrādīju, cilvēcei galvenā vērība jāpiegriež pareizai izlasei, lai tādā kārtā pavairotu labos un derīgos īpatņus un samazinātu nelāgos un vājos. Tas prasa ilgu un grūtu radošu darbu, ko tagad varam tikai iesākt un kas nesīs taustamus augļus tikai pēc vairākiem gadu simteņiem. Te nākas sastapties ar cilvēku lielāko vājību; tie spēj sajūsmināties tikai tādām darbam, kas nāk par labu viņu dārgam „es.“ Ja vien šis mazais „es“ neparedz sev ātrus panākumus, tad tas paliek neuzņēmīgs, jūtas vilies savās cerībās un pagriež muguru reformām, slinki atmezdams ar roku: „Tur nekas neiznāks, jo cilvēkiem ir parāk nelāga daba.“ Pievedīšu tikai vienu raksturīgu piemēru. Gados vēl diezgan jauns vidusskolnieks bija vi-

sai sajūsmināties par pretalkoholisma kustību. Divus gadus no vietas tas veda nesaudzīgu cīņu ar reibinošiem dzērieniem, izmantodams katru izdevību, lai sludinātu atturību. Tad viņš beidza vidusskolu un iestājās augstskolā. Pēc vairākām neveiksmēm tas piepieši atmata atturības lietai ar roku un noteica: „Es redzu, ka tai nav nākotnes.“ Pēc tam viņš vairs neņēma nekādu dalību pretalkohola kustībā. Pats par sevi saprotams, ka tā turpinājās arī bez viņa piepalīdzības. Vairākus gadus vēlāk tam uzplijās ar jautājumu, kamdēļ viņš īsti izstājies no tik sparīgi iesāktas cīņas. Viņš atzinās, ka to darijis tikai tamdēļ, ka negribējis tādā kārtā iemantot savādnieka slavu. Tas visu laiku bija atturējies no reibinošiem dzērieniem un vēl arvien piekrita, ka ļoti labi var iztikt arī bez alkohola. Viņš bija visai izbrīnējies, kad dabūja zināt, ka atturības kustība arī bez viņa uzrādījusi lielus panākumus, beidzot saprata, ka kļūdiļies, un apsoliļās no jauna palīdzēt vispārējā cīņā pret reibinošo dzērienu postu. Tādi ikdienišķi sīki gadījieni, kopīgi iedarbojoties, aizkavē labo sociālo reformu izvešanu. Cilvēki iedomājas, ka visam jāpiepildās tikpat ātri, kā viņu fantāzijā; ja nu tiem neizdodas aizraut sev līdzī cilveku vairumu, tad tie jūtas vīlušies cerībās un sarūgtināti atkāpjas no iesāktā darba. Viņiem nav pietiekoša drosme un izturība, lai paliktu mazākumā.

Gluži tādu pat izturības un tālredzības trūkumu, kādu redzējam jaunā atturībasnieka piemērā, atrodam arī bērnu audzināšanā. Šai ziņā vajadzīgs ilgāks laiks, lai grozītu cilvēku izpratni:

Jāatzīst, ka esmu novirzīļies no īstā tēmata, jo apskatīju tikai to mīlas izpausmi (sk. V. nod.), kas izveido sociālās jūtas, t. i. vispārējo etiku. Tomēr, ja to pareizi izprot un pielieto, sociālā mīlas izpausme ir vienīgais aizsargs pret normālās dzimuma dzīņas sociāli kaitīgām izvirtībām, jo pareizu seksuālo etiku nevar izveidot ne ar stingru likumu spaidiem, ne ar elles moku un paradīzes svētlaimības piesolījumiem, ne ar mācītāju sprediķiem, ne ar asketiskiem murgiem. Es vairs neatkārtōšu to, ko jau teicu X., XI., XII. un XIII. nod. Morālās mācības novērtējamas nevis pēc viņu skaistiem vārdiem, bet gan pēc panākumiem. Cilvēku seksuālo dzīvi varēs

padarīt cēlāku tikai tādā gadījumā, ja to nedibinās uz reliģiskās mistikas un dogmatikas, bet gan uz tīrās cilvēcīgās etikas pamatiem, kas ievēro cilvēku dabīgās prasības un par galveno uzdevumu uzskata nākošo paaudžu labumu.

Laulības uzlūkojamas reizē kā normālās dzimuma dziņas apmierināšanas līdzeklis un etiski-sociāla dzīves skola. Pareizs darba un pienākumu sadalījums, absolūta tiesiskā vienlīdzība un kopīga sociāla darbība ir tas cements, kas nostiprina laulāto seksuālās kopdzīves saites. Pareizi sociāli-cilvēcīgi uzskati palīdz savaldīt egoistiskas jūtas un greisirdību. Pateicoties kopējam darbam savai un citu līdzcilvēku seksuālai labklājībai, laulātie iemācīsies saprast un piedot citu cilvēku seksuālās vajības. Tie vairs augstprātīgi nenoncinās ārļaulībā dzemdējušas jaunavas, šķirtenes, konkubīnātu, nožēlojamus urningus un citus seksuālos nelaiemes putnus, bet gan visiem spēkiem palīdzēs nelaimē. Un ja kādreiz viņiem pašiem gadīsies līdzīga liksta, tad arī citi tiem vieglāki pieder un palīdzēs to novērst. Tad vairs neatliks laika, lai sagandētu laulību dzīvi ar nelāgu gara stāvokli vai savstarpējām laulāto ķildām. Vīrs vairs necentīsies spēlēt kunga lomu, bet sievai nebūs jāpazemojas un jāmeklē glābiņš viltībā. Reliģiskie dogmāti vairs neatsvešinās vīru no sievas un baznīca neiejauksies laulību kopdzīvē ar maitājošiem priekšrakstiem. Beidzot, nevienam vairs nebūs bailes no nāves, jo visi to uzlūkos kā kārotu atpūtu pēc labi piepildītas dzīves.

Tie, kas uzskata augstāk aprādīto ideālu par nepraktiskiem un nesasniedzamiem murgiem, ir vai nu garīgi aprobežoti ļaudis vai arī muļķi. Tiesa, tas tikpat kā nesasniedzams nelāgi audzinātiem un ļaunas dabas cilvēkiem, kas samaitāti slinkumā, netikumos un baudas kārē un zaudējuši attiecīgu elastīgumu, lai tos varētu pārveidot jaunam dzīves veidam. Bet labāki cilvēki to var panākt pat bez liekas piespiešanās. No svara ir iedarboties jau agrā bērnībā (sk. XVII. nod.) un censties ar izlases un audzināšanas palīdzību radīt arvien labāku un veselīgāku jaunatni:

„Allaham vairs nevajāga radīt pasauli, jo to izveidojam mēs paši!“

Piecpadsmitās nodaļas pielikums.

Divi gadījieni.

I.

Iztirzājot grāmatas pirmo izdevumu (Schmidts Jahrbücher der Medizin, 1905), pazīstamais mizogīns Dr. P. J. Mēbiuss starp citu raksta:

„Tīri vai jābrīnās par Foreļa centību abolīcionisma un dzimumu vienlīdzības“ sludināšanā. Dažas vietas viņa grāmatā uzskatamas par augstākā mērā dīvainām. Piem., runājot par seksuālo psiholoģiju, Forels apgalvo, ka vīrieša intelekts esot pārāks par sievietes intelektu, ka katrs dzimums jūtot savādi, bet vienādi stipri, bet sievietes griba esot spēcīgāka (jo mājās tā arvien izvedot savu gribu).“

Atstājot pie malas naivo motivējumu, ko Mēbiuss grib man uztiept, manos uzskatos par sievietes gribas spējām, nebūt nedomāju aizstāvēties arī pret pārējiem viņa uzbrukumiem. Atbildes vietā pievedu visai raksturīgu gadījieni, par kuŗa patiesību man galvo Jūliuss F. Ed. Vundzāms, Cīrichē. Tas skaidri norāda, cik augstu vērtējama pašreizējā seksuālā morāle:

„Mans radnieks, kas tai laikā vēl bija jauns Austrijas flotes virsnieks, reiz kopā ar dienasta biedriem bija iekūlies kādā Tunisas atklātā namā. Tikko tas pārkāpis sliedsni, to ieraudzījusi kāda prieka meita, kas pārsteigta iekļegusies un aizbēgusi savā istabā, kur palikusi, kamēr virsnieku kompānija atkal atstājusi bordeli. Mans radnieks gribējis izdibināt pārsteiguma iemeslu un tamdēļ, citiem aizejot, palicis atklātā namā un paslēpies

kopējā zālē. Kad pēc kāda laika prieka meita iznākusi no savas istabas, mans radnieks par lielu izbrīnu tani pazinis kādu dzimtenes labāko pilsonisko aprindu jaunavu.

Soreiz tai vairs nav bijis iespējams paslēpties un viņa sākusi gauži raudāt. Mans radnieks vaicājis, kā viņai nogadījies palikt par prostitūti. Tā ilgi vilcinājusies, un pastāstījusi savu dzīves stāstu tikai tad, kad viņš tai apsolījis visu noklusēt.

Jaunava iemīlējusies kādā virsniekā, kas ar savu kara spēka daļu bijis apmeties viņas dzimtā pilsētā, un tam atdevusies. Kad tā palikusi grūta, viņa vispirms to pavēstījusi mīļākam. Tas drīz vien panācis, ka ticis pārcelts uz Triestu! Vecāki uzzinājuši meitas nelaimi tikai labu laiku vēlāk, jo viņa centusies to noslēpt, valkājot korseti.

Kad grūtniecība nākusi gaismā, tēvs to izdzinis no mājas. Nelaimīgā tūlīt devusies uz Triestu, jo cerējusi atrast patvērumu pie sava mīļākā, kas to pavedis. Tur viņa piedzīvojusi pirmo un rūgtāko vilšanos. Mīļākais paziņojis, ka nekādā ziņā nevar to apprecēt, un patvēruma vietā piedāvājis naudu, piekodinādams, lai viņa uz drīzāko atstājot Triestu, citādi vēl izcēlšoties nepatīkšanas! Neskatoties uz grūto stāvokli, viņa noraidījusi naudas piedāvājumu, jo redzējusi, ka viņas iecerētais, kam tā atdevusies ar sirdi un dvēseli, ļaunprātīgi izmantojis viņas mīlu un tagad grib atpirkties no tālākiem pienākumiem.

Naudas tai bijis ļoti maz, bet par mājās atgriešanos nemaz nav bijis ko domāt. Gribot negribot, viņai nācies meklēt vietu. Bet tā kā viņas grūtniecība bijusi jau skaidri redzama, tad neviens to nepieņēmis. Tad viņa norakstījusi vēstuli savu vecāku bijušai ķēkšai, kas savā laikā izgājusi par sievu pie kāda Fiumes krodznieka. Viņa atzinusies nelaimē un lūgusi patvērumu, ko arī beidzot atradusi. Dzemdības bijušas priekšlaicīgas — bērns piedzimis nedzīvs — un arī viņa pati nogulējusi vairākus mēnešus uz gultas. Lai gan krodznieku ģimene viņu uzņēmusi pie sevis pašā kļūmīgākā brīdī un kopusi slimībā, viņa tomēr nav varējusi ilgāki izlietot piedāvāto patvērumu, jo viņai derdzies būt par kalponi matrožu dzertuvē. Krogu pastāvīgi apmeklējis kāds agents.

vestu uz kādu citu bordeli un tad visam būtu jāatmet ar roku.

Kad mans radnieks paziņojis, ka samaksās visus jaunavas parādus, ar to vien vēl nav pieticis. Viņam vēl nācies paziņot, ka viņš ir Austrijas flotes virsnieks un vajadzības gadījumā griezīsies pēc palīdzības pie attiecīgām iestādēm.

Vīnē jaunavu uzņēmumi labi. Mans radnieks to vairs nav saticis. Viņam tūlīt bijis jādodas garākā jūrās braucienā.

Sākumā tas saņēmis vairākas vestules, kurās jaunava sirsnīgi pateikusies par palīdzību un apmierināta apraktījusi savu laimīgo un miera pilno dzīvi; visi bijuši par viņu apmierināti un isturējušies tikpat kā pret miesīgu meitu. Arī mājas māte rakstījusi par jaunavu cildinošas atsauksmes.

Tad vēstules palikušas arvien retākas, jo mans radnieks labu laiku pavadījis pasaules otrā malā. Neilgi pirms pārbraukšanas viņš vairs nav saņēmis nekādas ziņas. Arī viņam pašam nav iznācis vaļas norakstīt vēstuli. Pārbraucis dzimtenē, viņš nolēmis aizbraukt uz Vīni un pārsteigt paziņas un jaunavu ar savu negaidīto ierašanos. Jaunavu tomēr viņš vairs nav sastapis. Arī viņu pašu uzņēmumi diezgan vēsi un, kad tas aptaujāties pēc jaunavas, mājas māte viņam pārmetusi, ka tas, labi zinādams, ievēdis ģimenē prieka meitu.

Visi izturējušies pret to kā pret miesīgu meitu, — un viņa arī nekad neesot devusi iemeslu, lai tai ko pārmetu. Tā labi mācējusi apslēpt savu agrāko dzīves veidu. Viņas tumšā pagātne atklājusies pilnīgi nejauši, pēc tam, kad tā ģimenē jau nodzīvojusi vairāk par gadu.

Viesodāmie pie radniekiem Triestā, mājas mātes meita iepazinusies ar kapteini N. Neilgi vēlāk abi sadērinājušies. Kad kapteinis ieradies Vīnē, lai stadītos priekšā līgavas vecākiem, tas sastapis ģimenē arī mana radnieka ieteikto jaunavu. Izrādījies, ka tie abi jau veci paziņas. Jannava bijusi tik ļoti uztraukta par negaidīto sastapšanos, ka lūgusi atļauju palikt savā istabā, aizbīdinoties ar galvas sāpēm. Kapteinis N. Vīnē pavadījis tikai vienu dienu un vairs nav ticis ar jaunavu. Dažas

dienas vēlāk tas atsūtījis vēstuli. Viņš, lūk, turot par pienākumu paskaidrot jaunavas uzkrītošo uztraukumu. Viņš esot bijis ar to pazīstams vairākus gadus atpakaļ. Tā esot no labas ģimenes, bet sākusī staigāt nelāgus ceļus. Viņš pats to reiz esot saticis kādā Triestas kafēšintānā, bet vēlāk no kāda drauga uzzinājis, ka X. j-kdze paekopjot prostitūciju kādā Tunisas atklātā namā! Viņš esot pilnīgi pārliecināts, ka līgavas vecāki nekā nezīnot par jaunavas iepriekšējām gaitām, jo citādi taču nebūtu to uzņēmuši savā ģimenē. Viņa līgavaiņa gods tam neatļaujot noklusēt lietas patiesos apstākļus, jo viņam nevarot būt gluži vienaldzīgi, ar ko saejoties viņa izredzētā.

Mans radnieks pats pārlasījis vēstuli. Kapteinis N. bijis tas pats virsnieks, kas savā laikā pāvedis un pametis nelaimīgo jaunuvi viņas liktenim.

Saņēmuši vēstuli, mana radnieka paziņas izpildījuši kapteiņa vēlēšanos un pēc iespējas saudzīgāki uzteikuši jaunavai vietu, izmaksājot algu par veselu mēnesi uz priekšu.

Savu lūgumu kapteinis vēstulē motivējis ar to, ka „šis nožēlojamais radījums galu galā pelna zināmu līdzcietību.“

Jaunava nemaz nav prasījusi, lai tai pateiktu, kamdēļ isti viņu atlaiž no vietas. Tā labi apzinājusies savu vainu un tādēļ izvairījusies no tuvākas izskaidrošanās. Piedāvāto mēneša algu viņa tomēr noraidījusi — „aiz augstprātības.“

Kopš tā laika viņa pazudusi bez vēsts. Neviens nezīn, kas ar viņu tālāk noticis.

Mans radnieks pielika visas pūles, lai to uzmeklētu, bet neko nepanāca.

Viņam tā arī neizdevās izglābt nelaimīgo jaunuvi no posta. Toties viņš izglāba līgavu no laulībām ar jauko kapteini.

Tāds ir Vundzāma stāsts. Mēs varam tikai piebilst: Lai nelaimīgās jaunavas golgāta mums palīdz kauna pilnās un liekulīgās mūsaiķu seksuālās morāles vietā radīt jaunu morāles izpratni!

II.

Kamēr pirmais gadījens uzrāda dziļu tragēdiju, otrs vairāk atgādina satirisku komēdiju ar tradicionālām laimīgām beigām. Tomēr savā ziņā tas ir tikpat pamācošs, kā pirmais.

Kaŗa ārsts satiek atklātā namā prieka meitu, kas viņu ieraugot, iekrīt ģibonī. Tas viņā pazīst kādas dižciltīgas un pazīstamas ģimenes jaunavu. Viņš to uzmodina no ģibona un dodas tai līdzī viņas istabā, kur viņa pastāsta, kā tik īsā laikā nonākusi līdz prostitūcijai.

Viņa dzīvojusi kopā ar savu tēvu — atraitni vienlūjā pilī. Tēvs lielāko daļu laika pavadījis ārpus mājas, jo bijis kaislīgs mednieks; viņai bijis ļoti garlaicīgi, un beidzot tā atdevusies kādam pils kalpam.

Kad tēvs to dabūjis zināt, tas licis viņai sataisīt ceļa somu, iespiedis tai sauļā mātes mantojuma tiesu, izsēdinājis uz lielpilsētas stacijas perona un atstājis viņu likteņa varā. Viņa nonākusi nelāgu samarītiešu rokās. Skaistā naudiņa un vērtslietas drīz vien izputējušas un viņai vairs neatlicies nekas cits, kā meklēt patvērumu atklātā namā.

Kad ārsts to dabūjis zināt, tas nekavējoši griezies pie atklātā nama saimnieces. Tā paskaidrojusi, ka meitene tai palikusi daudz parādā un tamdēļ viņa to nevarot izlaist no bordeļa. Par laimi ārstam ienācis prātā izvilkēt no kabatas vecu garderobes numuru. Viņš to parādījis pa gabalu atklātā nama turētājam. Tā skārda žetonu ātrumā noturējusi par slepenpolicista amata zīmi un tulīt atzinusies, ka viņai esot arī vēl kāda cita veikala grāmata, kur ierakstīti meitenes ienākumi. Tādā kārtā ārstam izdevies izpirkt meiteni par pusi no sākumā pieprasītās atlīdzības. Viņš tai izgādājis pārdevējas vietu kādā veikalā.

Kopš tā laika dižciltīgā jaunava piekopusi priekšzīmīgu dzīves veidu, bet vēlāk apprecējusies ar kādu zemāku veikala kalpotāju un izrādījusies par nevainojamu mājas māti. Viņa neturot ne uz vienu ļaunu prātu. Tikai par savu dižciltīgo tēvu tā vairs negribot ne dzirdēt.

Sešpadsmitā nodaļa.

Dzimumu jautājums politikā un politiskā ekonomijā

Par nožēlošanu, politikā par galveno mērķi arvien bijusi nauda un vara. Brīvībai un cilvēcīgām tiesībām izdevies ieviesties tikai ar lielām pūlēm. No otras puses, politiskā ekonomija ir zinātne, kas nodarbojas ar tautsaimniecības un viņas pastāvēšanas noteikumu izpētīšanu. Iziedama no vēsturiskiem faktiem, statistikas un praktiskiem novērojumiem, tā cenšas noteikt tos likumus, kas valda bagātību, ražošanu, izlietošanu un sadalījumu, darbu un darba atalgojumu, tautu sociālo iekārtu, tautas veselību, kā arī iedzīvotāju skaitliskās attiecības, pieaugumu un saplakumu, dzimstību un mirstību u. t. t. Negribu ieiet visos politiskās ekonomijas sīkumos, jo esmu pārāk maz kompetents šai jautājumā.

Pateicoties tradicionālām saitēm, kas to vieno ar politiku, politiskā ekonomija piegriež pārāk maz vērības dabas zinātnēm. Pēdējā laikā gan manām zināmu progresu. 1894. gadā Tille rakstīja: „Pēdējos piecos gados esam nonākuši pie pārsteidzošas atziņas, par kādu nevarēja iedomāties ne Adams Smiss, ne Maltus, ne arī Kobdens, — proti, ka tauta vis nepastāv produktos un zemēs, bet gan cilvēkos. Tas tiešām ir kas jauns, lai gan, kad visiem tas zināms, katrs centīsies iegalvot, ka to zinājis jau agrāk.“ Beidzot pasaule sāk piegriest vērību arī rāsas higiēnai. Konjetti de Marciss (*Cognetti de Martiis Le forme primitive nella Evoluzione economica, 1881.*) jau cenšas pielietot politiskā ekonomijā evolūcijas mācības principus. To pašu redzam arī visai interesantā prof. E. Švīdlanda darbā par tautsaimniecības psiholoģiju (Prof.

Eug. Schwiedland, „Die psychologischen Grundlagen der Wirtschaft“, Zeitschrift für Sozialwissenschaft, 1905, Sept.; bei G. Reimer, Berlin). Senāk rēķinājās tikai ar cilvēku skaitlisko daudzumu, nepiegiežot vērības kvalitātei, jo tad vēl valdija maldīgais uzskats, ka cilvēks radīts pēc Dieva sejas un līdzības un tamdēļ no dzimšanas var būt tikai labs; ja arī tas bija izrādījies par miesīgu vai garīgu kropli, tad to izskaidroja ar viņa grēkiem. Pat iedzimto izvirtību, „līdz trešam un ceturtam augumam“ uzlūkoja kā Dieva sodību par senču grēkiem.

Veco un jauno laiku despoti cilvēkus turēja tikai par attiecīgiem objektiem savu mērķu sasniegšanai un bieži pat par lielgabalu gaļu.

Kad Napoleons I. ieveda godalgas daudz bērnu mātēm, tad viņš domāja uzaudzināt pēc iespējas vairāk kareivju savam dēlam. Viņam laikus bija jāparūpējas, lai piepildītu robus armijā, kas radās kašos. Pie tam viņu nemaz neinteresēja cilvēku garīgās īpašības. Kaņi ir ļaunākais, ko vien var iedomāties. Tie iznīcina vai sakropļo tautas labākos dēlus, bet atstāj dzīvus kroplis, slimos un nevarīgus večus. Bez tam, mēs jau redzējām, ka kareivjus sagandē arī alkohols un veneriskās slimības, kas atbalsojās nelāgās iedzimtības lāstā. Pēc ilgākiem kariem vīriešu dzimums bija tik ļoti izretināts, ka grībot negrībot bija jāmeklē palīdzība poligamijā. Nevar būt šaubu, ka kaņi ļoti kaitē cilvēku seksuālām attiecībām un caur to arī nācijās kvantitātei un kvalitātei.*)

Mēs nebūt neapšaubam politiskās ekonomijas skaitļu pareizību, kas rāda, ka zināmos ekonomiskos apstākļos iedzīvotāju skaits pieaug, bet citos saplok u. t. t. Bet tie ir tikai skaitliski iznākumi, kuņu īstais cēlonis paliek nenoškaidrots. Te jāņem vērā arī emigrācijas un immigra-

*) Lielais pasaules kaņš vēl lieku reizi apstiprināja manus uzskatus par ačgārno cilvēku izlasi, ko savā prātā apzīmēju par „kakogeniku“ (kā pretstatu „eugenikai“). Tai pašā laikā tas radījies pavisam draudošu sieviešu pārprodukciju attiecībā pret vīriešu skaitlisko samēru (Sk. VI. nod.). Paldies Dievam, ka šo jaunumu zināmā mērā atsver Ziemeļ-Amerikā izvestā grandiozā alkohola prohibīcija, kas ar saviem panākumiem ietekmē eugeniku (Sk. Forel: „Die Vereinigten Staaten der Erde,“ kā arī jaunos eugeniskos likumus Savienotās Valstis — Forel: „Fortschritt oder Rückschritt der Kultur,“ Wien 1915.)

cijas faktori un dažādo tautu paradumi, kas bieži vien atstāj lielu iespaidu uz skaitlisko gala iznākumu. Kā jau zinām, *post hoc* ne vienmēr apzīmē to pašu, ko *propter hoc*. Tā mēs nonākam pie diezgan divainiem konstatējumiem :

Glūži vienādos pārējos apstākļos izrādās, ka tautas, kas pilnīgi vai pa daļai atturas no reibinošu dzērienu lietošanas, daudz veselīgākas par tām, kas nododas pārmērīgam alkoholismam. To piem. novērojam pie dažiem krievu sektantiem, kas piekopj pilnīgu atturību. Tā kā alkohols, kā jau redzējām, stiprā mērā kaitē cilvēku kvalitātei, pateicoties dzeršanas ietekmētai blastoforijai, tad mums reizē ar lieliem vīriem — Gladstonu, Darvinu, Kobdenu, O. Kontu u. c. jāatzīst, ka alkoholisms cilvēcei atnes vēl lielāku postu, nekā kaņi, bads un mēris. Tas ir viens galvenais politiski-ekonomiskais faktors. Diemžēl, vairums ekonomistu to savā aklumā nemaz nav ievērojuši. Tiešām jābūt augstākā mērā īsredzīgam, lai spirta ražošanā saskatītu cilvēku labklājības avotus. Cik netiek izšķiests darba, labas arāmszemes un pūļu, lai pagatavotu šo kaitīgo dzīru, kam nav nekādas barojošas vērtības, kas atnes labu vienīgi tik daudz, cik to pielieto aptieku un rūpniecības vajadzībām, un kuņas iedarbība iziet tikai uz cilvēku miesīgu un garīgu sagandēšanu. Ja tas nebūtu pārāk drausmīgi, tad bieži vien būtu no sirds jāsmej par nopietnību, ar kādu augstie ierēdņi un pat zinātnieki aprēķina ienākumus no spirta akcīzes, alkohola eksporta un importa, degvīna monopola u. t. t. Tiešām divaina sajūta pārņem cilvēku, redzot, ka valsts budžetu cenšas noturēt līdzsvarā, ar alkoholu saindējot visu tautu. Pie tam indētāji ieguldo un bieži vien paši pārliecināti, ka dara zināmu politiski-ekonomisku varoņdarbu. Patiesībā viņi upurē Molocham nācījas veselību un spēkus. Pats par sevi saprotams, ka Molochs no savas pušes par pateicību tiem žēlīgi atļauj piepildīt valsts kasi ar vieglā un vieglprātīgā kārtā iegūtu naudu, kas tiek samaksāta ar tautas nākotni. Tādu politiskās ekonomijas veidu var apzīmēt tikai par meliem un blēdību.“ Nekad nebūs par daudz uzsvērt postu, ko alkohols ienes dzimumu dzīvē un iedzimtībā.

Iedzīvotāju skaitliskā samēra jautājumā valda liela domu starpība, pie kam viedokļi ir gluži pretēji. Vieni atrod, ka tautas labā tai jāatļauj vairoties bez jebkādiem ierobežojumiem. Tie domā līdz ar Bebeli, ka, ja vien pienācīgi izmantos zemi, tad tā varēs uzurēt neskaitamu cilvēku vairumu. Tas ir diezgan dīvains, īsti ķīnisks ideāls, kas iziet uz to, lai visu pasauli pārvērstu apmēslotā kartupeļu un kviešu laukā, kurā cilvēki dzīvotu un vairotos līdzīgi trušiem. Nevar teikt, ka tas būtu pārāk pievilcīgs. Starp citu, jau tā jābīstās, ka ķīnieši, kad tie būs ieguvuši pietiekošu civilizāciju, lai varētu sajaukties ar pārējām tautām, arī bez mūsu palīdzības pārvērtīs pasauli milzīgā trušu būdā.

Gluži pretēju viedokli ieņem t. s. jaunmaltusieši, kas atrod, ka cilvēku jau tā par daudz un tamdēļ katrā ziņā jāierobežo turpmākā dzimstība. Pazīstamais angļu maltusietis Dr. Draisdēls, ar ko laiku pa laikam sarakstos par šo jautājumu, pat domā, ka būtu noziegums, ja ģimenē būtu vairāk par četriem bērniem. Maltusieši pielaiž to pašu kļūdu, ko visi citi ekonomisti, jo rēķinājas tikai ar iedzīvotāju daudzumu, nepiegiežot vērības to kvalitātei. Tamdēļ arī viņu mācībā atrodam dažus visai naivus faktoros. Tāpat kā mēs, maltusieši ieteic grūtniecības novēršanas līdzekļu pielietošanu. Bet par nožēlošanu viņiem nav ne mazākās kritikas. Tie galvenā kārtā griežas pie izglītotākās un garīgi vairāk attīstītās sabiedrības daļas un tādā kārtā ierobežo labāko īpatņu vairošanos, kas sabiedrībai būtu taisni nepieciešama. Viņi nemaz neatjēdz, ka, pateicoties viņu rīcības veidam, savairojas ne tikai neģeri un ķīnieši, bet arī balto rāsu rupjākie un neattīstāki elementi, kas nepiegiež nekādas vērības stingriem noteikumiem. Caur to maltusieši panāk taisni pretējo, ko sākumā domājuši. Amerikāņi un janzelandieši, kas piekop jaunmaltusiānismu, uzrāda lielu dzimstības samazināšanos, pie kam visvairāk saplok paši labākie nācijas elementi, kamēr neģeru un ķīniešu skaits strauji pieaug. To pašu redzam arī Francijā, kur jaunmaltusiānisms cieši saistīts ar tuvredzīgu taupību.

Abas augstāk aprādītās galējības ir pārāk vienpusīgas un aplamas un tamdēļ noraidamas. To vietā jau sen būtu laiks piekopt racionālu un labi pārdomātu izlasi.

Jaunmaltusiānisms ieteicams sirgstošām, nespējīgām, garīgi neattīstītām, nelāgām, zemākā kultūras līmeņa rāsām. Labākās, spēcīgākās, veselīgākās un garīgi attīstītākās, turpretim, jāpamudina uz rosiņu vairošanos. Tanī netieši izpaužas viens svarīgākais, ja ne pats galvenais politiskās ekonomijas moments. Pats par sevi saprotams: tas iedarbojas visai lēni un taustamus panākumus var dot tikai pēc vairākiem gadu simteņiem. Bet to pielietojot, droši varam sagaidīt labākus nakotnes apstākļus. Reiz taču jāpienāk brīdim, kad cilvēce sasniegs samēra stacionāru stāvokli. Ja līdz tam laikam neizdosies ievērojami uzlabot viņas kvalitāti un izraut proletariātu no garīgās un miesīgās snaudas, kuŗā tas nonācis pateicoties badam un trūkumam un kas novēršama tikai ar paša proletariāta likvidešanu, tikai tad būs jāķeras pie jaunmaltusiešu mācības izvešanas, pie kam tas būs jādara arī labākiem sabiedrības slāņiem. Ja cilvēce nenonāks līdz garīgi aprobežotiem ķīniešiem, tad mūsu pēcnācēji nekādā ziņā neatteiksies no iesāktās racionālās izlases piekopšanas. Spējīgs cilvēks dod sabiedrībai vairāk, nekā no tās prasa un tamdēļ uzrāda ievērojamu politiski-ekonomisku vērtību. Turpretim miesīgs vai garīgs kroplis prasa daudz vairāk, nekā pats spēj dot un tamdēļ, no politiski-ekonomiskā viedokļa raugoties, uzrāda deficitu. Šai ziņā varu norādīt uz F. Galtona datiem (eugenika), kas pievesti deviņpadsmitā nodaļā.

Sestā nodaļā jau redzējām, ka daudzas sākumā gluži cilvēcīgas parašas ar laiku palikušas par reliģijas sastāvdaļu. Par nelaimi, reliģija jau no seniem laikiem cieši saistījusies ar politiku, lai kopīgi izvestu ļaunu. Piem., garīdznieku celibāta noteikums, kas izriet no reliģiskās politikas, stiprā mērā ietekmējis katolisko zemju inteliģences sterilizāciju un caur to nācis tikai par ļaunu.

Visai riebīgs iestādījums ir Napoleona I. ievestais aizliegums tēva pakalmeklēšanai tiesas ceļā (Vaterschaftsnachforschung). Mēs to iztīrājām jau iepriekšējā gaitā. Tādi likumi noved pie augļa nodzīšanas un ietekmē vīriešu izvīrtību. Kā jau redzējām, ģimenes un seksuālo

attiecību laime meklējama tieši apzinīgā vecāku pienākuma pildīšanā attiecībā pret bērniem.

Politiskai ekonomijai un arī politikai, ja vien tās grib veicināt ļaužu labklājību, galvenā kārtā jāiziet uz to, lai pabalstītu laimīgu, derīgu, veselīgu un čaklu bērnu dzimstību. Daudzās slimnīcas, vājprātīgo iestādes, nespējnieku un bāriņu patversmes u. c. līdzīgas labierīcības, kas tiek vadītas pēc visām zinātnes prasībām, ir jauka parādība, kas liecina par zināmu progresu izglītībā un tuvākmīlestībā. Bet neviens neievēro, ka vienpusīgā gādībā par cilvēces drupačām un sociālo neķītrību upuriem tiek izšķiesti un iet zudumā veselīgo un darba spējīgo ļaužu spēki. Daudz humānāki būtu, ja ļaunumu novērstu pašā saknē un apturētu miesīgo un garīgi kropļo dzimstību. Diemžēl, mūsu politiķi un ekonomisti līdz šim to pārak maz ievērojuši. Neviens neuzdrošinājās ķerties pie darba, zinādams, ka uz augļiem būs jāgaida ilgāku laiku. Ja arī kādam ienāk prātā censties pēc attiecīgām reformām, tad labākā gadījumā to notur par sapņotāju vai savādnieku, bet ļaunākā par samaitātu cilvēku. Tamdēļ arī parasti apmierinās ar tradicionālo, acis kritošo, vispār atzīto humānismu, kas galvenā kārtā ievēro masu jūtoņu un sniedz palīdzīgu roku tikai tiešām, redzamām un sadzirdamām ciešanām. Vārdu sakot, lāpa sagruvušās drupačas, bet baidās ķerties pie paša grāvēja.

Spartas Likurgs kādreiz gribēja panākt izlasi likumdošanas ceļā. Tas bija nodomājis spartiešus izveidot par augstākā mērā spēcīgu tautu, jo taīs laikos ideāls bija vienīgi miesīgā attīstība. Likurgs bija labi izpratis norūdīšanās nozīmi, bet pametis novārtā darbu. Tas bija gan izpratis labumu, ko dod vājo un slimo likvidācija, bet taīs laikos vēl visai maz ko zināja no dabas zinātnēm. Neskatoties uz Likurga likumu nepilnībām, viņam tomēr izdevās spartiešus padarīt par spēcīgu tautu.

Pēc Likurga izdotiem noteikumiem, spartiešiem bija stingri noliegts piekopt greznību. Mantošana tika pilnīgi atcelta. Visiem bija jāapmierinās ar vienkāršu dzīves veidu, jāēd no kopēja katla vienkārša, bet spēcīga barība un jānododās spēka un veiklības attīstīšanai. Laulības bija obligatoriskas un ģimenes tikumi ārkārtīgi stingri. Vājākos un kropļos bērnus nomaitāja jau tūlīt pēc pie-

dzimšanas. Bet spartiskai iekārtai bija divas rupjas kļūdas: pirmkārt, spartietis bija kareivis un nevis strādnieks. Tiesa, tas piekopa ļoti stingru dzīves veidu, bet tomēr bija un palika aristokrāts. Darbu tas uzlūkoja ar nicināšanu un atstāja to vergiem un ilotiem. Pateicoties šim apstāklim, spartieši savā ziņā stiprināja ilotus un novājināja paši sevi. Toreiz vēl neizprata darba svētību, kas stiprina smadzenes un visu miesu. Otrkārt, spartieši pie lika visus spekus, lai attīstītu muskuļu spējas, fizisko veiktumu, vīrišķību un izturību, bet atstāja novārtā garīgo un jūtu attīstību. Likurga sistēma veicināja cilvēku fizisko izlasi, bet nepiegrieza vērības garīgai un caur to aizkavēja harmonisku progresu. Pateicoties šim apstāklim, kā arī darba nonicināšanai, tā beidzot noveda pie galīgas neizdošanās. Tiesa, vēlāko Spartas pagrimšanu vis neizsauca Likurga likumi, bet gan atteikšanās no šiem likumiem. Liela vaina viņas dekadencē piekrita arī pārliekām varas tieksmēm, kas izsauca vispārēju naidu un nelabvēlību. Bet visu to var uzlūkot kā netiešas Likurga likumu vienpusības sekas.

Mūsu laikos jautājums būtu daudz vieglāki ātrisinams. Toties moderniem likumdevējiem trūkst pietiekošas rosmes un gribas spējas. Tie tik ļoti nodziļinājušies ekonomiskās interesēs un varas jautājumos, ka nav vairs spējīgi izprast augstākos sociālos ideālus. Te nāktu par labu spēcīgs sociāls satricinājums, kas viņus ievirzītu pareizās sliedēs.

Qu'est la femme? (Kur te ir sieviete?) — tas ir pazīstamais jautājums, ko uzstāda franči, kad politikā vai citur kur atgadījies kas neparasts un grūti izskaidrojams. Tas būtu tikai mazliet jāpaplašina: „Kur te ir seksuālais pirmcēlonis?“ Diemžēl, cilvēku, tā tad arī valdības vīru rīcību vairāk noteic jūtas un kaisles, nekā intelektuāli aprēķini, t. i. prāts un loģika. Bet nevienas jūtas nav tik stipras, kā seksuālās mīlas, greizsirdības un naida jūtas. Tamdēļ arī visās cilvēcīgās darbības nozarēs galvenā loma tiešā vai netiešā ceļā piekrīt seksuālām kaislēm un to psihiskiem atspoguļojumiem. To pārāk maz ievēro visas līdzšinējās sociālās sistēmas. Seksuālo kaišu iedarbība bieži vien ir kaitīga un pat graužoša. Tā profesora sieva var aiz greizsirdības atraut augstskolai spē-

jīgu cilvēku, vai arī, turpretīm, pabalstīt neapdāvinātu mīluli. Politikā arvien ievērojama loma piekritusi metresēm un kurtizānēm. Tas sevišķi sakams par autokratijām. Nav nemaz jānoiet līdz tādām traģiskām skandālam, kādu piedzīvojām sakarā ar serbu karālpāra nonāvēšanu. Visvairāk iedarbojas tieši mazākie, neuzkrītošie, ikdienišķie iespaidi. Varas vīru seksuālās intrigas arvien ietekmējušas un ietekmē veselu tautu likteņus. To redzam jau oficiālā vēsturē, nemaz nerunājot par patieso, nerakstīto tautu vēsturi. Attiecīgus piemērus atrodam tiklab seno laiku, kā modernā politikā, lielu valdnieku galmos un mazāku valstiņu vēsturē, tuvākā apkaimē un beidzot pa ziņu un radu pulciņā. Tamdēļ arī tas sociālists, kas apgalvoja, ka sociālais jautājums esot vēdera jautājums, nav pietiekoši labi izpratis cilvēku psiholoģiju. Lai cik labi arī nebūtu noregulētas ekonomiski sociālās attiecības, nekad neizdosies novērst seksuālo kaišļu iedarbību uz sociālo dzīves veidu. Vienīgais, ko var panākt, pielietojot attiecinātus seksuālās audzināšanas paņēmienus un izglītojot un attīstot abu dzimumu sociālo apziņu, būtu tas, ka mēs censtos ierobežot savu personīgo dzimuma jūtu nelāgo iespaidu sociālā rīcībā. Starp citu, esmu pārliecināts, ka likvidējot kaitīgo naudas iespaidu, kas pašreizējos apstākļos valda visu pasauli, tiks novērstas arī tas nesociālais rīcības veids, kas tikai netieši saistīts ar seksuālām kaislēm.

Arī šai jautājumā lielas cerības jāliek uz pareizu un harmonisku sieviešu emancipāciju un tiesisko vienlīdzību sociālo jautājumu atrisināšanā. Neatlaidīgs un harmonisks darbs, kurā sievietē ies roku rokā ar vīrieti, arvien skaidrāk paudīs abiem dzimumiem sociālā dzīves uzdevuma nopietnību. Tādā gadījumā arī seksuālā dzīve drīzāk pabalstīs sociālo attīstību, nekā tai kaitēs, jo viņu vairs neuzlūkos kā pašmērķi vai egoistisku baudas līdzekli, bet gan kā stimulejumu darbīgam dzīves veidam. Taīs zemēs, kur sievietēm piešķirtas balss tiesības likumdošanā, redzam, ka viņas prot tās lieliski izlietot sociāliem mērķiem.

Te varētu iebilst, ka sievietes daudz konservatīvākas par vīriešiem un vairāk padotas rutīnai. Uz to jāatbild, ka šo sievietes dabīgo īpašību pilnā mērā atsver un līdzsvaro viņas tieksmes sajūsmināties par labi domājo-

šiem, sociāli jutošiem un darbīgiem vīriešiem sk. V.b nod.). Bez tam, sievietes ir daudz neatlaidīgākas un vīrišķīgākas par vīriešiem, un tas ļoti no svara progresīvam sociālam darbam.

Švīdlands pilnīgi pareizi aizrāda, ka politiskā ekonomijā jāatšķir vajadzība un iekāre. Pats par sevi saprotams, ka dzīvē ļoti grūti noteicams, ko apzīmēt par vajadzību, un ko par greznumu. To, ko mūsu senči uzlūkoja par greznumu (ērts mājoklis, vaterklozeti u. t. t.), mēs ierindojam nepieciešamās dzīves vajadzībās. Cilvēku iegribām nav robežu, tiem piemīt nepiepildamas tieksmes pēc baudas un dažādības. Dažu sociālistu, bet it sevišķi anarchistu uzskats, ka cilvēkiem brīvi jāļauj piepildīt visas viņu iegribas, tamdēļ uzlūkojams par lielu aplamību. Tas būtu tikpat kā tišu prātu doties pretīm izvirtībai un izmiršanai. Tikpat, cik taisnīgas tiesības uz dabīgo vajadzību apmierināšanu, tikpat netaisnīgi būtu, ja ļautu vaļu visām iegribām.

Tamdēļ arī labās un nelāgās vajadzības rūpīgi jāatšķir no iekāres. Par labām vajadzībām uzskatamas tās, kas nepieciešamas veselīgam dzīves veidam. Sevišķi tas sakāms par visu to, kas pamudina uz sociālu darbu. Turpretīm, nelāgas un ļaunas vajadzības ir tās, kas kaitē atsevišķu cilvēku veselībai un dzīvībai, vai arī vispārības tiesībām un labklājībai. Pēdējās jau pieskaitāmas pie greznuma, t. i. iekāres, un pat pie netikumiem. Kautko vidēju izveido neitrālas iekāres, piem. patika uz skaidrām lietām. Daži iekāres priekšmeti kaitīgi jau paši par sevi. Tādi ir alkohols un narkotiskās vielas. Citas iekāres paliek par kaitīgām tikai pārspīlējumā. Šai sakarībā atzīmēsim negausību ēšanā, seksuālās pārmērības, naudu, rotas lietas u. t. t. Iekārē liela loma piekrīt seksuāliem objektiem. Piem., ja kāds sultāns vai paša uztur lielu vairumu sievu, tad tas uzlūkojams par sociāli kaitīgu pārmērību, kas traucē citu tiesības. Mēs visu to apskatījām jau iepriekšējā gaitā. Manā nodomā bija tikai aizrādīt reizē ar Švīdlandu, ka politiski-ekonomiskais viedoklis prasa norobežot iekāri no vajadzības. Vienalga, lai arī norobežojums būtu tikai relatīvs.

Beigās vēl aizrādu uz sekošiem dārbiem politiskā ekonomijā :

1. Rudolf Goldscheid: „Höherentwicklung und Menschenökonomie“, Leipzig 1911. Verlag von Dr. Werner Klinkhardt.

2. t. p.: „Reine Vernunft und Staatsvernunft,“ Anzengruber-Verlag, Gebr. Suschitzky, Leipzig-Wein 1918.

3. Eugen Schwindland: „Volkswirtschaftslehre“ (Vorlesungen.) Wien und Leipzig 1918, Manzsche Verlags-und Universitäts Buchhandlung.

Septiņpadsmitā nodaļa.

Dzimumu jautājums pedagogijā

Izejot no IV., VI., VII. un VIII. nod. aprādītā, redzam, ka seksuālās jūtas un dzimuma dziņa pastāv no divām elementu grupām: 1) iedzimtiem filogenetiskiem elementiem (iedzimtā mnema), un 2) dzīvē iegūtiem, ārējo apstākļu, paraduma un pielaikošanās izveidotiem elementiem. Pirmie snauž cilvēkā jau pašā sākumā, kad tas vēl dīglī, un pieder raksturam. Lielākā daļa izpaužas tikai tad, kad iestājusies dzimuma gatavība. Tālākā attīstībā tos izveido ārējo kairinājumu iedarbība, kas tiek attiecīgi pārstrādāta smadzenēs. Otrā grupa uzlūkojama par pirmās produktu, kas rodas, pateicoties erotiskiem kairinājumiem un paradumam vai pielaikošanai. Pirmā elementu grupa nav pieejama pedagogiskai iedarbībai. Tie noteikti jau iepriekš un izveido pedagogiskās mākslas pamatus. Tamdēļ arī audzināšanai tikai atliek iedzimtās seksuālās īpašības novadīt pēc iespējas lietderīgākā, labākā un veselīgākā gultnē. Ja cilvēkam galīgi izvirtušas tieksmes, piem., ja tas padots homoseksuālistam, sadišmam vai citam līdzīgam netikumam, tad etiskā audzināšana labākā gadījumā varēs panākt vienīgi to, ka novērsīs visu, kas sakairina nelāgās tieksmes. Tā nekādā ziņā nespēj novērst vai izmainīt pašu tieksmi. Šai ziņā nebūs nodoties pārliekām ilūzijām. Turpretim, vidēji normālas iedzimtības gadījumos ar audzināšanu var novērst labu tiesu patoloģisku tieksmju un paradumu un ievadīt dzimuma dziņu pareizās sliedēs.

Septītā nodaļā jau redzējām, ka pierodot pie zināmām izjūtām, tās pamazām zaudē savas erotiskās iedar-

bības spējas. Turpretīm, erotismu un *libido sexualis* sevišķi satrauc neparasti iespaidi un priekšstati.

Cilvēki pielaiž bērnu audzināšanā lielu kļūdu. Tie neapzinīgi cenšas bērnam uzspiest pieauguša cilvēka (savas) jūtas. Tas, kas satrauc pieaugušā dzimuma dziņu, atstāj seksuāli nenobriedušu bērnu gluži vienaldzīgu. Tamdēļ arī ar viņu var mierīgi pārrunāt zināmas lietas, nemaz nebaidoties, ka varētu to seksuāli sakairināt. Turpretīm, ja bērns ar laiku pierod dzimuma satiksmi uzlūkot kā gluži dabīgu lietu, tas vēlāk būs daudz mazākā mērā padots erotismam, kam tad vairs nebūs neparastas un jaunas atziņas vilinosā piekrāsa. Pieradis pie pieaugušo kailuma, bērns neatradīs neko sevišķu dzimuma organos un, piem., uzskatīs kā pilnīgi dabīgu parādību, ja zināmā laikmetā dzimuma organi sāks apaugt ar spalvām. Turpretīm, tie bērni, kas uzaudzināti aplamā kaunā un nekā nezina dzimumu jautājumā, ļoti uztraucas un kaunās, kad tiem parādās pirmās dzimuma spalvas, un līdz ar to izjūt stipru erotisku kairinājumu. Tas pats un vēl lielākā mērā notiek arī pie pirmām menstruācijām (meitenēm) vai sēklas notecēšanas (zēniem). Noslēpums, kādā parasti mēdz ietīt dzimuma dzīves izpausmes, daudziem bērniem satrauc ne tikai bailes un nemieru, bet arī ziņkārību, un caur to arī erotismu, jo par seksuālo dzīvi tie vairumā dabū zināt no samaitātiem biedriem, neķītrām grāmatām, vai arī noraugoties dzīvnieku pārrošanā u. t. t. Launākais šai nelāgai seksuālai audzināšanai ir tas, ka tā parasti savienota ar onanisma paņēmieniem, vai citiem seksuāliem netikumiem, vai arī ar prostitūciju. Abu dzimumu izvirtuļiem nav lielāka prieka par nevainīga, t. i. naivā nezināšanā uzaudzināta bērna samaitāšanu, kuŗā tie atrod izsmalcinātu baudu. Par nožēlošanu, vecāki reti kad apzinās savas nevēribas sekas, kad tie uz bērnu naiviem jautājieniem par dzimuma dzīvi mēģina izvairīties no atbildes, vai arī atbild ar māņiem un meliem. Šai sakarā pievedu (saprātīgās bērnu mātes Šmidta-Jēgera kundzes viedokli (Schmidt-Jeger, „*De l'éducation sociale de nos filles,*“ *Lausanne, Maison du Peuple, 1894*):

Gandrīz visas mātes sagatavo savas meitas laulību dzīvei; bet vai viņas to dara labi un pareizi? Pats par

sevi saprotams, ka nē. Vēl šo baltu dienu tām trūkst elementārāko zināšanu, kas vajadzīgas sievai un mātei. Jau gadu simteņiem ilgi jaunavas dodas laulībā, neapzinādamies savas dabīgās funkcijas un pienākumus. Tiesa, bieži vien tām iemāca varīt, šūt un vadīt saimniecību; bet toties viņām nekā nebilst par seksuālām funkcijām un to sekām. Cīrihē neilgi atpakaļ nodibināja nedēļnieču apkopēju skolu. Tā pieejama arī jaunavām, kas nav nodomājušas palikt par žēlsirdīgām māsām, bet vienkārši vēlas iziet praktisko hospitāļa skolu, lai savā ģimenē varētu apkopt slimos, nedēļnieces un jaunpiedzimušos. Tas ir augstākā mērā apsveicams pasākums, kas pelna, lai tam sekotu plašākos apmēros. Cik neveikla, ierobežota un nespējīga izradās jaunava, kas nav savlaicīgi iepazīstināta ar visiem dzimumu dzīves sīkumiem, un cik dārgi tai nākas samaksāt savu nezināšanu! Pie moderniem cilvēkiem viss nenorit tik vienkārši, kā pie dzīvniekiem, kam pietiek ar instinktu, lai uzaudzinātu savus mazulus. Nesen atpakaļ Dr. med. Hilfikers k-dze Cīrihē nāca klajā ar vēl tālāk ejošiem plāniem, kam būtu vajadzīga atsaucīga likumdevēju palīdzība. Pamatodamies uz to, ka vīriešiem pieejama fiziskā attīstība kara dienastā, viņa ieteic jaunavām, ja vien tās nav aizņēmtas darbā vai slimīgas, 18 gadu vecumā iziet viengadēju dienastu slimnīcā, bērnu vai nespējnieku patversmē, sievietēšu klinikā vai tautskolā. Tādā kārtā sievietes iegūs sociāli lietderīgu izglītību, bet attiecīgām iestādēm tiks doti nepieciešamie darbinieki. Kamdēļ gan lai obligātorisks dienets pastāvētu vienīgi vīriešiem?

Pats par sevi saprotams, ka tik revolūcionāra ideja izsauks lielu sašutumu un iebildumus. Pilsoniskās mātes, kas tādā kārtā jutīsies aizvainotas svētākās jūtās, būs pirmās, kas protestēs un aizrādīs, ka viņas nevar pieļaut, lai viņu meitas iepazītos ar tādām lietām, kas tām jāzin tikai pēc laulībām. Ak, svētā vientiesība! Kamdēļ gan lai viņas ar tām neiepazītos? Vai tad nebūtu loģiski, ja jaunavas sagatavotu laulībām, paskaidrojot, kas ir laulības, ko tās prasa un kādi ir laulāto pienākumi? Vecāki un pedagogi pielaiž neapzinīgu, bet īstu noziegumu, kad izvairas no paskaidrojumiem dzimumu jautājumā. Jauni vīrieši daudz labāki apziņas, ko dara,

kad apprecas. Turpretīm cietsirdīgi un nedabīgi tikumi prasa, lai jaunavas paliktu neprātīgā nezināšanā, un ar to bieži vien sagandē savu nākotni. Kas gan pirmais palaidis apgrozībā smieklīgo un aplamo iedomu, ka šķīstai jaunavai līdz pat seksuālo pienākumu izpildīšanas brīdim jāpaliek neziņā par to dabīgo lomu? Kriminālās tiesības soda tos, kas pārliecina citus cilvēkus, lai tie uzņemtos zinamus pienākumus un pie tam apzināti noklusē to patieso dabu un iespējamās sekas. Vai tādā pat kārtā nebūtu sodami arī vecāki, kas atdod savas neziņā uzauzdinātās meitas vīriešiem, kas vēlas t. s. istās līgavas? Dažas sievietes uz to iebilst, ka laulību dzīve būtu pārāk pelēka un nepievilcīga, ja pirms laulības jaunavai nebūtu zinamas iluzijas. Jaunībā arvien un visur rodas iluzijas. Tās, ko izsauc pati jaunība, ir labas un teicamas, turpretīm, par nelāgām jāuzskata tās fantastiskās iedomas, kas atrodas krasā pretrunā ar īstenību, jo viņām drīz vien seko rūgta vilšanās. Kas līdz pat laulībām nodzīvo sapņu dūmākā, tas bieži vien riskē pārdzīvot smagu satricinājumu. Pareiza seksuāla audzināšana, ne tikai jaunām un pārāk pašāpziņām sievietēm novērstu piepešu un smagu vilšanos, bet tai pašā laikā uzlabotu arī vīru etiskās īpašības. Ja nākošā sieva labi apzināsies, ko dara, iedodamies laulībā, tad viņa prasīs no sava līgavaiņa arī drošākas nākotnes garantijas, kā arī sīku pārskatu par agrāko dzīves veidu.

Starp citu, šai ziņā opozīcija paliks bez panākumiem. Jau tagad modernās jaunavas vairs neļaujas vazāties aiz deguna; tās arvien vairāk tiecas pēc brīvības. Vai nebūtu labāki, ja šai ziņā tām atsaucīgi nāktu pretīm un savlaicīgi brīdinātu no draudošām briesmām? Daudzi vecāki gluži vienaldzīgi ļauj savām meitām pieņemt algotu vietu, nemaz nepiedomādami, ka tās viegli vien var kļūt par upuri nekautrīgam un nežēlīgam Don-Žuānam, ja vien nav mājās pietiekoši pamācītas un brīdinātas. Nemaz jau nerunāsim par sivedēju izliktām lamatām (sk. devītā nodaļā). Seksuāli izglītota jaunava tai pašā laikā varētu samazināt arī daudzu citu sieviešu ciešanas. Tai vietā, lai ar augstprātīgu nicinašanu vai kautrīgām drausmām uzlūkotu neprecētas bērnu mātes un citas nelaimīgas sievietes, tā nāktu ar saprātīgu apmierinājumu

un palīdzību; tai vietā, lai dzīvē ieietu ar ilūzijām, viņa centīsies skarbo īstenību mīkstināt ar cēliem sociāliem pasākumiem.

Kad un ar ko lai iesāk? Pats par sevi saprotams, ka dzimumu dzīve jāpaskaidro nevis tieši pirms laulībām, bet pēc iespējas jau agrā bērnībā. Teorijā visi vienprātis piekrīt tam, ka bērnus nedrīkst mānīt. Tiem jāiedveš nesatricināma uzticība vecākiem, un arī paši tie nedrīkst melot. Mazam bērnam gan nevar dzimumu jautājumu izskaidrot visos sīkumos, bet uz viņa jautājumiem vienmēr jāatbild ar skaidru patiesību, to attiecīgi pielaižot bērna vecumam un, ja bērns to zinās, tad pie gadījiena varēs apmierināties arī ar sekošu aizbildināšanos: „Tu vēl esi par mazu, lai to saprastu; es tev to izskaidrošu, kad tu būsi paaudzis lielāks.“

Ja vien bērns uzdrošinās ar māti runāt pilnīgi atklāti, tad viņš reiz tai uzprasīs, kā rodas bērni. Tas viņai nāksies jo vieglāki izskaidrot, pateicoties tam apstāklim, ka bērns būs jau novērojis mazuļu rašanos pie mājas kustoņiem, kukaiņiem u. t. t. Kamdēļ gan mātei būtu jānoslēpj, ka cilvēku bērni nāk pasaulē tādā pat vai līdzīgā kārtā, kā kustoņu bērni? Tur nav neka ļauna. Nēlāgus priekšstatus rada tikai mūsu pašu vēlākais erotisms. Bērni visu saredz daudz labākā gaismā, nekā mēs to iedomājamies. Kāda maza meitenīte, ko visu laiku bija mānījuši ar smieklīgo stārķa stāstu, reiz pateica mātei: „Māmiņ, esmu tik ļoti priecīga, jo vecmāmiņai būs bērniņš.“ Māte šausmās ieplēta acis. „Nu jā,“ atteica meitenīte: „Viņai tikpat liels vēders, kā mūsu kaķenei, kad tā taisās apbērnoties.“ Šmidta k-dze galvo par šīs anekdotes patiesību. Tā vēl piebilst, ka jau desmit gadu vecumā pati uzzinājusi no skolas biedrenes, ka viņas jaunpiedzimušo māsiņu nav atnesis stārķis, bet ka to māte dzemdējusi. Šī atziņa ar savu dabīgumu neesot atstājusi nekāda kaitīga iespaida, bet toties esot satricinājusi viņas pašvību uz vecākiem.

Sākumā bērni apmierinas ar to, ka uzzin, kādā ceļā rodas viņu mazie brālīši un māsiņas. Bet vēlāk tie jau labāki pārdomā un sāk iztaujāt, kā mazie radījumi izveidojas mātes miesās. Tad jānogaida izdevīgs gadījums, lai tiem pēc iespējas vienkāršāki izskaidrotu kopošanās

norisi. Šmidta k-dze pastāsta, kā viņa to paskaidrojusi saviem bērniem. Viņas astoņus gadus vecais dēlens nonācis karstā strīdū ar divām vecākām māsām. Runa gājusi par vistām. Meitenes atradušas, ka gailis esot pārāk ļauns un nekam nederīgs, jo nedējot olas. Aizvainots savā vīra godā, puisens aizstāvējis gaili un atteicis, ka arī gailis droši vien esot noderīgs, — lai gan viņš tieši nezinot, kādos nolūkos. Strīdus bijis jāizšķir mātei. Tā pilnīgi atklāti paskaidrojusi bērniem, ka vistas varētu dēt olas arī bez gaiļa, bet ka tādā gadījumā no olām nekas neiznāktu; gailim jādod attiecīga sēkla; ja nebūtu gaiļa — tēva, tad nebūtu arī bērnu — cālišu. Puisēns par to jūties visais lepns, un ar vienkāršu un tīru bērna loģiku atteicis: „Tā tad, māmiņ, arī mums nevar būt bērnu, ja nav tēva?” — Māte tam piekritusi. Tad bērni pilnīgi apmierināti ķērušies atkal pie pārtrauktās rotaļas. Tālākiem paskaidrojumiem, kas jau daudz grūtāki, var ņemt palīgā botaniku un zoologiju. Šmidta k-dze pat domā, ka bērniem varētu izskaidrot cilvēku vairošanos skolā, tāpat kā izskaidro augu un dzīvnieku vairošanās norisi. Tiešām, ja tikai skolotājs vai skolotāja veiktu savu uzdevumu ar pienācīgu takta izjūtu, tas būtu labākais līdzeklis. No savas puses varu tikai piebilst, ka, izskaidrojot dzimuma jautājumu bērniem, ar puisēniem pēc iespējas jārunā tēvam vai skolotājam, bet ar meitenēm — mātei vai skolotājai. Šmidta k-dze pilnīgi pareizi aizrāda, ka vairums vecāku bīstoties bērnus savlaicīgi iepazīstināt ar seksuālo dzīvi nevis aiz pārliecības, bet gan aiz mazdūšīgām bailēm, ka neprātīs to pienācīgi izdarīt. Dažas mātes neuzdrošinās parrunāt dzimumu jautājumu ar mazu bērnu, bet tikko pamana, ka tas visu uzzinājis no citiem, tad nekā nēdamies sarunā visādas nekārtības.

Diemžēl, pedagogi parasti piegriež ļoti maz vērības šim jautājumam, bet vecāki atļauj bērniem iepazīties ar seksuālo dzīvi pavisam aplamā kārtā: no samaitātiem biedriem, pornografiskām grāmatelēm u. t. t. Tas izsauc visai kaitīgu atsvešināšanos un neuzticību bērnu un vecāku vai skolotāju starpā. Arī agrā bērnībā iegūtiem seksuāliem netikumiem vai prekšlaicīgi attīstītām, neveselīgām dzimuma tieksmēm neko nevar padarīt ar aplamu kaunināšanu, neskaudriem morāles sprediķiem, stingriem

skatieniem vai bāršanos un sodiem. Te kautko var panākt tikai ar atklātību un mīlestību. Ar izlocīšanos un stingro morāli panāk tikai atsvešināšanos, melus un liekulību, t. i. tikai ļaunu.

Tādas ir Šmidta k-dzes domas. Tālākā gaitā tā uzsver, tāpat kā es, ka meitenēm nepieciešami jāliek strādāt un jāizmāca kāds amats, lai tās varētu vieglāki pārvārot turpmākās dzīves šķēršļus un akli neiedotos laulībā vai neķertos pie prostitūcijas, lai tādā kārtā izbēgtu badam un trūkumam. Viņa pilnīgi pareizi piebilst, ka sievietes mājas darbs un pūles, ko tā pieliek bērnu uzauzināšanā, novērtējamās tāpat, kā vīra ārpusmājas darbs, ko tas piekopj peļņas nolūkos.

Būtu lieki vēl reiz aizrādīt, ka arī zēni savlaicīgi iepazīstināmi ar seksuālo jautājumu, tāpat kā meitenes. Tiesa, viņiem nedraud tādas briesmas, kā meitenēm, kas var nonākt grūtniecībā vai verdziskā atkarībā no vīra. Bet toties viņus dzīvē sagaida vairāk kārdinājumu. Nemaz jau nerunāsim par veneriskām slimībām. Tiem draud lielas briesmas arī no citām seksuālām likstām. Novesti neceļos, pateicoties onanismam vai citiem līdzīgiem paņēmieniem, tie vēlāk visai grūti atdabūnami pareizās sliedēs. Tamdēļ arī griežos pie tēviem un audzinātājiem ar to pašu prasību, ar kādu Šmidta k-dze griežas pie mātēm un audzinātājām: sperat jau pie laika attiecīgus soļus, un negaidat, kamēr zēni iepazīsies ar dzimumu jautājumu no nelāgās puses un kritīs par upuri erotiskās ziņkārības ietekmētai izvirtībai. Bieži vien tos paved seksuālos neceļos ne tikai samaitāti biedri, bet arī pieaugušās erotiskas sievietes, homoseksuāli vīrieši u. t. t.

Pievedu raksturīgu izvilkumu no kādas kundzes vēstules:

„Esmu savā laikā pati izskaidrojusi dzimumu jautājumu saviem pieciem bērniem: trim puisēniem un divām meitenēm. Kādu dienu ievēroju, ka mans dēls nonācis pārejas laikmetā; tas bija palicis kautrīgs, noslēdzies un nelaimīgs par garīgo spēju traucējumiem. Tā kā manu vīru nevarēju izkustināt, es saņēmos dušu un pati ķeros pie lietas. Pirmo reizi tas man nācās visai grūti. Es sajutu, cik ačgārns un aplams ir mūsu pašreizējais audzināšanas veids, pret ko man bija jācinās, kā peldētā-

jam pret straumi. Mani paskaidrojumi iedarbojās tiešām pārsteidzošā kārtā; dēls itkā atkusa; tas ļāva pilnā mērā ieskatīties savā dvēselē. Beigās viņš man pateica: „Māmiņ, cik cilvēce gan būtu laimīga, ja visas mātes tā varētu pārvārēt savas aplamās kauna jūtas un pilnīgi dabīgi pārrunāt ar saviem bērniem šo dabīgo jautājumu. Tu nemaz nezini, kā tas tiek saduļķots un kādas lietas par to dabū zināt no skolas biedriem. Tas būtu labākais līdzeklis pret draudošām briesmām!” — Tādā pat kārtā visu izskaidroju arī savai 14 gadus vecai meitai. Tā bija ļoti priecīga un lepna par to, ka viņu tura par pieaugušu un cienīgu, lai ar to pārrunātu tik nopietnas lietas. Beigās tā noteica: „Bet, māmiņ, tas viss taču ir tik skaidri un skaisti. Kamdēļ gan to nepastāstīji jau agrāk? Skolā biedrenes par to sastāsta tik riebiņas lietas.“

No tā, kā arī no jūsu vērtīgās grāmatas, izriet, ka cilvēces labklājība un laime pastāv dabīgā un veselīgā dzimumu jautājuma izskaidrošanā bērniem.“

Turu par vajadzīgu vēl pievest dažas augstākā mērā svarīgas pedagoģiskas atziņas.

Cilvēka smadzenēs intelekts cieši saistīts ar jūtām. Par abiem kopā tie izveido gribas izpausmi, kas savukārt iedarbojas atpakaļ uz smadzeņu darbību, pie kam iedarbības stiprums atkarīgs no apņemšanās stipruma un ilguma. * Tāmdēļ arī būtu aplamāties, ka dogmatiska un teoretiska iedarbība būtu iespējama uz katru cilvēka dvēseles elementu atsevišķi — intelektu, jūtām un gribu. Skolotāji pielaiž lielu kļūdu, kad domā vienīgi par bērnu intelekta attīstīšanu, atstājot jūtu un gribas attīstību vecāku ziņā. Vēl lielāka aplamība tiek pielaista, kad uz jūtām, sevišķi uz etiskām jūtām, t. i. sirdsapziņu, cenšas iedarboties ar morāliem sprediķiem un sodiem. Ak, šie morāles sprediķi, ak, šī teoretiskā tikumības mācība! — tie ir tikai cilvēcīgā gara izdzimumi. Itkā bērna smadzenēs varētu iedzīt sirdsapziņu un altruismu ar abstraktu dogmatisku jēdzienu palīdzību! Bērna smadzenes uzņem tikai konkrētus priekšstatus. Ikdienas var novērot, ka dūsmīgie un pat patetiskie vecāku pārmetumi, kas vienmēr atkarņojas tādā pašā veidā, neatstānekādu iespaidu uz bērniem. Labam novērotājam tie atj

gādina lejerkāsti, kas automatiski spēlē vienu un to pašu melodiju. Ja tā ir morāle, ar kuŗas palīdzību grib iedarboties uz bērniem, tad nemaz nav jābrīnās, ka tā nedod nekādus panākumus, bet bieži vien panāk pat ļaunu. Vecāki nemaz nemana, ka bērnu labošanas vietā tie ļauj vaļu paši savām vajadzībām un jūtēklībai. Ļaunākais, ka bērni ātri vien piesavinās šos nelāgos paradumus un notur cits citam morāles sprediķus vecāku garā.

Istā etiskā bērnu audzināšana pastāv tai rīcības veidā, kādā ar tiem apietas. Pie viņiem jānāk ar sirds-nīgām jūtām, patiesīgumu, pārliecību un stingrību. Tikai tādā gadījumā var iemantot bērna simpatijas un uzticību un līdz ar to iedarboties uz viņa garu. Sliktus rezultātus nepanāk ar saltiem morāliem vārdiem, bet gan ar altruistiskām jūtām, kas izpaudisies visos audzinātāja vārdos un darbos. Kas labas domas pasniedz sausā un garlaicīgā veidā, neatstāj nekādu iespaidu uz saviem skolniekiem. Turpretīm tas, kas nāk ar pārliecību un apgarotību, paliek vēl ilgā atmiņā ar saviem ugunīgiem vārdiem. Ar ko tas izskaidrojams? Ar to, ka pirmā gadījumā darišana ar nejutīgu intelektu; tūpretīm, otrā — hipnotizējošais un aizraujošais apgarotības spēks savaldzina klausītāju un caur to netieši atsaucas uz intelektu daudz bagātāki, nekā nedzīvā zinātne, kas piepilda atmiņu, bet neiet pie sirds. Kas nenāk no sirds, neiet pie sirds, — saka vācu sakamvārds. Bet vēl grūtāki tas iet galvā. Tas pats sakams arī par gribas audzināšanu, kas attīstama, tikai pastāvīgā darbībā. Cilvēkam jāpiekopj sociāli lietderīgs darbs jau bērna gados; tam jābūt nesavtīgam, cēlam un pašaiizliedzīgam arī bez atalgojuma vai soda piedraudējuma. Tas panākams ar tādu audzināšanas sistēmu, kas pēc iespējas atgādinātu lauku audzināšanas patversmes (Landerziehungsheime), ko Reddijs (Reddie) ieveda Anglijā, Lics (Lietz), Gehebs (Geheeb) un Petersena k-dze (Petersen) Vācijā, Freijs (Frey), Cūberbīlers (Zuberbühler), Grunders (Grunder) u. c. Šveicē un kas bērnu audzināšanā izved Russó, Pestaloccija, Ovena un Frēbeļa idejas. Psiholoģiski izglītots pedagogs izjūt lielu prieku un gandarījumu, noraugoties līdzīgo skolu darbībā Haubindē (Tringā), Odenvaldē (Gehebs),

Unšpunnenas pili pie Interlakenas (Grunders) vai Glari-segā pie Bodenes ezera (Stekborns). Tur bērni sajūsmināti par skolu; skolotājus tie uzskata kā draugus un biedrus. Reizē ar fizisko un garīgo attīstību tiek piekopta arī jūtu un gribas audzināšana. Tur skolniekiem vis nespiež rokā sausas mācības grāmatas, bet gan tos iepazīstina ar lielo rakstnieku darbiem, kuŗos tie smeļas zināšanas un apgāro jūtas. Tur dzīves prieku nesagandē nogurdinošas mācības stundas un draudošās pārbaudījumu izredzes. Tas drīzāk tiek vēl pavairots, pateicoties tam apstāklim, ka bērni pēc iespējas paši pārdzīvo izlasīto. Tādā kārtā viņi tiešām piesavinās iemācīto, kas uz visiem laikiem paliek par viņu neatņemamu sastāvdaļu un neapgrūtina smadzenes un atmiņu, kā to dara nedzīvā mācības viela, bet gan tiek asimilēts kā derīgs ieguvums. Sodu pielieto tikai tādā veidā, lai tas izrādītos par pārkāpuma dabīgām sekām.

Skolnieki peldas kaili kopā ar skolotājiem. Dzimumu jautājums tiek apskatīts pieklājīgi, bet gluži atklāti. To uzlūko par kautko pilnīgi dabīgu un pašu par sevi saprotamu. Zēnu attiecības ar audzinātājiem, kas dibinas uz savstarpēju uzticību un atklātību, kā arī nepiespiests fizisks un garīgs darbs un pilnīga atturēšanās no reibinošiem dzērieniem izrādas par teicamāko un radikālāko aizsardzības līdzekli pret onanismu, priekšlaicīgu seksuālu nogatavošanos un citiem dzimuma netikumiem, ja vien tie nav bijuši jau iedzimti. Pats par sevi saprotams, ka iedzimtās patoloģiskās dzimuma tieksmes nav novēršamas arī pie labākās gribas. Tur nelīdz nekādas skolas. Tomēr, arī šai ziņā minētās skolas uzrāda daudz labākus apstākļus, nekā citi internāti, jo seksuālais netikums ātrāki nāk gaismā. Šai sakarībā norādu uz Vilhelma Freija grāmatu: Wilhelm Freij, „Landerziehungsheim“ (Leipzig 1902 bei Julius Klinkhardt), Dr. F. Gundera darbu: Dr. F. Gunder, „Landerziehungsheime und freie Schulgemeinden,“ tās pašas izdevniecības krājuma „Pädagogium“ VII. sējumā, kā arī uz manu „Hygiene der Nerven und des Geistes“ (Stuttgart, bei Ernst Heinrich Moritz 1919), kur šis jautājums iztirzāts daudz sīkāki. Pašreizējie audzināšanas apstākļi, kas atstāj novārtā gribas un rakstūra attīstību, visai spļgti attēloti Bāzeles vidusskolas skolo-

tāja K. Burkharda grāmatā: B. Burkhard, „Klassenge-
meinschaft“, Berlin - Zehlendorf, Mathilde Zimmer - Haus,
Sammlung „Lebenserziehung“ № 8.

Pedagoģijas lielākā kļūda arvien bijusi tā, ka viņa
audzināšanas darbā nekad nav pratusi novērtēt cil-
vēkus. Sociālā cilvēka vērtība pastāv n o
divām elementu grupām: iedzimtām spē-
jām (garīgām un miesīgām) un audzinā-
šanas ceļā iepotētām spējām. Ja vien bēr-
nam nav zinamā nozarē iedzimtas spējas, tad tur neko
nevar panākt ne ar labiem padomiem, ne ar apmācību.
Turpretīm, labas spējas bieži vien atrofējas, ja tās neat-
tīsta un neuztura ar attiecīgu audzināšanu un vingrinā-
jumiem. Vismaz, tās nedod tos augļus, kādus varētu sa-
gaidīt. Iedzimtām spējām liela nozīme ne tikai t. s. zi-
nātniskā laukā, kā to parasti iedomājas valdošās skolu
iekārtas audzinātāji, bet arī visās pārējās cilvēka dzīves
nozārēs, sevišķi dvēseles dzīvē. Labas iedzimtas grī-
bas, jūtu, sprieduma un iedomas spējas,
pie kādām jāpieskaita neatlaidība, pienākuma
apziņa, smalkjūtība, pašsavaldīšanās, lo-
ģika, spējas atšķirt patieso no nepatiesā,
prāta kombinācijas spējas un etiskas
jūtas ir daudz lielākas cilvēcīgas vērtības, nekā ap-
ķērība un laba atmiņa. Parasti tomēr ievēro
gandrīz vai vienīgi pēdējās spējas. To redzam pārbaudī-
jumos, sākot no pirmskolas un beidzot ar augstskolu.
Tamdēļ arī nav jābrīnās, ja pie tādiem vienpusīgiem un
aplamiem uzskatiem labākās vietas valsts iestādēs un sa-
biedrībā ieņem tie, kas prot tikai atkārtot svešus vārdus
un loka ceļus autoritātes priekšā. Ar labu atmiņu un ta-
lantu tas panākams pat bez aristokrātijas, garīdzniecības
vai mazoņu protekcijām! Ja cilvēkam trūkst šo spēju, tad
viņš var būt vai ģenijs, — viņam tas izdosies tikai ejot
aplinkus ceļus, vai arī izšķiežot daudz puļu un laika.

Reddijs un Dr. Hermans Lics, bet vēlāk arī Gehebs
un Grunders ievēduši lauku audzināšanas patversmēs tie-
šām priekšzīmīgu skolnieku sociāli-psiholoģiskās novēr-
tēšanas sistēmu. Rezultātiem tiek pielietotas divas mēr-
auklas: a) individuālā: vai skolnieka panākumi
vienmēr un pilnīgi atbilst viņa spējām? b) objektīvā:

panākumus novērtē raugoties no normālā vidējā cilvēka spēju viedokļa, t. i. vai tie ir ļoti labi, labi, apmierinoši, vai nepietiekoši? Pēc tam tiek ņemtas vērā arī dažādās psiholoģiskās un cilvēcīgās darbības nozares, kas iespējams tikai minētās skolās, kur izaudzina vispusīgi attīstītu cilvēku:

I. Fiziskie panākumi: veselības stāvoklis, slimības, ķermeņa svars, veiklība, iešana, skriešana, peldēšana, rotaļas, slēpošana, vingrošana, divcīņa.

II. Uzvešanās: kārtība, tīrība, akurātība, tīrība skolas burtniecās u. t. t.

III. Etiskie un reliģiskie panākumi:

a) Uzvešanās attiecībā pret: 1) vecākiem (sarakstīšanās); 2) skolotājiem; 3) līdzskolniekiem; 4) svešiem; 5) sevi pašu.

b) Patiesīgums; centība un pienākuma apziņa; godīgums savas un svešas mantas pārvaldīšanā; vai var uzticēties? Solidaritātes un nesavtības jūtas.

c) Cik stipras: 1) etiskās jūtas, 2) etiskā izpratne, 3) etiskā griba.

IV. Intelektuālie panākumi:

a) Praktiskie darbi: dārzkopība, lauksaimniecība, galdniecība, atslēdznieka un kalēja darbi.

b) Māksla: veidošana, zīmēšana, glītrakstīšana, daiļruna, deklamācija, mūzika.

c) Zinātnes: 1) literāriski-humānās, 2) fiziko-matematiskās un dabas zinātnes. (Te izpaliek jau visiem labi zināmie sīkumi.)

V. Vispārējie panākumi:

a) Spēks: 1) rakstura stiprums; 2) miesīgās spējas; 3) garīgā attīstība; 4) novērošanas spējas; 5) iedomas spējas; 6) sprieduma spējas.

b) Novērtējums: 1) praktiskās, 2) mākslas, 3) zinātniskās spējas.

Pielietojot šo mērauklu, skaidrāka cilvēcīgā vērtība izrādas pavisam citāda, nekā tā, ko izrāda parastie skolu

pārbaudījumi. Pateicoties šim novērtēšanas paņēmienam, daudz labāki var noteikt, kas izveidosies no skolnieka. Reddija-Lica schemā varbūt varētu izmainīt tikai dažus atsevišķus punktus. Būtu lieki vēl piebilst, ka šāis skolas nepazīst parastos pārbaudījumus, jo viņās pats dzīves veids izrādas par labāko pārbaudījumu.

Pareizu un apzinīgu cilvēku izlasi var izdarīt tikai uz pareizas novērtēšanas pamatiem.

Pievedu dažus vēsturiskus piemērus, kas rāda kļūdas, ko pašreizējā skolu iekārta pielaiž cilvēku novērtēšanā. Samuela Smaila grāmatā „Pašpalīdzība“ (Samuel Smiles „*Self Hope*“), ko visiem labprāt ieteicu izlasīt, redzam, ka slavenie mākslinieki Pjetro de Kortona un Tomass Gvidi jaunībā saukāti: pirmais par „ēzeļa pauri“, bet otrs par „nesaprātīgo Tomasu.“ Svifts izkrita cauri pārbaudījumos Dublinā. Ņutons savā klasē bija pēdējais skolēns. Šeridens skolā ieguva nelabojama sliņķa slavu. Par Valteru Skottu kāds Edinburgas augstskolas profesors izteicies: „Mulķis tas bijis, un mulķis paliks!“ Četertonu izslēdza no skolas kā „mulķi, no kuŗa tik un tā nekas neiznāks“. Dzejnieks Berns un Stefensons, kas vēlāk kļuva pazīstams kā lokomotīves izgudrotājs un pirmo dzelzceļu ievēdējs, skolā guva panākumus tikai kā atlēti. Napoleons un Vellingtons bija samērā diezgan bēdīgi skolēni. Ulliss Grants bērnībā tika saukāts par „*useless Grant*“ (nekam nederīgais Grants). Džems Uats bija visai vājš skolēns u. t. t. Šie piemēri izskaidrojami ne tik daudz ar pēclaicīgu attīstību, kā to domā Smails, kā ar riebumu, ko pastāvošie skolu audzināšanas paņēmieni iedveš patstāvīgi domājošam un kombinējošam prātam, kas pretojas, kad smadzenes grib piepildīt ar sausu, no galvas iemācītu grabažu balastu, kas pie tam bieži vien ir aplams un prētrunu pilns.

Pamazām visi sāk saprast, ka kopīga abu dzimumu apmācība ne tikai nekaitē, bet, turpretīm, izrādas par visai lietderīgu, tiklab seksuālā, kā etiskā ziņā. To pielieto jau visās augstskolās; bērnu dārzos un daudzās pamatskolās tā pastāvēja jau no seniem laikiem; visvairāk tai pretojas vidusskolas. Starp citu, Holandē, Itālijā un

Vintertūrā (Šveicē) tā ievesta ģimnāzijās un uzrādījusi labus panākumus. Pēdējā laikā kopīgo abu dzimumu apmācību aizstāv arī Maiki Fribergs k-dze Somijā, kas pamatojas uz lieliskiem rezultātiem, ko šāds apmācības veids uzrādījis viņas tēvijā. Parasti visi bīstas, ka caur to varētu izsaukt seksuālu satraukumu. Tas ir pilnīgi aplams ieskats, jo ikdienišķa satiksme tieši apslāpē dzimuma tieksmes. To jau redzējām iepriekšējā gaitā. Aizliegtais auglis zaudē pievilcību, kad tas paliek par atļautu.

Pats par sevi saprotams, ar to nebūt negribam iegalvot, ka zēniem internātos jāguļ kopā vienā istabā ar meitenēm, vai arī kopīgi jāmazgājas un jāpeldas. Mūsu tikumi patlaban vēl nepieļauj, lai ieņemtu VI. nod. pieminētās indiānietes viedokli, kas uzlūkoja par nepieklājīgu parādīties citu priekšā apģērbtai, jo bija pieradusi staigāt apkārt gluži kaila. Te neiet runa par internātiem, bet gan par kopīgu audzināšanu sabiedriskās skolās.

Pārrunājot audzināšanas jautājumus, parasti aizrāda, ka sievietes dabiskais pienākums atšķiroties no vīrieša pienākuma, un ka tamdēļ arī audzināšanai jābūt pavisam citādai. Uz šo iebildumu var atbildēt, ka pasaule, t. i. cilvēcīgās darbības un zināšanu objekti, apmācības priekšmeti ir visiem vieni un tie paši. Tāpat kā nav katoliskās vai protestantiskās ķimijas, vai katolisko un protestantisko augu, dzīvnieku, kalnu un jūru, tāpat arī nevar šos priekšmetus sadalīt „meitenēm“ un „zēniem“. Pie cilvēkiem mainās tikai uztveres un pielietošanas veids. Tikai šai ziņā var, piem., runāt par katolisko vai franču mākslu, protestantisko literatūru u. t. t. Arī valodas ir mācības priekšmeti: Vācijā piedzimis francis piesavināsies vācu literatūru, bet Parīzē dzimis un audzis vācietis franču literatūru.

Mācības priekšmeti tā tad ir vienādi abiem dzimumiem. Tamdēļ arī jāuzskata par veltīgu spēku izšķiešanu un netaisnību, ja sievietēm mēģinātu tos pasniegt nepilnīgākā izdevumā nekā vīriešiem.

Katrā priekšmetā jācenšas pasniegt mācības pēc iespējas labākā un pilnīgākā veidā, nepiegiežot vērības dzimumam. Tas attiecinams arī uz tiem priekšmetiem, ko parasti uzskata par sieviešu darba lauku. Tādi priekšmeti ir šūšana, ēdiena vārīšana, mājturība u. t. t. Vēlāk

katrs varēs pārstrādāt kopēji uzņemto mācības vielu, to attiecīgi pielaiķojot savām specifiskām spējām. Viena apmācības daļa — sociālais minimums būs visiem obligatoriska. Otrā, kas attiecas uz tālāko individuālo attīstību, būs tikai fakultatīva (raugoties pēc katra spējām un gribas). Arī obligatoriskā daļā, neskatoties uz kopīgu abu dzimumu audzināšanu, dažas mācības nozares varēs noteikt par obligatoriskām vienam dzimumam, un par fakultatīvām attiecībā pret otru dzimumu (piem., šūšanu un ģeometriju). Bet viss, kas stāv ārpus obligatoriskās apmācības, paliek fakultatīvs, un katram dzimumam tiek dota brīva izvēle — gluži tāpat, kā to redzam augstākās mācības iestādēs. Tādā gadījumā, tiklab vīrietim, kā sievietei, pašiem no sevis būs jāizmeklē pareizais ceļš, kas atbilstu viņu īpatnējām spējām.

Prof. Fuchsa k-dze, dzim. J. Volfrings, kas labi pazīst Krieviju, pirms pasaules kara man izteicās:

„Krievijā (un Krievijai piešķirtā Polijas daļā), kur meiteņu vidusskolas jau četrdesmit gadus nostādītas vienā līmenī ar zēnu ģimnāzijām, novērojamas divas parādības, kas krasi kontrastē ar Rietum-Europas apstākļiem. Pirmkārt, lēta un laba vidusskola panāk to, ka vidus šķirās sieviešu vairums nopietnāki uzņem dzīvi un uzrāda lielākas sociālas un zinātniskas tieksmes un vairāk ierosmes, nekā Rietum-Europas sievietes. Šai ziņā krievietes bieži vien pārspēj arī savus tautas brāļus — vīriešus. Otrkārt, sevišķi uzkrīt tā parādība, ka krievi nepazīst to nicinošo nevērību, kas novērojama attiecībā pret sievietēm Rietum-Europā. Ģimnāzisti uzlūko ģimnāzistes par sev līdzīgām (un bieži vien par pārākām), kamēr pie mums jau desmit gadus vecs pamatskolnieks jūtas pārāks par meitenēm, jo zina, ka tām daudz mazāk, ko mācīties. Šī nevērība tik dziļi iesakņojas Rietum-Europas zēnos, ka parasti tie netiek no viņas vaļā visu mūžu. Kamēr krievu augstskolas profesori jau 30 gadus atpakaļ vienbalsīgi pieprasīja valdībai sieviešu pielaišanu augstākās mācības iestādēs, un tādā kārtā tām novērsa grūto petīcijas ceļu, Vācijā un Austrijā sievietēm bija sūri jāleķaŗo universitāti pēc universitātes, fakultāti pēc fakultātes, bieži vien pat profesoru pēc profesora. Krievu

vīrieši pat nesaprata, kamdēļ gan meitenes, kas vidusskolās mācījušās to pašu, ko viņi, piepeši lai izrādītos par nespējīgām mācību turpināšanai augstskolās. Rietum-Europas sieviešu tieksmes, kas cenšas savam dzimumam iekarot tikai augstākās mācības iestādes, nemaz nerūpējoties par labām un lētām meiteņu vidusskolām vai sieviešu pielaišanu vīriešu vidusskolās, lai tādā kārtā pēc iespējas lielāku vairumu sagatavotu augstākai izglītībai, atgādina cilvēkus, kas mājas būvi grib iesākt no jumta. Krievijā meiteņu apmācība vidusskolās gadā izmaksā tikai 30—40 rubļus.“

Varu tikai pievienoties Fuchsa k-dzes apsveicamām domām. Arī Krievijā atrodam kautko pamācošu. Mūsu ģimnāzijās un citās vidusskolās jāizved pamatīgas reformas. Manā prātā, galvenais svars jāliek uz kopēju abu dzimumu apmācību, pie kam tai jābūt vēl lētākai un lietderīgākai, nekā Krievijā.

Visai svarīgs, bet, diemžēl, aplamā kārtā pārprasts seksuālās pedagogijas jautājums attiecas uz iedzimtiem seksuāliem netikumiem. Parasti tos uzlūko par dzīvī iegūtiem paradumiem, kas uzņemami ar lielāko sašutumu. Pateicoties šiem nepareizi ieskatiem, rodas visai nelāgas sekas. Tie noved jaunātni pie aplamiem jēdzieniem, bet vecākus un audzinātājus padara aklus pret patiesību. Ja astotā nodaļā plaši aprakstījām un iztīrījām riebīgās seksuālās patoloģijas izpausmes, tad to vis nedarijām no gara laika, bet gan ar nodomu. Audzinātājiem un vecākiem labi jāiepazīstas ar aprādītām parādībām. Bet ar to vien vēl nepietiek. Tās izpaužas jau bērnībā un bieži vien pavisam agrā bērnībā. Paies ilgāks laiks, kamēr seksuāli izvirtušais bērns uzzinās, ka viņa tieksmes citi uzlūko par nenormālām vai nedabīgām. Viņa nenormālās dziņas psihiskais atspoguļojums bieži vien tam šķiet svēts. Kad citi to uzņem ar izsmieklu, nesaprašanu vai riebumu, tad viņš piedzīvo sīvu cīņu starp izvirtušām tieksmēm un kauna un baiļu sajūtu. Izvirtušais tikai pamazām un stipri vēlāk, kad tas jau seksuāli nobriedis, apjēdz savu izņēmuma stāvokli. Tas jūtas no visiem atstumts, vientulis, bez cerībām uz nākotni, redz, ka viņa ideālus un jūtas līdzcīvēki uztver kā smieklīgu karikatūru vai pat kā nosodamu ļaunumu, un ka viņam jā-

slēpj sava kaisle, kā noziedzniekam. Tā kā tādiem seksuāliem izvirtuļiem vairumā piemīt diezgan vājš un impulsīvs rakstūrs, kam bieži vien pievienojas arī priekšlaicīga seksuāla nobrieduma iespaids, tad tas viegli nokļūst neceļos, sevišķi vēl, ja sastop pretimnākošus vai līdzīgi izvirtušus biedrus. Tādā kārtā jau vīdusskolās izveidojas jaunu homoseksuālistu pulciņi; urningi — meitenes ar viltu paved savas internāta biedrenes u. t. t. Pietiek ar līdzīgu piemēru, kas nereti noved pie liela trača, lai redzētu, ka jau tamdēļ vien ieteicams bērniem izskaidrot dzimumu jautājumu agrā bērnībā. To prasa tiklab elementārā higiēna, kā cilvēka saprāts un ētika. To nesaprot tikai neapdomīgi un aizspriedumaini ļaudis. Nevar būt šaubu, ja vecāki vai audzinātāji nepiespiestā, bet tomēr pieklājīgā kārtā iztirzās ar bērniem dzimumu jautājumu un apmainīsies iespaidiem, tad drīz vien noskaidrosies arī viņu seksuālās īpatnības. Tad varēs redzēt, vai meitene seksuālā ziņā vēsi vienaldzīga, vai, turpretīm, tā uzrāda izcilus erotiskas tieksmes. Pats par sevi saprotams, ka rīcības veidam jāpielaikojas katram atsevišķam gadījumam. Ar pirmo var visu pārrunāt nemaz nekautrējoties. Turpretīm, ar otro jāapietas pēc iespējas uzmanīgāki, lai nesatrauktu dzimuma dziņu, un sevišķi jāuzsver venerisko slimību briesmas un ārlaulības dzemdību kļūmīgumu, brīdinot no nekautrīgiem pavedējiem. Nereti nāksies uztvert arī histēriskas dabas meitenes ar urningu tieksmēm, kas iemīlas citās meitenēs, bet pret vīriešiem izjūt tikai riebumu. Vienu otru reizi būs darīšana pat ar sadistēm. Arī pie zēniem būs novērojams dažāds seksuālā nobrieduma laiks un sprai-gums. Sevišķa vērība jāpiegriež abu dzimumu onanis-mam. Beidzot, uzmanīgs novērotājs nereti konstatēs arī pie zēniem tik parastās homoseksuālisma tieksmes vai citus netikumus, kas gan samērā daudz retāki sastopami, kā sadismu, mazochismu, fetišismu u. t. t.

Pateicoties novērojumiem, seksuāli izvirtušus bērnus var nolikt stingrākā uzraudzībā un, vispirmā kārtā, izvairīties no nodošanas internātos, kur tie padoti attiecīgiem kārdinājumiem. Homoseksuāļa stāvokli internātā, kā jau aizrādīju, var salīdzināt ar normāla jaunekļa stāvokli, kam jāguļ vienā istabā ar jaunavām. Pa lielākai

daļai neviens to neievēro. Ja konstatēta seksuāla nenormālība, tad nedrīkst pret izvirtušo izturēties kā pret noziedznieku vai nelāgu cilvēku. Tas jāuzlūko kā nenormāls nervu slimnieks, kas var palikt bīstams pats sev un apkārtnei. Jādara viss, lai to izdziedētu, kā arī, lai viņa netikums nepieliptu citiem. Kas attiecas uz homoseksuāļiem, tad tie uzmanāmi un ārstejami tikai līdz pilngadībai. Vēlāk nedziedināmi un neizdziedētie var celt paši savas pilsētas, apmainīties gredzeniem un noslēgt laulības, kā viņi to mēdz darīt. Tie nav bīstami un viņiem tamdēļ jāatļauj pilnīga rīcības brīvība. Pieauguši normāli cilvēki — ja tikai tie labi pārzin dzimumu jautājuma sīkumus — paši pratīs izsargāties no viņu uzbāzības. Turpretim, bērnam ir tiesības uz aizsardzību pret seksuālām pārestībām un tamdēļ sabiedrībai jāgādā par attiecīgiem aizsarglīdzekļiem. Tas nebūs iespējams, kamēr sabiedrība pati nebūs izpētījusi seksuālo jautājumu visos sīkumos un aprādītā kārtā ar to iepazīstinājusi arī jaunātni. Sevišķi bīstamas izvirtības gadījumos, kādiem, piem., pieskaitāmi sadisms, iedzimta pedofilija u. t. t., aizsardzības līdzekļu pielietošanā var pat noiet līdz pilnīgai izolācijai. Pret onanismu, izņemot jau aprādīto hipnotiskās iedvesmes paņēmieni, labākais līdzeklis ir lauku audzināšanas patversmēs piekoptais audzināšanas veids, — nepārtraukts, ar garīgu uzmudinājumu saistīts fizisks darbs. Lietojot šo audzināšanas veidu jau agrā bērnībā, seksuālā dziņa izpaužas samērā daudz vēlāk un mierīgākā kārtā, kas visai vēlamā no vēlākās labklājības viedokļa. Astotā nodaļā, parrunājot onanismu, redzējam, ka to var ietekmēt dažādi blakus apstākļi. Tas jāņem vērā, attiecīgi pielaiķojot rīcības veidu katram atsevišķam gadījumam.

Savlaicīgai dzimumu jautājuma izskaidrošanai ir arī tas labums, ka tā nomierina pašus bērnus. Daudzi jaunēkļi un jaunavas krīt izmisumā, iestieg smagās pārdomās vai melancholijā un atraujas no sabiedrības tikai pateicoties aplamām iedomām par dzimumu satiksmi. No vienas puses, tiem iestāsta pornografiskas cūcības, kamēr vecāki par lielo noslēpumu nebilst ne vārda, bet no otras tās jau pamodušās visvarenās seksuālās tieksmes, kas prasa pēc piepildīšanas. Kad jaunēklim pati

no sevis vai mākslīgi iekairināta notek sēkla, tas nevien sajūt bailes un kaunu, bet bieži vien paredz slimības, netikuma un, Dievs vēl zina, kādus citus rēgus. Tādiem, kas jūtas vientuļi un baidās vai kaunās par to pārrunāt ar draugiem vai vecākiem, parasti nākas izcīnīt tiešām varonīgu cīņu, līdz tie apņemās — griezlies šai lietā pie ārsta vai pie tēva. Nervozākas dabas jaunēkļus ar melancholiskām vai hipohondriskām iezīmēm tas var novest pat līdz pašnāvībai.

Bērnu iepazīstināšanai ar dzimumu jautājumu ir arī tas labums, ka tai pašā laikā tiem var paskaidrot arī iedzimtību un dažu bīstamu vielu kaitīgo iedarbību uz augli, kā arī iepazīstināt ar venerisko slimību briesmām un to novēršanu. Tikai jābūt ļoti uzmanīgam, lai caur paskaidrojumiem nesatrauktu savu un bērnu erotismu; par seksuālām lietām nebūs runāt vairāk nekā tas vajadzīgs. Tikpat, cik svētīgi šādi paskaidrojumi īstā vietā, tikpat ļauni tie var palikt tādā gadījumā, ja tiem nododas pastāvīgi. Jācenšas ar citām interesēm un darbu pēc iespējas novirzīt jaunatni no seksuāliem priekšstatiem, kamēr tā nav pienācīgi nobriedusi laulības dzīvei. Šai ziņā nesaudzīgi jācīnās pret erotisko literatūru, sevišķi ar pornografiju, prostitūciju u. t. t. Diemžēl, arī laba tiesa t. s. labo rōmānu un teātra lugu, kas gūst pat tikumīgu dāmu piekrišanu, pateicoties ārēji pieklājīgam veidam, patiesībā paūž viegli aizplivurotu erotismu, kas, kā jau redzējam iepriekšējā gaitā, satrauc dzimuma dziņu daudz vairāk par Zolā, Briē un varbūt pat Mopasāna atklātiem aprakstiem.

Kāds piedzīvojis ārsts man apgalvoja, ka zemnieku bērni, novērojuši dzīvnieku pārošanos, bieži mēģinot savā starpā piekopt dzimumu satiksmi. Tā ir nelāga un apkaļojama parādība. Tomēr šie zemnieki nav tik samaitāti un izvirtuši, kā pilsētnieki; gluži otrādi. Savlaicīgi paskaidrojumi un brīdinājumi, sevišķi meitenēm, būs arī šai ziņā labākais līdzeklis, saprotams, ar noteikumu, ka tiklab uz laukiem, kā pilsētā novērsīs reibinošo dzērienu lietošanu un strādnieku šķiras ekspluatāciju. Starp citu, tādi zēnu paņēmiņi iemācīs meitenēm būt uzmanīgākām. Bet ko gan lai saka par tiem austriešu tiesnešiem, kas

soda ar cietumu un pat spaidu darbiem četrpadsmit gadus vecus zēnus par to, ka tie piekopusi dzimumu satiksmi vai arī piegulejuši tāda paša vecuma meitenes? Vai tie bija istie vainīgie, kas tika sodīti? Vai varbūt tāda kārtā gribēja panākt šo bērnu labošanu?

No pedagogiskā viedokļa par lielu ļaunumu atzīstams katoliskais bikts iestādījums. Ja arī cēli domājoši mācītāji prātis iepriekšējā gaitā aprādītos Liguori priekšrakstus iztulkot tā, lai tie nekaitētu seksuāli nesamaitātiem jauniešiem, tad arī ticīgākam katolim jāatzīst, ka baznīckungi ne vienmēr ir cēli un taktiski cilvēki. Bet ar to pilnīgi pietiek, lai bikts izvērstos par seksuāli kaitīgu iestādījumu. Šai ziņā pamācoši ir ģeniālā un ētiski cēlā katoļu baznīckunga Chinikvi konstatējumi, par ko jau aizrādījām divpadsmitā nodaļā.

Raksturīgs ir arī sekošs piemērs: Tikumiskā ziņā visai kutelīgs kungs ieraudzījis, ka vairāki zēni peldas kaili kopā ar meitenēm, un aizrādījis, ka tas nav pieklājīgi. Kāds mazāks zēns tam naivi atteicis: „Kā gan mēs varam zināt, kurš ir zēns, kurš meitene, ja neesam apģērbti.“ Šī atbilde skaidri norāda, ka labos etiskos nolūkos dotas pamācības nereti pievērš jaunātnes uzmanību erotismam un tādā kārtā ietekmē izvirtību.

Nesen atpakaļ, sakarā ar kādu noziegumu, redzējām, ka pašreizējos apstākļos skolotāji un audzinātāji nereti piekopj miesas sodus, lai apmierinātu savas sadiskās tieksmes. Visiem vēl atmiņā mājskolotāja Dipolda*) lieta, kas sadiskos nolūkos bija drausmīgi spīdzinājis divus audzināšanai uzticētos puisēnus, pie kam vienu pat bija nomocījis līdz nāvei. Vīnes „Strādnieku avīze“ (Arbeiterzeitung), uz ko varam droši paļauties, savā laikā pavēstīja sekošu gadījumu: kādas mazākas vācu valstiņas valdnieks personīgi piekopus skolēnu pāršanu, kad tiem par pārkāpumiem piespriests miesas sods. Laikraksts to izskaidroja ar valdnieka sadiskām tieksmēm. Kādā citā vietā kāds vīrs, kas uzdevies par policijas ierēdņi un želošanās gadījumā piedraudejis ar nodošanu tiesai, vai rākus gadus no vietas bez žēlastības pēris mazus bēr-

*) Dipolds patiesība bija students un privāts, — ne profesionāls skolotājs.

nus. Lieta nākusi gaismā tikai pateicoties tam apstāklim, ka nopērtu starpā atgadījies kāds drošāks zēns, kas iedrošinājies par visu paziņot saviem vecākiem. Sadisms tā tad ne vienmēr izpaužas slepkavībā. Parasti tas sastopams mīkstākā veidā, kas iziet uz pērsanu vai spīdzināšanu (garīgu un miesīgu). Šis apstāklis, diemžēl, līdz šim pārāk maz ievērots, lieku reizi norāda uz miesas sodu atcelšanas nepieciešamību. Bērnu pērsana ir nelietderīga un pat kaitīga mežonība. Būtu aplami to piekopt tāī laikā, kad miesas sodi atcelti pat spaidu darbos notiesātiem. Šai sakarībā norādu uz Lidijas fon Volfrings jaunākiem darbiem: Lydia von Wolfring, „Das Recht des Kindes; Vorschläge für eine gesetzliche Regelung.“ Allgemeine österreichische Gerichtszeitung 1904; Die Kinder misshandlungen, ihre Ursachen und die Mittel zu ihrer Abhilfe (aus dem I. Kinderschutzkongress) Wien, Hof- und Staatsdruckerei 1907. Autore, kas spraudusi par uzdevumu bērnu tiesību aizstāvēšanu, ieteic spert soļus pret vecākiem vai aizbildņiem, kas noziedzas pret saviem bērniem vai aizbildināmiem, tos pamudina uz noziedzīgu darbību, vai arī neprot tos pasargāt no citu pārestībām un noziedzībām (ārlaulības kopdzīves, atraitņu otrreizējo laulību u. c. gadījumos.) Šai nolūkā viņa ieteic:

1. Atcelt vecāku vai aizbildņa varu, ieceļot jaunu aizbildni.

2. Ja tas izrādītos par nepieciešamu, atņemt bērnu.

3. Otrreizējas laulības gadījumos un arī tad, kad atraitnis vai atraitne pēc otra laulātā nāves piekropj ārlaulības kopdzīvi, bērniem iecelt blakus aizbildni.

4. Atņemt vecāku varu tiem, kas savu bērnu uzaudzināšanu uzkrauj privātai vai sabiedriskai labdarībai, izņemot tos gadījumus, kad tas notiek darba trūkuma dēļ.

Lai gan Lidijas fon Volfrings priekšlikumi neattiecas tieši uz apskatamo jautājumu, ar to izvešanu dzīvē būtu panākta arī bērnu aizsardzība pret seksuālām pā-

restībām. Pietiek, ja atceramies, ka daudzi nekautrīgi vecāki tišu prātu grūž savus bērnus prostitūcija. Kas atiecas uz 4. priekšlikumu, tad aizrādu uz to, ko jau teicu trīspadsmitā nodaļā. Tādiem vecākiem ne tikai jāatņem viņu vara par bērniem, bet arī pašus jāpiespiež strādāt, lai varētu sagādāt bērniem pietiekošu iztiku.

Diemžēl viss, ko šē apskatījam, vēl pārāk maz tiek ievērots. Lauku audzināšanas patversmes, kas uzskatamas par nākotnes valsts paraugu, pašreizējos apstākļos vēl ir izņēmums. Racionāla seksuālā pedagogija nebūs iespējama, kamēr valsts un sabiedrība nebūs nonākušas pie veselīgiem seksuāliem uzskatiem. Bet vecāki un skolotāji var daudz ko panākt arī paši. Tāpat jauniešiem, kas piekrīt sociālām reformām, nevajaga nodoties tukšām frāzēm, bet gan sirsnīgi ķerties pie darba, lai izskaustu novecojušos tikumus, kas atrodas pretrunā ar īsto cilvēcīgo etiku, kā: naudas laulības, laulību formalismu, laulāto kopējās mantas iestādījumu, prostitūciju u. t. t.

Astoņpadsmitā nodaļa

Dzimuma dzīve un māksla

Māksla *) harmoniski atveido mūsu jūtu izpausmes. Viņas iedarbības stiprums atkarīgs no tā, cik viņa cieši saistīta ar cilvēka atziņas elementiem, kā arī no satraukto jūtu sprauguma. Māksla (ne tikai mūzikā) pielieto dissonances, lai tādā kārtā ar kontrasta palīdzību labāki izceltu jūtu harmoniju un tai pašā laikā stiprāki un daudzpusīgāki iedarbotos uz jūteklību. Attēlojot riebīgo, māksla izsauc tieksmes pēc daiļā. Bet

*) Mākslas filogenija vēl nav pietiekoši noskaidrota. Tomēr uz noteiktāko jānoraida pazīstamā pētnieka Darvina uzskatus, ka māksla cēlusies no seksuālās lakstošanas un dzimumu sacensības. (Šai sakarībā sk. Lameere „L'Evolution des ornements sexuels“, Bruxelles, Hayez, 1904.). Jau Aristotels mākslā saskatīja daiļuma atdarināšanas principus. Arī prof. K. Gross (Prof. Karl Groos, „Die Anfänge der Kunst und die Theorie Darvins“, Hessische Blätter für Volkskunde, III. sēj. 2. un 3. burtnīca) lieliskā darbā apgāž Darvina uzskatus un sevišķi uzsver pašatdarināšanas, personīgā iekšējā satraukuma objektivizācijas principus (pie dzīvniekiem, piem., — labpatikas sajūtu, kad tie dzird paši savu balsi). Kustības dziņa un tieksme uz rotaļām, kas izteicas kustībā (tādas rotaļas novērojamas pat pie skudrām) uzlūkojamas ka galvenās autonomās mākslas izveidotājas. Attiecībā uz cilvēkiem, Gross maksas izcelšanos galvenā kārtā pieraksta ekstāzei, sevišķi reliģiskai ekstāzei. „Pats par sevi saprotams“, raksta Gross: „ka māksla, kas iziet uz jūteklīgo iedarbību, vispirmā kārtā pievēršas izjūtu ziņā visbagātākām izpausmēm (dzimumu dzīvei).“ Bet tas reizē arī norāda, ka „daudz maz attīstītākā mākslā erotismam daudz lielāka loma, nekā primitīvā“. Šai šīņā pilnīgi piekritu Grossa uzskatiem, jo primitīvā erotika būtu pārāk kaila un sataustama, lai satrauktu kulturāla cilvēka jūtas, kas pieejamas tikai dzīvīgai un daudzpusīgākai iedarbībai. To norāda arī pirmatnējie mākslas darbi, kur atrodam visai maz erotikas.

tai jābūt spontānai un iekšīgi patiesai. Mākslā nedrīkst izpausties manierība vai arī intelektuāla vai morāla pamācība. Starp citu, pozitīvā etiskā jeb daiļuma izjūta ir visai relatīva un savā būtībā atkarīga no cilvēka jūtu filogenētiskās pielaižošanās apstākļiem, parašām un tikuņiem. Mēslu vabulei bez šaubām ļoti patīk mēsli un mēslu smaka, kamēr mums tie iedveš riebumu, lai gan arī cilvēku starpā nereti var sastapt tādas mēslu vabules, kas tiecas pēc zaņķa (seksuālie izvirtuļi). Urninga prātā vīrietis daudz skaistāks par sievieti. Mežonis un zemnieks atrod par daļu to, kas kultūras cilvēkam un izsmalcinātam pilsētniekam šķiet pretīgs u. t. t.

Tamdēļ arī nav nekāds brīnums, ka visas mākslas nozares galvenā kārtā pievēršas tam, kas uzrāda visstiprāko iedarbību uz cilvēku jūtām, proti — seksuālai mīlas izpausmei. Mūzika to izteic skaņās, kas pauž tvikumu, kaisli, uzvāras skurbumu, skumjas, vilšanos, izmisumu u. t. t. Arī skulptūra un otes māksla arvien par galveno priekšmetu izvēlējušās neizsmejamos mīlas tēmatu. Galvenā loma seksuālai mīlai tomēr ierādīta daiļrakstniecībā. Reti ir tie romāni un teātra lugas, kur viss negrozītos ap mīlas intrīgām. Es nebūt nedomāju banālos mīlestības stāstus un drāmas, kas atkārti līdz apnikumam vienus un tos pašus salkanos motīvus. Augstākā māksla attēlo neparasti svarīgus un smagus un reizē visai izsmalcinātus un sarežģītus seksuālo jūtu konfliktus un to atspoguļojumus, kas spējīgi savilņot pat dziļākās cilvēka jūtas. Atcerēsimies tikai tādus dzējniekus, kā Šekspīru, Gēti, Missē, Heīni, Mopasānu, mūziķus: Mocartu, Bethovenu, Vagneru, Šūmani u. c.; māksliniekus: Ticiānu, Muriljo vai Böklinu, senās Grieķijas un pašreizējās franču skolas (Rodēns u. c.) tēlniekus. Māksla nav pretrunā ar intelektu; tie abi atrodas tikpat ciešā saistībā, kā domas ar jūtām. Tāpat kā jūtas rada noteiktus priekšstatus, tāpat katra mākslas darba pamatos atrodam intelektuālus elementus.

Mākslinieks smeļas savu vielu ārpusaulē, dzīvē un darbībā; viņa darbos arvien atrodam viņa laika intelektuālo strāvu, uzskatu un ieguvumu atspoguļojumu; pats par sevi saprotams, ka zinātniskie un tehniskie panākumi nāk par labu mākslas ārējiem paņēmieniem. Bet

pati materiāla izveidošana nobeigta gleznā, noslēgtā, viengabalīgā darbībā, harmoniskā izjūtā, kā arī attiecīgā prasmē, lai izvairītos no visa lieka un atveidojamā materiālā izceltu būtīgo, nepieciešamo un raksturīgo, kas tādā kārtā atsevišķu notikumu pārvērš paliekamā vispārēji cilvēcīgā simbolā un aizgrābj jūtas, — tas jau ir radošā mākslinieciskā ģenija, t. i. viņa izjūtas plastiskā fantāzijas spraiguma darbs.

Māksla pati par sevi nav ne tikumīga, ne arī netikumīga. Te piemērojams pazīstamais izteiciens: *omnia pura puris* (tīram viss tīrs). Samaitātai, neķītrai dabai visi mākslas darbi šķiet pornografiski, kamēr tīras dvēseles tajos atrod cēlākās izpausmes. Tur nav vainīgi mākslas darbi, bet gan atsevišķo īpatņu uztvere. Skaistākie mākslas darbi erotiskā cilvēkā satrauc zemas dziņas, kamēr labāki ļaudis izjūt tieši pretēju iespaidu.

Zem mākslas izkārtnes sastopami ļoti daudzi tādi darbi, kam no patiesās mākslas nav ne vēsts. Īstu mākslinieku ir visai maz, bet toties pasaule pilna pseudomākslinieku. Daudzi Mūzas neskārti cilvēki, kas neizprot mākslas cēlumu un nopietnību, bet to uzskata kā slaucamu gotiņu, nenodarbojas ar īsto mākslu, bet gan ar mazvērtīgām „skunstēm“, pie kam, dzīdamies pēc slavas un naudas, negriežas vis pie labo cilvēku cēlām jūtām, bet gan pie prastā pūļa zemām dziņām.

Šai pseudomākslā galvenā loma ierādīta erotismam. Lai pievilktu publiku, darbā tiek laisti visneķītrākie paņēmieni, kas iziet uz pūļa seksuālās jūteklības satraukšanu, — divdomīgas dziesmas, netikli romāni un teātra lugas, nepieklājīgas dejas, neķītras bildes u. t. t. Visu to lepni nosauc par mākslu. Tāda māksla dzied slavas dziesmas netikumam pat patoloģiskas izvirtības gadījumos. Bēdīgākais ir tas, ka viņa sagandē tautas garšu, nomācot tieksmes pēc īstās, cēlās mākslas. Lai gan riskēju ar saviem apgalvojumiem iegūt monomāņa slavu, vēl reiz atkārtāju, ka, tuvāki izpētot mākslinieciskās uztveres deģenerācijas cēloņus, par galveniem vainīgiem atrodam materiālo korupciju un alkoholisma ietekmēto

izlaistību. Tam piekrīt arī Diseldorfas mākslas*) amatnecības skolas direktors prof. Bērenss.

Tagad mēs nonākam pie paša galvenā un kutelīgākā jautājuma: kā lai atšķir īsto erotisko mākslu no pornografiskās pseudomākslas? Kamēr daži fanatiski-asketiski morāles sprediķotāji savā centībā būtu gatavi nodedzināt vai samalt druskās katru erotisku mākslas darbu, daudzi citi aizstāv pat neķītrāko pornografiju. Ko lai ņem par mērauklu?

Pievedišu dažus piemērus. Kad kādā attālā un neizglītotā Tiroles stūrītī uzstādīja kailus, bet citādi gluži nevainīgus sieviešu tēlus, zemnieki tos sadauzīja gabalos, jo šai kailumā redzēja pamudinājumu uz izvirtību (sk. XIII. nod.). Tiem būtu bijis veltīgi pretoties ar aizrādījumu, ka viņu nedarbs uzrāda kaunu par dabīgo un tieksmes pēc nedabīgā. Tas pats sakāms arī par iepriekšējā gaitā pieminēto Cīriches policijas priekšnieku, kas savā laikā kļuva slavens ar to, ka lika izņemt no skatu loga Bökliņa „Viļņu rotaļu“, jo peldošās najādās saskatīja bīstamu pavinājumu uz netiklību.

Turpretim, kailo vai puskaילו balles (*bal des quat' z'Arts*), ko rīko Parīzes mākslinieki kopīgi ar modeļiem un kas parasti nobeidzas seksuālā orgijā, neapšaubami uzlūkojamas par seksuālo cinismu, kam no mākslas nav ne vēsts.

To, ka ar mākslas vārdu apzīmē pat visneķītrāko vai patoloģiskāko pornogrāfiju, jāuzskata par nosodamu blēdību. Tiesa, mums jāpiedod dažiem pārāk juteklīgiem un straujiem māksliniekiem viņu seksuālie novirzieni; tos izsauc mākslinieka temeparaments. Bet tas nekādā ziņā nav attiecināms uz sistēmātiski pieņemtu pornogrāfiju vai īstām seksuālām orgijām, kas ciniski cenšas ieviesties sabiedrībā. Te nevar būt nekāda runa par mākslu. Mākslinieku ipatnējās un patoloģiskās vājības vai ekscentriskumu, kam bieži vien tie paši krīt par upuri, nedrīkst šajaukt ar patieso mākslu.

Nereti mēs atrodam paslēptu erotismu tieši tur, kur to vismazāki varētu sagaidīt, proti — morāles pamācības

*) Peter Behrens, „Alkohol und Kunst“; Verlag von Deutschlands Grossloge II., I. O. G. T.; G. Hamburg, Eppendorferlandstr. 39.

grāmatās un arī t. s. pieklājīgos romānos, ko vecas meitas un tikumīgi kungi ieteic, kā augstākā mērā pamācošu lasamo. Pie tam šis erotisms pat ir visai iedarbīgs. Kā jau aizrādījam, daži tamlīdzīgi darbi satrauc seksuālo dziņu vēl stiprāk un nedabīgāk, nekā atklātie Zolā tēlojumi u. c. līdzīgi darbi.

Kāds asprātīgs vīrs pilnīgi pareizi aizrādījis: „Pie kaila tēla par nepieklājīgu jāuzlūko vīges lapa un nevis tas, kas zem viņas paslēpts“. Arī tādos gadījumos, kad šī vīges lapa pielietota vislabākos nolūkos, tā drīzāk satrauc, nekā nomierina seksuālo iekāri; caurspīdīgs plīvuris, kas ļauj saskatīt to, ko itkā cenšas apslēpt, iedarbojas uz jūteklību daudz stiprāk, nekā atklāts kailums. Vārdu sakot, paslēpts erotisms uzrāda daudz intensīvāku iedarbību par atklātu erotismu. To labi izprot dažādu baletu u. c. līdzīgu izrāžu sarīkotāji, kas bagātīgi pielieto šķirdrauta paņēmieni. Savā laikā Parīzes pasaules izstādē man bija izdevība noskatīties arābiešu erotiskās, t. s. vēdera dejās (*danse du ventre*), kurās sieviete ar vēdera, gūžu un vidukļa palīdzību atdarina dzimumu satiksmes kustības. Manā prātā šī rupjā, ciniskā pantomīma erotiskā ziņā daudz nevainīgāka par mūsu sabiedrisko dāmu izsmalcināto dekolte vai dažiem reliģiski ekstatiskiem mīlas aprakstiem (sk. XI nod.). Starp citu, tā kā vēdera dejas tika izvestas zem „etnoloģijas“ izkārtnes, tad izrādē noskatījās arī labākās sabiedrības dāmas, kas par to nebūt nebija sašutušas.

Pievedišu vēl vienu piemēru cik grūti nospraust pareizas robežas starp mākslu un pornografiju. Iepriekš jau vairākkārt atsaucos uz Giju de Mopasānu, kas savos romānos un novelēs sasniedzis seksuālās psiholoģijas kalngalus. Lai gan viņa darbos atrodam gluži pārdrošus dzimumu dzīves aprakstus, tomēr tos nekādā ziņā nevar nosaukt par pornografiju. Gija de Mopasāna dziļi cilvēcīgie darbi nepieder pornografijai jau tamdēļ vien, ka tie netikumu neuzstāda par ieteicamu piemēru, lai gan arī nenosoda. Parastais erotiskās liekulības paņēmieni iziet tieši uz to, lai zem caurspīdīga sašutuma plīvura pēc iespējas viļinošākā veidā attēlotu aizliegto augli. Nopel netikumu, bet to attēlo tik pievilcīgā veidā, ka lasītājam saskrier vai siekalas. Mēs neredzam neko līdzīgu ne pie Mo-

pasāna, ne pie Zolā. Ar saviem aprakstiem tie drīzāk izsauc skumjas un riebumu. Gluži citādā garā to pašu sapratis Mopasānu darbu izdevējs, kas galvenā kārtā tiecietis pēc lielākas reklāmas. Tas Mopasāna romāniem un novelēm pievienojis tik pornografiskas ilustrācijas, ka tīri vai paliek žēl autora. Par labu piemēru šai jautājumā var uzskatīt arī otru līdzīgu pretstatījumu. Ar Mopasāna darbiem savā ziņā var salīdzināt arī Heines dzejas. Tomēr Heinem, neskatoties uz māksliniecisko izsmalcinātību, daudz lielākas pornografiskās iezīmes, jo viņam trūkst tās etiskās sajūtas, kas pilnā mērā piemita Mopasānam.

Arī grieķu mākslā daudz erotikas un kailuma. Tomēr tā neatstāj nelāgu iespaidu. Pa daļai tas izskaidrojams ar viņas naivo uztveri, bet pa daļai arī ar to, ka viņa (sevišķi skulptūrā) pauž ideālu pirmātnēju dailumu. Šai ziņā pietiek pavērsties antiskās statujās vai izlasīt Longa Dafņa un Chlojas ganu idili Samaitājošu iespaidu atstāj nevis kailums pats par sevi vai dabīgs dzimumu dzīves attēlojums, bet gan mākslinieka nelāgais nolūks. Bez tam, kā jau aizradījām iepriekšējā gaitā, arī cēlākais mākslas darbs var atstāt pornografisku iespaidu, ja cilvēks pats samaitāts un šo samaitātību piemēro arī citiem. Starp citu, nebūt nedomāju apgalvot, ka arī senos laikos nebūtu bijis pornografijas. Bet tā parasti sakritusi ar nāciju dekadences laikiem.

Kam tad būtu jāizlemj, kur beidzas māksla un sākas pornografija un cik tālu var noiet erotisms sabiedriskās mākslas izpausmēs?

Tas ir visai kutelīgs jautājums, kam grūti rast atbildi. Tikai viens ir skaidrs, — līdz ar naudas varas un alkoholisma novēršanu, samazināsies arī pornografijas briesmas. Manā prātā, jāizvairās no galejībām. Tādos gadījumos, kad pornografija izpaužas kailas neķītrības veidā, kurā nav ne vēsts no mākslas, sabiedrībai tā jāapkaņo kā liels ļaunums. Bet ja pornografijai piekabināta „mākslas“ izkārtne, tad katrā gadījumā siki jāapsver darba mākslinieciskā vērtība un paslēptās jēlās tendences un spriedumā jāvadās no abu elementu savstarpējām attiecībām. Modernās mākslas lielākais ļaunums ir tas,

ka viņā parasti izpaužas patoloģiskais novirziens. Šai ziņā spilgtākais priekšstāvis ir franču Bodlers. Erotiskā māksla nedrīkst pārvērsties seksuāli izvirtušo slimnīcā un, izceļot seksuāli slimos par varoņiem, tajos ieaudzināt pārlicību, ka tie ir sevišķi svarīgi un interesanti sabiedrības locekļi. Līdz ar to viņa tikai sekmē izvirtību un bieži vien saindē arī veselos. Liels vairums moderno romānu un pat gleznu uzrāda skaidri iezīmētu patoloģismu. Par dzimumu dzīves tipiem tiek ņemti ne tikai tādi īpatņi, kas sastopami tikai nervu klinikās un vājprātīgo iestādēs, bet pat tādi slimīgi izvirtuļi, kas varējuši rasties tikai autora patoloģiskās smadzenēs. Ja arī mākslā nedrīkst izpausties morālas pamācības, tad, no otras puses, māksliniekam nekad nebūs aizmirst tās cēlos sociālos uzdevumus.

Mākslai ļoti liela vara, jo cilvēkus vairāk vada jūtas, nekā aukstais saprāts. Tamdēļ arī viņai jābūt veselīgai un jācenšas tautai radīt ceļu uz labāku un laimīgāku nākotni un nevis to raut zaņķi. Tā nedrīkst prostituēties neķītrību un deģenerācijas kalpībā. Kā to panākt, to vislabāki zinās pats mākslinieks. Šai ziņā mēs nevaram dot nekādus priekšrakstus.

Tomēr nevaru atturēties no padoma dažiem moderniem māksliniekiem: kad tie saviem darbiem izvēlas sociālistiskus, medicāla rākstura vai zinātniskus tēmatumus, nekad nebūs vielu smelties zinātnisko speciālistu grāmatās. Labāki sekot Mopasāna piemēram un mēģināt pašiem pārdzīvot to, kas nodomāts aprakstam; citādi viņu darbi zaudē māksliniecisko nozīmi un izvēršas par tendenciozām teorijām. Meterlinka „Bišu dzīve“ patīkami lasās ne tikai tamdēļ vien, ka Meterlinks ir lielisks rakstnieks, bet arī pateicoties tam apstāklim, ka autors pats labi pārzina bišu dzīvi un darbā ielicis savus personīgos pieredzējumus, rūpīgi izvairīdamies no zinātniskās komplikācijas.

Nelāgā pornografiskā estetika vislabāki izskaužama, novēršot maitājošo naudas un alkohola iespaidu, kā arī attīstot un izdaiļojot tautas estētisko gaumi. Estētisks cilvēks katrā ziņā ar veselīgu riebumu novērsīsies no aplamās, nedabīgās un erotiski samaitātās sentimentālās

mākslas, ko pornografija tam pasniedz savos nekītros ražojumos. Šai ziņā riebums uzlūkojams par labākām zālēm. Nebūt nevaru piekrist dažiem pārāk askētiskiem uzskatiem, ka īstai estetikai nedrīkst būt nekā kopeja ar mākslu un ka tikumīgam jābūt katrā ziņā nemākslinieciskam. Ar tādām aplamībām tikai vēl veicina pornografiju, jo astetiskā atturība atbaida cilvēkus un tādā kārtā pievērš pretējām atziņām.

Beigās vēl aizrādu uz kādu parādību, kas gan neattiecas uz apskatamo tēmatu, bet tomēr ļoti no svara labvēlīgai dzimumu jautājuma atrisināšanai. Sociāli-higieniskos un etiskos nolūkos ieteiktie grūtniecības novēršanas un dzimstības noregulēšanas līdzekļi tiek nosodīti reizēm kā netikumīgi, reizēm kā neestetiski. Tie ne tikai jaucot mīlas poeziju un kaitējot tikumībai, bet aizkavējot arī dabīgo izlasi.

Šie iebildumi ir pilnīgi aplami.

Pirmkārt, būtu maldīgi apgalvot, ka cilvēka iejaušanās dabīgā norisē vienmēr nāktu tikai par ļaunu. Ja tas pie reizes nemēģinātu apiet dabu, tad zemes virsu vēl tagad pārklātu neizbrienams mūža mežs. Tad nebūtu ne tagadējo pļavu, ne lauku, ne labi iekopto augļu dārzu, ne cilvēku vajadzībām pielaihto mājkustoņu.

Kas attiecas uz etisko pusi, tad to jau pietiekoši noskaidroju XV. nodaļā, kur redzējam, ka grūtniecības novēršanas līdzekļi ne tikai nav nosodami, bet pat atzīstami par dzimuma etikas nepieciešamu sastāvdaļu.

Turpretīm, estētiskais iebildums sākumā var likties gluži pamatots. Bet par garšu nevar daudz strīdīties. Brilles taču arī nav visai estētiskas un tomēr mīlas poezija nav neko cietusi no brillu valkāšanas. Pat lieli mākslinieki valkā brilles. Gluži tas pats sakams arī par apģērbu, divriteni un tūkstošiem citu palīgīdzekļu, kas atrodas ikdienišķu cilvēku lietošanā. Tie šķiet neestetiski tikai sākumā, kamēr pie tiem vēl nav pierasts. Ar laiku par tiem pat nedomā. Mūsu laikos par estētisku atrod pat korseti, kas sakropļo sievietes krūšu kurvi!!! Esmu parliecināts, ka savā laikā par neestetisku nopēlai arī jāšanu. Dzimumu satiksmes sīkumi jau paši par sev

nav diezciņi estētiski. Tamdēļ arī nebūtu no svara, vai to piekopj ar savā ziņā tik necīgu papildinājumu, kā kondonu, vai bez tā. Tamlīdzīgus iebildumus var celt tikai tāds cilvēks, kas jau iepriekš noņējis visu to, kas nav sankcionēts ar parašām.

Deviņpadsmitā nodaļa

Nākotnes izredzes

Par utopijām var apzīmēt tādus nākotnes sociālā-iekārtas plānus, kas radušies tikai cilvēka iedomā, un kam trūkst reālu un veselīgu pamatojumu. Tādi fantas zijas augļi atrodas krasā pretrunā ar dzīves pieredzējumiem un tamdēļ praktikā piedzīvo galīgu neveiksmi. Bet konservatīvie filistri, kas iesūnojušies aizspriedumos un ticībā uz autoritāti, parasti uzlūko par utopijām arī visus tos ideālus, kas neizriet no vecām parašām un tikumiem. Tā ir liela aplamība, kas aizkavē sociālo progresu.

Nākotnē var izvest daudz tādu, par ko pagātnē nav bijis ne jausmas. Šai ziņā Ben Akubs pielaidis lielu kļūdu, apgalvodams, ka pasaulē nav nekā jauna. Starptautiskā satiksme, pasaules pasta apvienība, dzimtbūšanas atcelšana, mākslīga zīdaiņu barošana, tālrunis, bezdrāts telegrafs, grozāmie gaizkuģi u. c. sasniegumi senāk nenāca pat prātā, bet tagad jau kļuvuši par gluži ikdienišķiem. Kamdēļ gan lai uzlūkojam par utopiju, piem., starptautisku valodu vai karu izbeigšanu civilizēto valšķu starpā. Jau tagad gandrīz vai visa pasaule runā angļiski, un visiem būtu iespējams iemācīties esperanto. Arī lielo valšķu iekšienē, piem., Vācijā un Francijā, senāk tik parastie karī atsevišķo provinču (Šveicē pat kārtu un kantonu) starpā tagad sen jau aizmirsti. Kamdēļ gan nebūtu iespējama vēl ciešāka cilvēku apvienošanās? Vienīgais kavēklis ir tikai aizspriedumi.

Kamdēļ gan būtu jāuzlūko par utopiju alkohola, opija, hašiša u. c. narkotisko vielu iznīdēšanu vai taisnīgāka darba atalgojuma ievēšana? Viss tas ne tikai

sasniedzams, bet pat nepieciešams tālākai cilvēces attīstībai. Tam pretojas tikai aplami aizspriedumi, kas savā īsredzībā nemaz neievēro pēdējā laikā notikušās pārmaiņas cilvēku sociālās attiecībās.

Un beidzot, kamdēļ gan apzīmēt par utopiju racionālas seksuālas reformas? Tā nav nemaz lielāka utopija par jau sasniegtiem chirurgijas panākumiem, mākslīgu zīdaiņu barošanu, seroteriju, aizsargpotēm u. t. t. Tāpat kā tuvredzīgie vai tālredzīgie pielieto brilles, bet bezzobainie mākslīgos zobus, tāpat iedzimti izvirtuļi un garīgi un miesīgi kropli var pielietot kondonus, lai izvairītos no pēcnācējiem, bet sievietes izlietot attiecīgus līdzekļus, lai ieturētu pietiekošu starplaiku divu dzemdību starpā.

J. Blochs (J. Bloch „Das Sexualleben unserer Zeit“, 6—7 Aufl., S. 247) pieved visai pamācošu statistiku, ko sastādījis Dr. Antons J. Gross-Hefingers (Dr. Anton J. Gross-Höffinger, „Die Schicksale der Frauen und die Prostitution im Zusammenhang mit dem Prinzip der Unauf lösbarkeit der katholischen Ehe usw., Leipzig 1847). To sevišķi derētu ievērot prof. Dr. F. V. Fersteram, Minchenē, kas vēl arvien uzstājas kā katoliskās morāles un etikas aizstāvis. Dr. Gross-Hefingers Vīnē novērojis pavisam 100 laulības. To starpā konstatētas :

48 nelaimīgas,
36 viduvējas,
15 laimīgas, un tikai
1 priekšzīmīga laulība.

30 sievas cietušas vīra vainas dēļ, bet 12 bijušas pašas vainīgas pie nelaimīgās laulību dzīves.

To pašu 100 laulību starpā konstatētas :

14 nenormālas,
51 vieglprātīgas un nevērīgas, un
2 pilnīgi nepārdomātas laulības.

Grosa-Hefingera novērojumi vēl lieku reizi norāda uz pašreizējā, kristīgā monogamo laulību iestādījuma liekulīgo tikumību.

Tagad vēl reiz atcerēsimies to, ko redzējām iepriekšējā gaitā :

a) I.—V. nod. iepazīnāties ar dzimumu jautājuma dabaszinātnisko pusi, seksuālo organu anatomiju un fizioloģiju, kā arī ar normālās dzimumu dzīves fizioloģiju;

b) IV. nod. īsumā apskatījām dažādo tautu dzimumu attiecību etnografisko un vēsturisko pusi;

c) VII. nod. izsekojām dzimumu dzīves zooloģiskai evolūcijai (filoģenijai), kā arī individuēlai cilvēka dzimuma dzīvei, no dzimšanas līdz pat miršanai. Tādā kārtā redzējām, ka tagadējās seksuālās jūtas pastāv no divām elementu grupām: iedzimtiem jeb filoģenetiskiem un individuāliem, pielaiķošanās vai paraduma ceļā piesavinātiem elementiem;

d) VIII. nod. aprakstījām slimīgās seksuālās izvirzības gadījumus;

e) IX.—XVIII. nod. noskaidrojām dzimumu jautājuma attiecības pret svarīgākām cilvēka jūtu un interešu izpausmēm, iedvesmi, naudu un privātīpašumu, ārējiem dzīves apstākļiem, reliģiju, tiesībām, medicīnu, etiku, politiku un politisko ekonomiju, pedagoģiju un mākslu.

Savelkot kopā visus aprādītos faktus, nākam pie vairākiem slēdzieniem: A. Negatīvie uzdevumi: tiešu un netiešu, seksuālā ziņā negatīvo parādību un sociālo neķītrību cēloņu novēršana. — Zaņķis, kuŗā nepilnīgā kultūra ievilkusi cilvēkus, atvieglinādama iespējas vieglprātīgas un neapvaldītas baudu kāres apmierināšanai, vēl pastāv tikai pateicoties tai pašai baudas kārei. Bet tā nekādi nav saskaņojama ar sabiedrisko labklājību. Tamdēļ tai reiz jādara gals, ievēdot labāku sociālu iekārtu un ieaudzinot labākas sociālas īpašības altruismu un etisko izjūtu. Tas ir vienīgais cilvēces glābiņš.

Jau iepazīnāties ar svarīgākiem seksuālās deģenerācijas cēloņiem, par ko jāpateicas pašreizējai visai nepilnīgai kultūrai, kas vairāk iziet uz ārišķībām nekā uz iekšēju cilvēces attīstību. Šie cēloņi ir tieši un arī netieši. Bet lai tie būtu kādi būdami, viņus jāapkaŗo tik ilgi, kamēr tie nebūs novesti atpakaļ pie pirmatnējā, dabīgā minimuma. Uzskaitīšu galvenākos seksuālo netikumu cēloņus:

1) Pirmo dzimuma izvirtības cēloni redzējām jau VI. un X. nod., kur apskatījām cilvēces un dzimumu dzīves vēsturisko attīstības gaitu. Tas pastāv nekautrīgā savstarpējā ekspluatācijā, kas ietekmē sievu laupīšanu, sievas pirkšanas laulības, prostitūciju u. c. izsmalcinātus seksuālos netikumus. Šai ziņā nekādi nevar piekrist Mamona pielūdzeju aplamam apgalvojumam, itkā nauda būtu labākais pamudinātājs uz darbu un galvenais kultūras dzinējspēks. Mēs patiesībā redzam gluži pretējo. Ģeniāli izgudrotāji, prātnieki, pētnieki un mākslinieki strādā aiz tīras iekšējas pārliecības. Bet tad darbā parādās zelta teļa kalpi, kas ne tikai atņem nesavtīgiem darbiniekiem viņu sūrā darba augļus, lai tos izmantotu savā labā, bet bieži vien atrauj tiem arī izgudrojuma vai panākuma slavu, lai tādā kārtā puškotos ar svešām spalvām. Materiālai zādzībai pievienojas garīga zādzība. Tādi, lūk, ir zelta teļa varoņdarbi! Un cik izsmalcināti tas prot rīkoties! Un tas esot vienīgais darba un kultūras pamudinātājs! Mēs domājam pavisam citādi. Tiesa, pastāvīga konkurence un iedzīvošanās kāre pamudina uz drudzainu darbu. Bet tas pa lielākai daļai iziet tikai uz baudas kāres apmierināšanu. Cilvēka darbam vajadzīgi pavisam citi uzmudinātāji; un par laimi, tādu nav mazums. Tos tikai jāpameklē.

Tā tad pirmais seksuālās izvirtības cēlonis meklējams zelta teļa kultā, kas dod iespējas egoistiskai citu cilvēku darba izmantošanai. Tam katrā ziņā jādara gals, ja vien gribam panākt veselīgas dzimumu attiecības. Vispirmā kārtā jālikvidē pašreizējais mančestrims, t. i. jācīnās pret pārāk lielo privāto kapitalistu rīcības brīvību, kas noved pie vislielākām un neķitrākām ļaunprātībām. Līdz ar to netiešā ceļā uzlabosim arī sasāpējušās dzimumu attiecības. Šai ziņā teicamu piemēru uzrāda luteriģo lauku mācītāju ģimenes.

2) Kā jau redzējām VIII. (§ III., 9.) un arī X.—XI. nod., narkotisku vielu, sevišķi reibinošu dzērienu lietošanas parašas noved pie fiziskas un morālas izvirtības, bet pateicoties blastoforijai, individuālā saindēšanās smagi atsaucas arī narkotiku tālākos pēcnācējos un līdz ar to uz visu sabiedrību. Tai ir tikai viens radikāls pretlīdzek-

lis, kas būtu visai viegli pielietojams, ja cilvēki nebūtu reizē aizspriedumu, kā arī kapitalisma un baudas kāres vergi. Visas narkotiskās vielas, bet it sevišķi alkohols, uz priekšu būtu atļaujamas tikai aptieku un rūpniecības vajadzībām. Par nelaimi, alkohola paralizējošā iedarbība pat mērenākos pielietošanas gadījumos, kad reibinošie dzērieni tikai atraisa mēli, noved cilvēku visai patīkamā gara stāvoklī, kas ar paradumu izvēršas vairāk vai mazāk nevaldamā kaislē. Bez tam vairums narkotisko vielu, un it sevišķi alkohols, sākumā ļoti satrauc dzimuma dziņu, kas nereti izpaužas tīri dzīvnieciskā veidā, un tādā kārtā, neskatoties uz pavājinātām seksuālām spējām, noved pie neķītrākām un ļaunākām pārmērībām. Narkotiskās vielas noved pie vislielākā individuālā un sabiedriskā posta.

Šo cilvēces lāstu apkarot uzņēmušās atturības biedrības. Novēlam tām vislabākās sekmes. Līdz ar narkotisko vielu pielietošanas izskaušanu, tiks novērsts arī galvenais seksuālās izvirtības cēlonis.

3) Trešo dzimuma izvirtības cēloni varēs novērst tikai tādā gadījumā, ja sievietei piešķirs vienādas tiesības ar vīrieti. Ne pie viena dzīvnieka nav novērots, ka mātīte būtu par īpašuma priekšmetu tēviņam. Dabā nekur neredzam verdziskus likumus, kas vienu dzimumu nostādītu otra kalpībā. Parasto iebildumu, ka vīrietis garīgā ziņā daudz pārsniedz par sievieti, jau apgāzām, kā pilnīgi nepamatotu aplamību. Emancipācijas ceļā sievietes vis nepārvērtīsies vīriešos, bet tikai atgūs savas cilvēcīgās un dabīgās tiesības. Tas nenozīmē, ka sievietes būtu jāatsvabina no darba. Sievieti nedrīkst pārvērst izlutinātā klēpju sunītī. Bet no otras puses, to nebūs padarīt arī par vīrieša nastu ēzeli. Viņai jāieņem patstāvīgs stāvoklis, kas atbilstu tās dabīgam sabiedriskam uzdevumam. Nebūt nedomāju vēlreiz atkārtot to, ko jau teicu XIII. nodaļā, bet tikai aizrādu, ja sievietes tiks nostādītas vienādā tiesiskā un sabiedriskā ziņā ar vīriešiem (pats par sevi saprotams — attiecīgi piemērojoties dzimuma īpatnībām), tad būs novērsts arī trešais pašreizējo seksuālo nebūšanu cēlonis. Tamdēļ mūsu trešā prasība ir — pilnīga sieviešu emancipācija. Šai ziņā mēs esam vienprātis ar Vestermarku un Šarli Sekretānu.

Kā jau aizrādījām XIII. un XVII. nod., dzimumu atšķirība nekādi nevar būt par iemeslu tam, lai vīrieši būtu vienīgie, kas izmantotu sociālās un politiskās tiesības. Ār pasaule un līdzilvēki, t. i. tie priekšmeti, kas apstākļo mūsu garīgo un miesīgo dzīves veidu, ir vieni un tie paši abiem dzimumiem. Ja arī viena dzimuma ģenījs izrādītos pārāks par otra dzimuma ģenīju, tas vēl nedod nekādas tiesības vājākam dzimumam laupīt pienākošo brīvību. Vīrietis atšķiras no sievietes, — tas tiesa; bet ar to, ka tiesiskā ziņā mākslīgi ierobežojam vienu dzimumu, nopietni aizkavējam arī abu dzimumu brīvo attīstību.

4) Ceturtais kavēklis lietderīgu reformu izvešanai par nožēlošanu tik dziļi ieaudzis cilvēka dabā, ka šai ziņā ievērojamus panākumus varēs sasniegt tikai pēc ilgāka laika. Tie ir neskaitāmie aizspriedumi, mistiskā mānītība, reliģiskie dogmāti, mode u. t. t., kas visai grūti izskaužami, pateicoties cilvēku nelāgai īpašībai uzskatīt par svētumu savus līdzšinējos un iesūnojušos iestādījumus.

Aizspriedumi un ticība uz autoritāti, misticisms u. t. t., līdz ar neapzinīgu vai arī pilnīgi apzinātu liekulību un vairāk vai mazāk caurspīdīgiem sofismiem, tiek izlietoti viszemāko cilvēku kaislību, skaudības, naida, godkāribas, mantkāribas, baudu kāres, varmācības, slinkuma un citu līdzīgu netikumu aizstāvēšanai un pabalstīšanai. Tādā kārtā ne tikai attaisno, bet pat vēl uzslavē vislielākās neķītrības. Šai sakarībā nekad neaizmirsīšu strīdu, kurā savā laikā sanācu ar dižciltīgiem franču katoļiem. Tie stūrgalvīgi aizstāvēja visriebīgākās seksuālās pārmērības, lai gan savos iebildumos nonāca pavisam smieklīgās pret-runās. Pie tam viņi uzstājās ar tikpat lielu nopietnību, ar kādu divkauju aizstāvji mēdz cildināt aplamo goda kodesku.

Par to, ka ar aizspriedumiem un veco tikumu atliekām nākas sastapties arī dzimumu jautājumā, aizrādīju jau iekriekšējā gaitā. Šo ļaunumu, kam piekrit liela loma arī visās pārējās cilvēka dzīves nozarēs, varēs izskaust tikai ar zinātniska gara ieviešanu un pēc iespējas daudzpusīgāku jaunātnes rakstūra attīstību.

5) V., X. un XVIII. nod. jau pārrunājām pornografijas jautājumu, bet XVII. nodaļā aprādījām briesmas, kas draud normālai dzimumu dzīvei. Ja arī pornogrāfiju galvenā kārtā ietekmē iedzīvošanās kāre, tad, no otras puses, nedrīkst piemirst, ka vīriešu erotisms šai ziņā nāk pretīm iedzīvošanās kārei. Tamdēļ, neierobežojot mākslu, jāatzīst par sociālu pienākumu nesaudzīgi un neatlaidīgi apkarot nekārtīgas erotiskas izpausmes. Cilvēku seksuālās tieksmes jau tā pārāk stipras attiecībā pret sociālām dzimstības vajadzībām. Tās nekādā ziņā nedrīkst mērķlīdzīgu ceļu uzkurināt vēl stiprākas. Pornografija vislabāki apkaņojuma netiešā ceļā, attīstot un izdaiļojot tautas etisko izjūtu. Spaidi pielietojami tikai pret nelāgākām pornografijas izpausmēm.

6) Tikai *pro memoria* vēl reiz aizrādu, ka jānovērš arī ļaunprātības, ko dzimumu dzīvē ienes politika, kā arī kaitīgais seksuālo faktoru iespaids politikā. Tas vispirumā kārtā attiecas uz pilnīgi nevajadzīgo valsts iejaukšanos dzimumu dzīvē ar nedabīgiem likumiem un spaidiem.

7) Smaga cīņa stāv priekšā arī attiecībā pret patoloģiskām dzimumu dzīves izvirtībām un veneriskām slimībām. Par to jau pārrunājam VIII., XIII. un XIV. nod. Ar patoloģisku dzimuma dzīvi cieši saistīti arī seksuālie noziegumi. Tādos gadījumos parasti darišana ar smadzeņu nenormālību, ko nevar novērst vai uzlabot ar vienkāršiem sodiem vai citiem krimināliem spaidiem. Pašreizējos apstākļos labākos panākumus dod sociāli bīstamo vai kaitīgo īpatņu brīvības ierobežošana, bet nākotnē kautko varēs panākt tikai attiecīgi ierobežojot un novēršot kaitīgo elementu vairošanos.

8) Tālāk nonākam pie visai svarīga jautājuma, ko jau aizķērām iepriekšējā gaitā, proti, — kā lai kultūrālā cilvēce izturas pret zemāko rāsu briesmām, kas ar savām lielām vairošanās spējām draud izspiest labākās rāsas. Nevienš nenoliegs šo briesmu esamību. Lai tās pareizi novērtētu, nedrīkst bez kādas izšķirības nolikt vienā svaru kausā visus mežonius, bet otrā civilizētās tautas. Jautājums ir visai sarežģīts. Daudzas mežonu ciltis uzrāda tik mazu dzimstību, ka neglābjami dodas pretīm iz-

miršanai. Pa lielākai daļai tas izskaidrojams ar europiešu ievazātiem netikumiem, alkoholismu un veneriskām slimībām, kas izrādās daudz stiprākas, nekā šo tautiņu pretošanās spējas. Tādu izmiršanai nolemtu cilšu starpā atzīmējami veddi, Ziemeļ-Amerikas sarkanādainie indiāņi, pat malajieši u. c. Pavisam citādi ir ar nēģeriem, kas izrādās visai izturīgi un selīgi un viegli piemērojas kultūrāliem apstākļiem. Bet tikai utopisti var iedomāties, ka nēģeri varētu izvērsties augstākā kultūrālā rāsa arī bez tūkstošiem gadu ilgas filogenētiskas pārejas. Nebūt negribi sīkāki pārspriest šo jautājumu. Aizrādu tikai uz to, ja tas tā būtu, tad Ziemeļ-Amerikā dzīvojošiem nēģeriem, kas labu laiku jau atradušies zem kultūras iespaida, jau sen vajadzēja būt arī pašiem sasniegušiem augstāku kultūrālu līmeni. Tai vietā redzam, ka agrāk samērā diezgan civilizētie Haīti nēģeri, palaisti savā vaļā, atkrit atpakaļ vislielākā mežonībā, barbarizējot arī savā laikā iegūto kristietību. Turpretīm, kultūras spējīgas tautas, piem., japāņi, arī bez kristīgās ticības ātri vien piesavinās mūsu sasniegumus. Tikpat ātri civilizējās arī no fatalisma piesātinātā turku jūga atbrīvotie dienvidslāvi.

Koks jānovērtē pēc augļiem. Japāņi ir kultūrāla tauta un tamdēļ ar viņiem jāapietas kā līdzīgiem. Turpretīm, nēģeri pieejami tikai zemākai kultūrālai attīstībai.

Te nonākam pie visai svarīga jautājuma. Diemžēl varu to tikai uzstādīt, jo tiešām nezinu, kā to lai atrisina. Lieta grozās ap to, cik tālu var pieļaut mongoļu un žīdu rāsu sajaukšanos ar kultūrālām indoģermāņu tautām, lai ar laiku mūs neizspiestu no apgrozības. Ja darīšana būtu vienīgi ar japāņiem, jautājums vēl būtu samērā viegli izlemjams. Bet bez japāņiem vēl ir ķīnieši un citas mongoļu tautas. Tās nopietni vien apdraud balto rāsu, jo uzstāda mazākas prasības dzīves iztikai, tai pašā laikā būdamas daudz selīgākas un darbīgākas par mums. Šai ziņā mums vairāk jābīstas no ķīniešu asinīm, nekā no viņu ieročiem. Tiesa, ķīniešiem ir ļoti veca un augsta kultūra. Tiem ir arī daudz labu īpašību, kas trūkst indoģermāņu tautām. Savā ziņā viņi pat pārspēj mūsu pašreizējos sasniegumus (sk. Freiherr v. Richtigofen, „Über China“, kā arī „Esthische Umschau Juni—September 1900“ bei Gust. Maier, Mittelstr. 12, Zürich V.

un Edward Alsworth Ross: „*La Chine qui vient*“, Paris, Payot et cie, 1914). Bet mongoļi tiecas arī uz mežonībām un drausmīgu vairošanos un tamdēļ uzlūkojami par lielām briesmām visai pārējai civilizētai pasaulei, kas viņu dēļ var aiziet bojā bada nāvē.

B. Pozitīvie uzdevumi. — Novēršot iepriekšējā gaitā aprādītās nekārtības, tiktu sagatavota iespēja ideālākai un veselīgākai dzimumu dzīves jautājuma atrisināšanai un nokārtošanai. Šai ziņā vispirmā kārtā jāierobežo blastoforiskā iedzimtība un patoloģiskās dzimumu attiecības. Nākotne prasa īstu un patiesu mīlu, kurā tiktu novērsti nelāgie aizspriedumi un naudas iespaidi, un kas tādā kārtā būtu daudz pastāvīgāka par iedvesmēto acumirkliģo aizraušanos. Tā prasa arī humānāku un dabīgāku vecāku tiesību un pienākumu nokārtošanu attiecībā pret bērniem. Jau redzējām, ka tas panākams tikai tadā gadījumā, ja šai nolūkā pielietos dažus mākslīgus palīgīdzekļus, kas līdz šim bija aizliegti, vai arī tika pielietoti aplamos nolūkos. Ar to domājam principiēli un praktiski izvestu dzimuma dzīņas nošķirošanu no apaugļošanas un bērnu radīšanas. Dzīvnieki to nepazīst, bet, pateicoties cilvēces kulturālai un sociālai attīstībai, radušies pavisam jauni apstākļi, kas to padara par pilnīgi nepieciešamu. Cilvēkam vairs nav jāizcīna rupjā cīņa dēļ pastāvēšanas, kas vēl tagad valda dzīvnieku starpā. Viņam nopietnāki vēl jācīnās tikai ar baktērijām un citām līdzīgām sīkbūtnēm. Tāpat, pamazam izviešas arī savstarpēji kari, kas arvien vairāk tiek uzlūkoti par nepiedodamu aplamību. Kamdēļ gan lai mēs cilvēku kvalitatīvo un kvantitatīvo izlasi atstātu nejaušībai, slimībām, badam, kariem un bērnu slepkavībām? Tas būtu neprāts taīs laikos, kad zinātne un tehnika arvien vairāk izskauž nejaušības, slimības, bērnu mirstību un badu.

Jau tagad mūsu dzimuma dzīņa daudzkārt pārsniedz dzimstības prasības, ko uzstāda cilvēcīģais eksistences minimums, jo piedzimušie bērni vairs neiet bojā tik lielos apmēros, kā senāk, kad tie vairumā krita par upuri pirmatnējās tautās piekoptai bērnu slepkavībai vai arī

postošām epidēmijām, plēsīgiem zvēriem, kaņiem un badam. Ja arī nevaram izmainīt pašu dzimuma dziņu, toties mums pieejami attiecīgi līdzekļi, lai noregulētu un uzlabotu pašu dzimstību. Te nelīdz nekādi aizspriedumi, ne dogmas, ne arī atsaukšanās uz negrozamiem dabas likumiem. Savā ierobežotā atziņā mēdzam apzīmēt par dabas likumiem visu, kas mums viņā šķiet daudz maz sakarīgs. Šos likumus viegli vien pārvēršam elkos, lai gan viņu patiesīgumu vienmēr vajadzētu pārbaudīt ar jauniem faktiem. Un šai ziņā fakti runā pavisam citu valodu. Dzimstību regulēšana izrādās vairāk par nepieciešamu. Bet, kā jau redzējam iepriekšējā gaitā, šāda noregulēšana viegli panākama ar attiecīgu grūtniecības novēršanas līdzekļu pielietošanu. Pats par sevi saprotams, ka jābūt visai uzmanīgam un pie šiem līdzekļiem jāķeras tikai tur, kur tie tieši vajadzīgi. Vēl reiz uzsveru, ka principā jāpabalsta pēc iespējas lielā ka bērnu dzimstība. Tikai tiem jābūt garīgi, etiski un miesīgi veselīgiem bērniem, un nevis kropliem. Francis Galtons to apzīmē ar eugenikas vārdu, t. i. labo dzimstību. Šai ziņā nekādi nevar piekrist jaunmaltusiešiem, kas dzimstību grib ierobežot tieši labākās aprindās.

Kā jau redzējam XIV. nodaļā, cilvēcīgai izlasei ir vēl tālāk ejoši mērķi. To nekad nepanāks likumu spaidu ceļā. Te jānāk pretīm ar attiecīgu izglītības veidu. Sestā nodaļā redzējam, ka sievietē seksuālā ziņā daudz izvēlīgāka par vīrieti. Pie mežoniem tā visvairāk ciena spēku un varonību. Kultūras tautās viņa turpretīm dod priekšroku garīgam pārkūmam. Tas vēl reiz norāda, cik nepieciešami sievietei jau agrā jaunībā izskaidrot dzimumu dzīves sīkumus. Tad viņas ar vēl lielāku sparū aizstāvēs izlases principu.

Vēl reiz atkārtoju, ka nebūt nedomāju izveidot pavisam jaunu pārcilvēku rāsu, bet gan pamazām likvidēt samaitātos cilvēces izdzimumus, kas panākams tikai novēršot blastoforijas cēloņus un ierobežojot ļauno iedzimtību sagandēto ipatņu vairošanos, tai pašā laikā pabalstot sabiedrībai noderīgus un veselīgus elementus. Rūpīgāki izpētīt blastoforijas parādību, kā arī parasto iedzimtību, redzam, ka tas nebūt nav tik grūti izvedams,

kā parasti iedomājas. To pierāda kauču vai lieliskā sugas uzlabošana, kas rūpīgas izlases ceļā panākta „suņu ģinti! Tāpat redzam, ka dažas ģimenes un pat lielāki cilvēku sargrupējumi izceļas ar savu miermīlīgo raksturu, darba mīlestību, saprātu un ideālām tieksmēm tikai tamdēļ, ka vairākus gadu simteņus no vietas piekopuši pareizu izlasi un tādā kārtā saglabājuši savu ģimenes vai rāsas labo pirmsipu. Turpretim, daudzas citas ģimenes un tautas uzrāda iedzimtu blēdību, slinkumu un zemsirdību. Šai ziņā vislabākos piemērus atrodam Dr. Jorgera darbā par „Zero ģimeni“ (sk. XI. nod.). Tiešām jābūt akli iestīgušam reliģiskos aizspriedumos, lai vēl ilgāki pretošos acimredzamai patiesībai. Tiesa, atavisms pie reizes var izsaukt arī labu bērnu ekforiju pie nelāgiem vecākiem, un otrādi — labiem vecākiem var būt nelāgi bērni. Mēs to jau izskaidrojām I. nodaļā (mnema u. t. t.). Bet tie ir tikai izņēmumi, kas nedrīkst nomaldināt no pareizā ceļa.

Kas tad galu galā uzskatams par labāko cilvēka tipu?

Iesāksim ar negatīvo atbildi un vispirms norādīsim tos tipus, kam būtu jāierobežo brīva vairošanās. Pie tādiem, pirmkārt, pieskaitāmi noziedznieki, vājprātīgie, garīgi aprobežotie un plānprātīgi un nesaticīgi, etiski samaitāti cilvēki. Tie sabiedrībai ir viskaitīgākie. Narkotisko vielu (alkohola, morfija u. t. t.) lietotāji parasti ir spējīgi ļaudis un kaitē tikai blastoforijas ceļā. Te drīzāk jānovērš narkotiskās vielas, nekā jāierobežo pats narkotikis.

Otru kategoriju sastāda iedzimti dilonslimnieki, kroplī, rachitīki, hemofīli, monstri un citi īpatņi, kas, pateicoties iedzimtām kaitēm vai slimīgai konstitūcijai, var dzemdēt tikai neveselīgus pēcnācējus.

Turpretim, pabalstama sociāli noderīgu cilvēku vairošanās. Par tādiem jāuzlūko tie, kas uzrāda lielu darba mīlestību un satīcīgu un nosvērtu raksturu, sevišķi vēl, ja tie reizē izceļas arī ar savu saprātu un mākslinieciskām vai citādām iedomas spējām. Tādos gadījumos varētu pat atstāt bez ievērības dažus mazāk svarīgus miesīgu trūkumus. Neatļaidība uzskatāma par labāko cilvēka īpašību. Tikai šo īsto gribas spēku nevajaga samainīt ar tiranisku varas kāri, ne arī ar impulsivitāti, kas bieži

vien ar savu spraigo tieksmi pēc acumirkliġu nodomu piepildīšanas atġādina stipru gribas spēku.

Diemžēl, vēl šo baltu dienu jaunēkli novērtē pēc aplamiem skolu pārbaudījumu rezultātiem. Bet mēs jau redzējam, ka, lai sekmīgi izturētu pārbaudījumus, pilnīgi pietiek ar labu atmiņu un „vieġlu galvu“ pasniegto mācību piesavināšanā. Pareizai cilvēka novērtēšanai, kā jau teicām XVII. nodaļā un kā tas pieņemts iepriekšējā gaitā aprādītās lauku audzināšanas patversmēs, galvenā vēriba būtu jāpiegriež gribas spēkam (enerġijai un izturībai), jūtām (simpatijas jūtām un pienākuma apziņai), radošām iedomas spējām u. t. t. Šīs īpašības ir vairāk no svara, nekā atmiņas un aklas piesavināšanās spējas. Pārbaudījumos aplamā kārtā novērtē arī intelektu, kur fantazijai, kritikas spējām un kombinācijas dāvanām daudz lielāka nozīme par formālo atmiņu un tīri receptīvām piesavināšanās spējām. Vēlāk paši skolotāji nevar vien nobrīnīties par to, ka daudzsološais „pirmais skolnieks“ turpmākā dzīves gaitā bieži vien izrādās par ġalīgi nespejīgu cilvēku, kamēr „pēdējais skolnieks“ ar laiku izvēršas, ja arī ne ġenijs, tad vismaz visai noderīgs sabiedrība loceklis. Tad nāk fatalisma pilnā atziņa: „Jā, nekad nevar zināt, kas vēlāk iznāks no cilvēka.“ Tas jāuzlūko par nelāgu fetišismu, kas pilnīgi dabīgi izriet no jaunatnes novērtēšanā pielaistā aplama kriterija. Tiesa, slimības un citas nejaušības pie reizes var sagandēt vai ġalīgi nomākt arī labo iedzimtību. Bet tas ir tikai izņēmums. Manā prātā, vajadzētu izvest plašākus psiholoģiskus novērojumus, rūpīgi salīdzinot atsevišķu cilvēku spējas bērībā un spēka gados, lai tādā kārtā izsekotu viņu attīstībai. Ar to panāktu vēl pareizāku cilvēka sociālās vērtības noteikšanu.

Parasti, kad iet runa par mākslīgo cilvēku izlasi, mēdz atsaukties arī uz to, ka mākslīgas izlases ceļā audzinātās augu šķirnes un dzīvnieku pasugas uzrādot daudz mazāku izturību un dzīves spējas, nekā savā vaļā augušās. Tas vieġli izskaidrojams ar to apstākli, ka augu un dzīvnieku izlasē cilvēks vairāk rūpējas par savu labumu, nekā par augu vai dzīvnieku piemērotību ārējiem apstākļiem. Turpretim, cilvēku izlase galvenā kārtā

izies uz cilvēka paša labumu. Tikai aizspriedumu aklības sistēms cilvēks var apgalvot, ka tā ir utopija.

Kādā darbā, kurā tas apskata pašreizējās iespējas cilvēku rāsas uzlabošanai. (*Smithsonian Institution, 1902*), Francis Galtons cenšas ar varbūtības teorijas palīdzību izlobīt un noteikt variāciju likumu. Pats par sevi saprotams, ka šis likums pastāv spēkā tikai t. s. nejausības gadījumos, kad neskaitami sīki pirmcēloņi, savstarpēji iedarbojoties, kompensējas kopējā iedarbības rezultātā, caur ko galejības beigās izpaužas visai niecīgos, bet viduvējais samērā lielos skaitļos. Bet tikko darīšana ar lielākiem, vienpusīgi iedarbīgiem spēkiem, arī gala iznākums svaidās, vai nu uz vienu, vai uz otru pusi. Galtons pierāda, ka šis likums attiecinams arī uz cilvēku fizisko lielumu, sociālām attiecībām un psihisko vērtību. Katrā sabiedrībā var atrast dažus ļoti labus, dažus pavisam nelāgus un ļoti daudz viduvēju īpatņus. Bet ja kāds spēcīgs vispārējs faktors, piem., alkoholisms vai materiālā korupcija, pazemina atsevišķo vērtību līmeni, tad noslīd arī vispārējais līmenis. Gluži tas pats novērojams arī pretējā virzienā. Galtons pierāda, ka vidējo vērtību varētu pacelt augstākā līmenī, ja pavairotu augstāko kategoriju dzimstību, tai pašā laikā apturot zemāko kategoriju vairošanos. To pašu domā arī prof. Žils Ammans Lozannā. Savā ziņojumā Morālās iedarbības apvienībai (*Ligue pour l'action morale*), tas norāda, ka pastiprinātā protestantu parvietošanās uz Vāciju un Šveici, kas sekoja Nantes edikta atcelšanai (1685.) ievērojami pacēlusi abu valsts garīgo līmeni.

Mani pārņem neatvairamas skumjas, kad redzu, ka pašreizējie sociālie aizspriedumi spiež labus un spējīgus darba rūķus un sociāli noderīgus cilvēkus atteikties no bērniem. Tādiem cilvēkiem vajadzētu iedoties laulībā jau agrā jaunībā un radīt pēc iespējas vairāk bērnu. Ja laulībā viena laulātā neauglība (visbiežāki tā atgadās pie sievietēm) padara bērnu radīšanu par neiespējamu arī otram laulātam, tad nelaime jāizlabo ar likumīgi pieļautu bigamiju vai konkubīnātu. *) Par visai bēdīgu jāuzlūko

*) Sk André Couvreur, „*La Graine*“.

arī tā parādība, ka pašreizējos apstākļos ļoti daudzām tiklām, čaklām un sabiedriski noderīgām jaunavām jāpaliiek vecmeitām tikai tamdēļ, ka tām nav pietiekoša pūra. Tiešām, labāki būtu ievest mērenu un uz abu dzimumu vienlīdzību pamatotu poligamiju, nekā tišu prātu ļaut aiziet bojā tik labai iedzimtībai. Vēl reiz aizrādu arī uz to, ko XIII. nodaļā teicu par vecāku pienākumiem attiecībā pret bērniem un valsts uzdevumiem labu iedzimto spēju nesēju pabalstīšanā. Tādā kārtā ievērojama uzlabošanās tiktu panākta jau tuvākos gadu simtepos, un nemaz nepaietu ilgs laiks, kā to parasti iedomājas, kad būtu sasniegta jau relatīva šīs zemes paradīze. Tad mūsu laimīgie pēcnācēji nevarēs vien nobrīnīties, ka cēlušies no tik mežonīgiem senčiem, kā mēs, — senčiem, kuŗu starpā bijis tik daudz dzērāju, noziedznieku un garīgi aprobežotu cilvēku. Tad reliģiskās mistikas iejaukšanās dzimumu dzīvē tiks uzņemta tāpat, kā mūsu laikos mežonju elku kalpība. Mūsaiiku alkoholismu un prostitūciju līdz ar visām nelāgām sekām tie uzlūkos ar tādu pat šausalīgu izbrīnu, ar kādu tagad uzlūkojam vidusaiiku inkvizīciju. Šis salīdzinājums lasītāju vairumam varbūt likties pārāk fanatisks un pārspīlēts. Tas izskaidrojams tikai ar to, ka viņu pašreizējā domu gaita parasti nav spējīga pielaiķoties ne pagātnes, ne arī nākotnes domu gaitai. Tamdēļ es lūgtu tos, kas vēl lāga netic maniem vārdiem, izlasīt Bičers-Stou „Atslēgu Krusttēva Toma būdai“ (ne pašu romānu). Šai grāmatā sakopots liels daudzums ziņu par Ziemeļ-Amerikas nēģeru vergu laikiem. Kas izlasīs toreizējo apstākļu raksturojumu un iepazīsies, piem., ar tā laika sludinājumiem, kuŗos tiek piedāvāti lieliski suņi izbēgušo nēģeru notveršanai, tas galu galā atzīs, ka nebūt neesmu pārspīlējis nākotnes plānus. Tas, ko tagad uzlūkojam par nekārtību, senāk šķita gluži dabīga parādība. Taīs laikos verdzību aizstāvēja pat tikumīgākie baznīcas tēvi. Gluži tāpat, kā tagad aizstāv alkoholismu.

Beidzot nonāku pie pedagogiskās reformas uzdevumiem, kam piekrīt liela loma ne tikai seksuālā ļautājumā, bet arī visās citās cilvēka dzīves norisēs (sk. XVII. nod.). Ja arī laba iedzimtība uzskatama par galveno cilvēces laimes noteicēju, tiklab dzimumu dzīvē, kā citās dzīves

izpaušmēs, tad ar to vien vēl nepietiek. Diezgan nelāgi iedzīmtus cilvēkus ar laiku var izaudzināt par samērā kārtīgiem un noderīgiem īpatņiem, un, turpretim, labas filogentiskas iedzīmtās īpašības vēlākā gaitā var izvirst vai aiziet bojā, pateicoties nelāgai apstākļu sagādīšanai. Sabiedrībai jāgādā par to, lai bērni tiktu attīstīti pēc iespējas vispusīgāki, tiklab miesīgā, kā garīgā ziņā. Intelekti, jūtas un griba, raksturs un estētiskā izjūta jāattīsta tikpat harmoniskā veidā, kā to redzam lauku audzināšanas patversmēs (sk. XVII. nod.). Labi iedzīmtam tipam jānāk pretim ar pareizu audzināšanu un darbu. Nepietiekošas pozitīvās iedzīmtības gadījumos vismaz jāattīsta labākās spējas un jālūko ierobežot nelāgās. Negribu ieiet sīkākos norādījumos, jo jautājumu jau pietiekoši iztirzāju septiņpadsmitā nodaļā. Varu tikai novēlēt, lai mūsu skolas vienprātīgi sekotu Russó, Pestaloca, Reddija un Lica ierosmei. Tikai nedrīkst aizmirst, ka racionala pedagogija tomēr neatvieto izlasi. Tā noder tikai kā pagaidu līdzeklis un pati par sevi vēl neuzlabo mūsu pēcnācēju īpašības. Tomēr, ja jaunatnei pietiekoši aprādīs izlases sociālo nozīmi, tad pedagogija zināmā mērā nāks talkā arī praktiskai nākotnes uzdevumu izvešanai.

Utopiskas pārdomas par ideālām nākotnes laulībām

Cilvēka ārējo dzīves veidu lielā mērā iespaido ārējo apstākļu iedarbība; turpretim, iekšējā dzīve pastāv pagātnes atmiņās, kas saistītas ar iedzīmto mnemu. No abiem šiem elementiem iziet nākotnes tieksmes. Bet pagātne nekādā ziņā nedrīkst stūrgalvīgi un varmācīgi iemauktot iekšējās dzīves norisi. Tai jābūt tikai par noderīgu atziņu krājumu, kas izlietojams jaunu domu izveidošanai un lietderīgas darbības ietekmēšanai.

Nākotnes cilvēks jau agrā jaunībā iepazīstināts ar dzimumu jautājumu, un tādēļ prot izvairīties no seksuālām briesmām. Tas uzaudzināts stingrā atturībā, no-

vēršot alkohola un citu narkotisko vielu iespaidu. Viņš var brīvi izlietot visus sava darba augļus savām un ģimenes vajadzībām. Toties viņš nedrīkst tos kapitalizēt paša vai bērnu vajadzībām, pārvēršot procentus nesošā kapitālā. Tāpat viņš nedrīkst arī tos nodot citiem testa-menta ceļā, t. i. nedrīkst tos pārvērst spēkā, kas egoi- stiskos nolūkos izmanto citu cilvēku darbu. Nākotnes cil- vēks jau agrā bērnībā apzinas, ka galvenais dzīves no- teikums ir darbs. Zēni tiek audzināti kopā ar meitenēm uz absolūtiem vienlīdzības pamatiem, bet attiecīgi piemē- rojoties katra dzimuma dzīves uzdevumam. Līdz pat 16. dzīves gadam un varbūt pat ilgāki, tie tiek vispusīgi izglītoti tautskolās, kur viņiem cenšas dot pēc iespējas harmoniskāku attīstību, tiklab intelektuālā un fiziski- tehniskā, kā estētiskā un sociālā ziņā. Tos vis nebiedē ar elles mokām un neviļina ar pēcnāves paradīzes solī- jumiem, bet gan tiem paskaidro, ka dzīves gala mērķis pastāv cēlās tieksmēs pēc tīri cilvēcīgu ideālu piepildī- šanas. Tiem izskaidro, ka īstāko un augstāko gandarī- jumu var rast tikai uzcītīgā īpatnējām spējām piemēroto uzdevumu pildīšanā attiecībā pret sabiedrību un tās atsevišķiem locēkļiem. Viņos jau agrā bērnībā ieaudzina nicināšanu pret nederīgiem niekiem, nevajadzīgu spožumu un tukšu greznumu, kā arī pret privātīpašuma ļaunprā- tībām. Viņu godkāriba iziet tikai uz labāka un lietde- rīgāka d a r b a izvešanu.

Tādā garā uzaudzināts, nākotnes cilvēks pierod pats sev nopelnīt iztiku. Dažādā vecumā, atkarībā no katra īpatnībām, tas sajūt pamostamies dzimuma dziņu, bet būdams jau no mazotnes pieradis savaldīt savas tieksmes, tas iemaukto arī dzimuma dziņu, neļaudams tai noklīst neceļos. Viņš labi izprot tās īsto nozīmi. Bez tam, viņš zina, ka nebūs ilgi jāciešas, lai varētu to apmierināt da- bīgā un veselīgā ceļā, un ka viņš var mierīgi pārrunāt šo jautājumu ar vecākiem, skolotājiem un pat ar pretējo dzimumu.

Kādas tam būs sekas?

Cilvēka īpatnējās tieksmes varēs noteikt jau pie ļaika. Tad neviens vairs slepus nerēķināsies ar materiālo pusi, sociālo stāvokli, šķiru u. t. t.; necentīsies paslēpt zem ārējās pieklājības segas savu īsto dabu; nemēģinās,

godīgas noskaidrošanas vietā, apiet galveno jautājumu pa aplinkus ceļiem; netieksies pēc ārēja spožuma, lai apžilbinātu prātus un tādā kārtā paslēptu savas vājās puses. Tad cilvēki rīkosies daudz atklātāki, jo nebūs vairs iemeslu ko slēpt. Tie dalīsies viens ar otru savās nākotnes izredzēs, pārbaudīs viens otra pastāvīgumu un patiesīgumu, nemaz nebidamies, ka ar to varētu sanākt naidā. Abi dzimumi piekops brīvu satiksmi, kuņģa vairs nebūs vietas aplamām kauna jūtām. Nākotnē būs novērstas arī visas seksuālās briesmas, jo, pirmkārt, visi labi pārzinās dzimumu jautājumu un, otrkārt, nebūs vairs mulžīgo aizspriedumu. Jaunēklim ar jaunavu nemaz nebūs jānonāk līdz dzimuma satiksmei, lai pārliecinātos, vai tie labi sader nodomātai seksuālai kopdzīvei. Saderināšanās laikā tie brīvi iepazīsies ar otra uzskatiem un raksturu, un tādā kārtā savlaicīgi noskaidros laulību dzīves izredzes. Tad iedzimtības un bērnu radīšanas un audzināšanas jautājumus apspriedīs bez aplamas kauna sajūtas. Šādas pārrunas katrā ziņā būs daudz tikumīgākas, nekā pašreizējās labi audzināto aprindu plāpas, kur līgavainis rūpīgi izvairās no seksuāliem tēmatiem. Apdāvinātākiem jaunēkļiem nākotnē vairs nebūs jāatsakās no laulībām, lai varētu turpināt studijas. Tie varēs reizē apprecēties un turpināt iesāktās mācības. Tie varēs jau 24 gadu vecumā apprecēt 18 gadus vecas jaunavas un turpināt studijas līdz 26 dzīvības gadam, jo, pirmkārt, tikumi būs daudz vienkāršāki un pieticīgāki, kas padarīs vieglāku arī ģimenes uzturēšanu, un otrkārt, līdz mācību beigšanai varēs izsargāties no bērnu radīšanas, pielietojot attiecīgus līdzekļus grūtniecības novēršanai.

Kādas tad būs nākotnes laulības? Vispirms, nevajadzīgs greznums un ārišķība tiks samazināta līdz minimumam. Vīrs un sieva strādās, skatoties pēc apstākļiem, vai nu atsevišķu, vai kopīgu darbu. Pats par sevi saprotams, ka daļa darba tiks veltīta bērniem. Bērnu audzināšanā, tāpat kā tagad, piedalīsies arī vīrs, bet tikai tādā gadījumā, ja tas izrādīsies vairāk piemērots par sievu. Starp citu, tas atgadās diezgan bieži. Sievietes tiesiskā emancipācija un matriarchāta iekārtas ieviešana (sk. XIII. nod.) padarīs laulību saites tikai vēl ciešākas. Ļoti maz laika nākotnē paliks ārišķību piekopšanai. Tad

vairs nepazīs oficiālus ielūgumus un ceremoniālas viesošanās. Tās noder tikai bagātiem sliņķiem, kas nezina, kur likt laiku un naudu. Ja atnāks kāds draugs vai paziņa, to vienkārši uzlūgs sēsties pie kopējā ģimenes galda un baudīt, ko Dievs devis. Apģērbs būs pēc iespējas ērtāks, vienkāršāks un higiēniskāks. Tas nebūt nenozīmē, ka vairs nebūs mākslas un estētiskās gaumes. Spožums un greznība nav māksla, bet tikai tukša uzpūtība, kas bieži vien ir visai nemākslinieciska. Savā laikā esmu redzējis daudzus vienkāršus un mazus strādnieku dzīvokļiņus, kur valdīja priekšzīmīga tīrība un gaume; arī pats esmu kādreiz dzīvojis līdzīgos apstākļos. (Starp citu sk. V. nod.).

Ja laulātie izrādīsies pārāk aizņēmti darbā, lai paši apkoptu savu māsainiecību un bērnus, tad tie varēs pieņemt sev palīgu. Bet tādā gadījumā mājkalpotāji vairs nebūs nostādīti tagadējo kalpu stāvoklī. Būdami sociālā un izglītības ziņā vienādā līmenī ar apkalpojamo ģimeni, tie drīzāk izpildīs to lomu, ko tagad izpilda neprecētās māšas, tantes, vai vecmāmiņa. Tie ne tikai ēdīs pie viena galda ar saimniekiem, bet dalīsies arī visos ģimenes priekos un bēdās, kā jau vienas un tās pašas šķiras piederīgie. Neviens darbs vairs netiks uzskatīts par zemu vai par rupju. Ja laulībā nebūs bērnu, tad laulātie adoptēs daudz bērnu ģimeņu atvases vai bāriņus, vai arī piekops savstarpēji atļautu konkubinātu, kas nākotnē neko neatšķirsies no tagadējās bigamijas.

Ja laulības izrādīsies nelaimīgas, t. i. ja laulāto raksturi ar laiku uzrādīs lielāku nesaskaņu, tad laulības varēs pasludināt par šķirtām tikai pēc tam, kad tiks nokārtoti attiecīgie vecāku pienākumi pret bērniem. Šķirtiem būs atļauts, ja viņi atradīs par vajadzīgu, iedoties jaunā laulībā. Tas droši vien atgadīsies ne biežāki, kā tagad. Manā prātā, šķiršanās kļūs pat retākas, sevišķi tādos gadījumos, kad laulībā jau būs piedzīvoti bērni.

Darbs un cenšanās pēc sociālā labuma reizē būs arī labākas zāles pret pārliedzīgām dzimuma tieksmēm. Nekas tā neietekmē izvirtību, kā bezdarbība, greznība un nelāgie lielpilsētas dzīves apstākļi. Darbs atsvaidzina arī mīlu un atstāj visai maz laika laulāto nesaticībai un ķildām.

kai tāds, kāds tas iedzimis. Bet nevar noliegt arī to, ka ar pielaikošanos un attiecīgu audzīnāšanu var panākt mākslu, būt patīkamam līdzcilvēkiem. Tas iespējams un jātura par svētu pienākumu pat nabadzīgākās ģimenēs. „Mūžu dzīvo, mūžu mācies.“

Augstāk aprādīto „Simplicissimus'a“ biedekli derētu iespīest tūkstošos eksemplāru un uzdāvināt par labu pamācību visiem jaulaulātiem. Ilgas un laimīgas laulības iespējamas tikai pie ilgstošas dzimuma dziņas un savstarpējas cieņas. Tamdēļ laulātiem uz noteiktāko jāizvairās no visa, kas tās varētu novājināt vai sagandēt. Tai vietā, lai ģimenes dzīvē piekoptu nevērību un nolaidību attiecībā pret savu ārieni, sievai tieši jācenšas pēe iespējas vairāk patikt vīram, šai nolūkā laižot darbā visu pieejamo mīlas ieroču arsenālu. Tādā kārtā viņa arvien ciešāki to saistīs pie sevis. Pats par sevi saprotams, ka viņa nedrīkst savu nolūku panākšanai izlietot rupju jūteklību. Šai ziņā viņai jāievēro kultūrai sievietei piemītošā takta izjuta, kas tai parasti daudz attīstītāka, neka vīrietim.

Vīrietim no savas puses jāizturas pret sievu tikpat bruņnieciski, kā tas uzvedas pret citām sievietēm un tamdēļ mājās rūpīgi jāizvairās no nepatīkāmām parašām, kas var palikt par nastu sievai. Vīram jābūt kautkam vairāk nekā nepanesāmam kakla kuņģam, kas sievā redz tikai zibēnovēdēju, par ko var izgāst ārpus mājās sakrātās un apvaldītās dusmas. Sievu nedrīkst uzlūkot par vienkāršu saimnieci, bērnu dzemdēšanas mašīnu vai klātguletāju, kas labākā gadījumā derīga tikai dzīvnieciskas dzimuma dziņas atveldzēšanai. Tad jau labāki iztikt pavisam bez sievas, jo dzimuma dziņu tikpat labi var apmierināt arī ar pretimnākošo netikli.

Lai laulības būtu pilnīgi laimīgas un līdz ar to arī ilgstošas, tad tīri garīgai mīlai jābūt cieši saistītai ar fizisko mīlu. Vīrietim jāciena sievā viņas labie saimnieciskie un sievišķie tikumi. Bet ar to vien vēl nepietiek. Sievai visu mūžu jāpaliek vīra acīs par to dievieti, kādu viņš tanī saskatīja mīlas sākumā. Viņam jāizbauda svētlaimība sievas apkampienos arī vēlākā laulības dzīvē, kad tā jau pārdzīvojusi savu uzplaukumu. Tas pilnīgi iespējams, ja vien laulāto starpā saglabātas augstākās mīlas

jūtas, kas sievu pārvērš dievietē arī vēlākā laulības dzīvē un ja sieva pati eenšas nākt pretīm vīra estētiskām prasībām, par ko runājām jau iepriekšējā gaitā. Ja viņa to nesaprot vai arī negrib, tad vīram būs grūti atturēties no iedzīmtām poligamijas tieksmēm un palikt vienaldzīgam citu sieviešu daļuma priekšā, sevišķi, ja tas vēl izrādīs zinamu pretimnākšanu. Bet arī šai ziņā var daudz ko panākt, ja tikai ir laba griba. No savas puses mēs vīriem ieteiktu sekošo:

Ja vīra prātu satraukusi kāda sveša sieviete un tam draud briesmas pārkāpt laulību, tad viņam jācenšas iedomā piešķirt sievai visus jaukumus, ko tas atrod pie svešās sievietes. Tas parasti dod labus panākumus. Līdz ar to pavairosies arī viņa dzimuma tieksmes pret paša sievu. Bet ja vien sieva daudz maz pretimnākoša, tas pavairos arī viņas tieksmes pret vīru. Tādā kārtā bieži vien ģimenes nelaimes vietā piedzīvo jaunu mīlas uzliesmojumu. Tiesa, Gēte savā „Wahlerverwadschaften“ to nosauc par garīgu laulību sabrukumu. Bet mēs tomēr domājam, ka to drīzāki var uzlūkot par garīgas uzticības izpaušmi.

Ja vien mīla ir patiesa un abas puses pieliek labu gribu, tad šādi izmēģinājumi parasti tikai nostiprina laulību kopdzīvi. Tādā kārtā, ne tikai nomaldījusies kaisle tiek atgriesta laulību gultnē, bet tiek novērstas arī ģimenes nesaskaņas, jo laulātie pārdzīvo jaunu mīlas uzplaukumu. Tādejādi laulību dzīvi viegli vien var pārvērst mūžīgā mīlas pavasarī, pie kam katru dienu uzplauks arvien jauni ziedi un tiks iznīcinātas nezāles un dzelkšņi. Tas prasa neatlaidīgu cīņu ar cilvēcīgām vājībām un kļūdām un nepārtrauktu Veneras kultu laulībā.

Matriarchāts. — Šo svarīgo ģimenes attiecību jautājumu jau aizķērām trīspadpsmitā nodaļā, runājot par civilām tiesībām. Vīriešu dzimuma varmācībai un patriarhālām attiecībām jāpateicas par to, ka visa ģimene tagad tiek saukta tēva vārdā. Tas ir augstākā mērā nedabīgs un pat kaitīgs iestādījums. Tiesa, bērns caurmērā manto tikpat daudz iedzīmtās plazmas no tēva, kā no mātes, tomēr citādā ziņā tas stāv daudz tuvāki mātei, nekā tēvam. Tamdēļ arī tās tautas, kur ģimenē noteicošais vārds pieder mātei, t. i. kur valda matriarchāta

iekārta, sapratušas dabas norādījumus daudz labāki par mums. Jau tas vien, ka māte deviņus mēnešus uztur bērnu savās miesās un arī ilgu laiku pēc piedzimšanas ar to saistīta daudz ciešāki, nekā tēvs, dod tai daudz lielākas tiesības, nekā tēvam. Mēs jau aizrādījām, ka bērniem jāpiešķir mātes uzvārdi. Arī laulību šķiršanas gadījumos tie atstājami mātei, ja vien nopietni blakus apstākļi nemotivē citādu tiesas spriedumu.

Pats par sevi saprotams, ka pašreizējos kultūrālos apstākļos nebūtu iespējams atgriezties pie senā matriarchāta iestādījuma. Ja nav iespējams atjaunot seno patriarchy varu, līdz ar to neļaujot vaļu nekātrākām patvaļībām un varmācībām, tad tikpat neiespējami šo varu nodot vecmāmiņas vai vec-vecmāmiņas neaprobežotā rīcībā. Runājot par matriarchātu, mēs ar to domājam, ka, neatkarīgi no bērnu apzīmēšanas mātes uzvārdā, sieva jāuzskata par ģimenes centru, nododot tās rīcībā ģimenes dzīves pārvaldīšanu. Ar to nebūt netiks pavairots to laulību skaits, kurās vīrs atrodas zem sievas tupeles. Vīrietis ir un paliek stiprāks radījums par sievieti, un tamdēļ tam nav ko būties no sievas virskundzības ģimenes dzīvē. Ja tas neļūtas apmierināts, tad ievēdot brīvākas laulības attiecības, viņam tiek dota iespēja kuru katru brīdi aiziet no sievas. To apzinoties, sieva centīsies iekārtot mājas dzīvi pēc iespējas patīkamāku, lai tādā kārtā tišu prātu neaizdzītu vīru. Vīram no savas puses būs drusku jāsavaldas, kā jau pienākas tam, kas vairs nav neaprobežots mājas kungs, bet arvien vēl piedalās bērnu audzināšanā un ģimenes uzturēšanā. Manā prātā, nākotnē būtu jāizved sekošas reformas:

1. Bērni tiek nosaukti mātes uzvārdā.
2. Izņemot gadījumus, kad sieva zaudē savas tiesības tiesas ceļā tamdēļ, katā izrādās par nespējīgu, vājprātīgu vai ļaunprātīgu u. t. t., tai vienīgai pieder noteikšana par bērniem.
3. Sieva noteic un vada mājas dzīvi. Viņas mājas darbs un pūles, ko tā ziedo mātes pienākumu izpildīšanai, novērtējami tāpat, kā vīra ārpusmājas darbs, ko tas piekopj peļņas nolūkos.

4. Vīram, kā ģimenes aizsargam un līdzdalībniekam mājturībā un bērnu audzināšanā, ir tiesības uz kopējo dzīvokli un sievas gādību.

5. Atskaitot atvilkumus mājsaimniecībai un bērnu audzināšanai, kā vīrs, tā arī sieva var brīvi izlietot savu darba algu un Ipašumus. Pie laulību šķiršanas tiek šķirta arī laulāto manta. Tādā gadījumā, ja vien tiesa neuzskata par vajadzīgu nolemt citādi, bērni tiek piešķirti mātei. Turpretīm tēvam, kamēr vien tas darba spējīgs, pienākas gādāt savu iespēju robežās par nepilngadīgo bērnu uzaudzināšanu.

Pats par sevi saprotams, ka 2.—5. punkti piemērojami kā likuma panti tikai tādā gadījumā, ja laulātie dzīvo nesaskaņā; tie nekādā ziņā nav uzskatāmi par kavēkli tādiem laulātiem, kas piekopj laulību kopdzīvi uz abpusējas mīlas un cieņas pamatiem. Tie varēs rīkoties pēc savstarpējas norunas, kā to atradīs par labāku. Vāja un miermīlīga sieviete tik un tā pakļausies ģimenes dzīvē stiprākam un gudrākam vīrietim. Arī laulību un mantas šķiršana ne vienmēr noritēs vienkārši un gludi, lai gan caurmērā būs daudz vieglāki izvedama, nekā pašreizējos apstākļos, jo tiesas vara vairs neatradīsies vienīgi vīriešu rokās, caur ko tiks pietiekoši garantētas arī sievietes tiesības. Samērā diezgan bieži atgadās, ka māte ir vieglprātīga sieviete un tamdēļ nav spējīga kārtīgi uzaudzināt bērnus, kamēr tēvs izrādās par īstu pašreizējās un gādības iemiesoju. Bet tas ir tikai izņēmums.

Būtu grūti sagaidams, ka augstāk pievestie priekšlikumi atrastu dzirdīgas ausis valdošās aprindās, kur vēl arvien valda kūtis konservatisms un *vis inertiae*. Bet arī pašreizējos apstākļos pie labas gribas var atrast līdzekļus līdzīgu ideālu laulību iekārtošanai.

Pirmkārt, kā jau aizrādīju trīspadsmitā nodaļā, laulātie, iedodoties laulībā, var noslēgt likumīgi pieļautu kontraktu, kas viņu starpā ievieš šķirtu mantu. Raugoties pēc vietējiem apstākļiem, šādos laulību līgumos var izvest arī citus iepriekšējā gaitā ieteiktos noteikumus. Piem., sieva var sev nodrošināt pārvaldīšanas tiesības par kopējo mantu u. t. t.

Otrkārt, ārļaulības bērni jau tagad tiek nosaukti mātes uzvārdā. Un to tieši mēs arī vēlamies. Tādā kārtā tāis zemēs, kur konkubināts netiek sodīts kā noziegums, ļaulību vietā var piekopt brīvu kopdzīvi, pieturoties pie aprādītiem noteikumiem. Lai to izvestu, vajadzīgs tikai drusku vīrišķības, jo pašreizējos apstākļos ar to varētu iegūt nelāgu slavu sabiedrībā. Bez tam, tādos gadījumos būs jāiztiek bez valsts atbalsta. Bet mazliet enerģijas un neatļaidības panāks to, ka ar laiku arī sāks saukt sievu par kundzi. Un ja šādas godīgas un pieklājīgas kopdzīves paliks arvien biežākas, tad nemaz nepaies tik ilgs laiks, kad arī sabiedrība sāks tās uzlūkot ar tādu pat cieņu, ar kādu tagad uzlūko baznīcā vai dzimstssarakstu nodaļā noslēgtās ļaulības. Uzvārdus var apvienot. Ja Millera k-dze iedodas brīvā kopdzīvē ar Meijera kgu, tad viņa var saukties par Millera-Meijera k-dzi, bet viņš par Meijera-Millera kgu.

Vai ar visu to gribu iegalvot, ka tādā kārtā tiks sasniegta šīs zemes paradīze arī tādā gadījumā, ja cilvēki saglabās savas līdzšinējās īpašības? Ceru, ka lasītājs mani nenoturēs par tik naivu, ja vien būs uzmanīgi izsekojis maniem uzskatiem. Zemiskums, rupjība, intrigas, muļķība, nesaticība, naidis, skaudība un greisirdība, slinkums, nekārtība, netīrība, tenkas, nevērība, niķi un neprāts būs tikpat bieža parādība kā tagad. Bet tie vairs nevarēs izpausties tik varmācīgā kārtā, kā pašreizējos apstākļos; šos netikumus tad uzlūkos daudz stingrāki, nekā tagad.

Toties godīgiem, neatkarīgiem un izcilus cilvēkiem tiks dotas iespējas attīstīties daudz brīvākā un dabīgākā veidā, nekā mūsu laikos. Tiem vairs nebūs jākalpo varai un naudai vai varmācīgiem tikumiem un aizspriedumiem. Tiem nebūs jāpiekoptj reliģiska un sociāla liekulība, jo tad visi varēs runāt un rīkoties pēc savas iekšējās pārliecības. Tad vairs nebūs pie varas nekautrīgi aferisti, bet gan godīgi un saprātīgi ļaudis. Ļaulības un dzimumu satiksme tiks atbrīvota no meliem. Likumu žņaugas vairs nenomāks jūtas. Un tomēr pasaulē būs mazāk netiklības, jo būs novērsti arī visi maitājošie pamudinājumi uz ļaunprātībām. Prostitūcijai būs jāiznīkst pašai no sevis, jo tirgošanās ar paša miesu ar laiku kļūs par neprātu.

Pats par sevi saprotams, ka vienmēr vēl nāksies piedzīvot arī seksuālas pārmērības; bet obligatoriskais darbs tos ierobežos līdz minimumam.

Šai sakarībā pievedīšu izvilkumu no Fr. A. Langes „Materialisma vēstures“ (Friedrich Albert Lange, „Geschichte des Materialismus,“ Leipzig, J. Baedeker, VII. izd., 1902.) tādā veidā, kā viņš to uzskatījis 1874. g., gadu pirms nāves (III. izd.).

„Mēs pabeidzam kritiku tieši tai brīdī, kad Europu savilņojis sociālais jautājums: jautājums, kas izvērties par izšķirošās cīņas lauku zinātnes, reliģijas un politikas revolūcionāriem elementiem. Vai šai cīņai būs lemts palikt tikai par asiņainu prāta cīņu, vai arī tā, līdzīgi zemes trīcei, sagraus piņšļos veco laiku atliekas, aprakdama gruvešos miljoniem cilvēku: skaidrs irtas, ka jaunam laikam nebūs lemts uzvarēt, ja viņa cīņaskarogā nebūs ugunīgiem burtiem ierakstītas cēlas idējas, kas novērsīs egoismu un patīgā darba vietā, kas iziet tikai uz personīgo labumu, par cilvēcīgās pilnības mērķi uzstādīs sabiedrisko labumu. Pats par sevi saprotams, ka nākotnes cīņa nebūtu tik smaga, ja vadošie prāti labāki iepazītos ar cilvēcīgās attīstības un vēsturisko procesu būtību. Tamdēļ arī neredzu sevišķu iemeslu, lai atteiktos no cerības, ka nākotnes pārmaiņas notiks bez lielākas asinsizliešanas. Neatlaidīgais un sūrais garīgais darbs gūtu vislabāko gandarījumu, ja jau tagad varētu atvieglot ceļu nenovēršamām pārvērtībām, tādā kārtā novēršot liekus upurus un saglabājot neaizskārtas kulturālās vērtības. Tomēr, tas ir tikpat kā neiespējams. Arvien pieaugošā partiju apkarozāšanās un nesaudzīgā interešu cīņa uzliek nepārvāramu šķērslī teorētiskai iedarbībai. Lai būtu, kā būdams, mēs tomēr nebūsim veltīgi centušies. Arī nokavēta patiesība vēl arvien nāk istā laikā; jo cilvēce vēl dzīvo. Gan daži laimīgāki cilvēki pratis to savlaicīgi uztvert. Mēs nedrīkstam ciest klusu, aizbildinādamies ar to, ka mūs uzklausa tikai nedaudzi.“

Trīsdesmit gadus atpakaļ vēl varēja saprast Langes pesimismu. Tagad, pēc pasaules kara, viņa vārdi drīzāk

uzņemami kā tālredzīgs pravietojums. Tiesa, lielā zemes-
trīce sagrāva labu daļu pasaules un apraka drupās mil-
joniem cilvēku, bet tur nav vainīgs socialisms, bet gan
kapitalisms. Tas bija skaudīgi pārrēķinājies un ar to pats
sev izraka kapu. Par pravieti kļuvis arī Normans Angels,
kas savā darbā „Grossen Illusion“ jau labu taiku pirms
kaņa aizrādīja, ka pateicoties pieaugošai tautu neatkarī-
bai, nākotnes karā ekonomiskā ziņā vairs nebūs ne uz-
varētāju, ne uzvarēto. Bet tagad mums pavērusās jau-
nas izredzes, kas iedvēš sparū sociālam darbam. Tomēr,
arvien vēl paliek spēkā Langes pravietiskā prasība — vai
nu socialisms tiks dibināts uz etiskiem
pamatiem, vai arī tā nemaz nebūs.

Iepriekšējā gaitā pievestās utopiskās pārdomas ne-
būt nav jaunas. Mēs tikai centamies ar analīzes palī-
dzību izdibināt, kādi noteikumi vislabāki sekmētu pareizu
un pašreizējiem sociāliem apstākļiem piemērotu dzimuma
jautājuma atrisinājumu. Visi taču būs vienprātis, ka šai
ziņā nepieciešamas pamatīgas reformas. Un tomēr, visi
bīstas ķerties pie satrunējušiem balstiem. Lasītāji paši
var izlemt, vai iepriekšējā gaitā pievestās utopiskās pār-
domas tiešām uzlūkojamas tikai par utopiju, vai arī par
pilnīgi izvedamu lietu. Lai katrs rīkojas pēc saviem ie-
skatiem un temperamenta. Lūdzu tikai vienu, vispirms
aukstasinīgi un bezpartejiski apskatīt faktus un tad tikai
taisīt gala slēdzienu.

Galū galā, mums jāizvēlas starp pesimistisku fata-
lismu, ļaujot aiziet bojā mūsu rāšai (par labu mongoļiem)
un enerģisku rīcību tās pasargāšanai un izkopšanai.
Tiem, kas izvēlas pēdējo, jāpiegriež pienācīga vērība
dzimumu jautājumam un jāved neatlaidīga cīņa pret alko-
holismu, naudas varu un veciem aizspriedumiem.

Beigas.

Trešās grāmatas saturs:

Lapp.

Desmitā nodaļa:

DZIMUMU JAUTĀJUMA ATTIECĪBAS PRET NAUDU, PRIVĀTĪPAŠUMU UN KARU. APRĒKINA LAULĪBAS. PROSTITŪCIJA; SAVEDEJU ĀRODS; KOKOTES UN METRESES. PASAULES KARŠ	
1. <i>Aprēķina laulības</i>	3
2. <i>Prostitūcija un savedēju ārods</i>	6
3. <i>Kokotes un metreses</i>	9
4. <i>Prostitūcija, laulības dzīve un veneriskās slimības pasaules kara laikā</i>	35
	38

Vienpadsmitā nodaļa:

ĀRĒJO APSTĀKĻU IESPAIDI DZIMUMA DZĪVĒ (Klimats. — Vientulība. — Pilsētu un lauku dzīve. — Klaidonība; Žero ģimene. — Amerikānisms. — Restorāni un alkohols. — Bagātība un nabadzība. — Dižciltība un sabiedriskais stāvoklis. — Individuēlais dzīves veids — Prese, sludinājumi un atsevišķi amati. — Internāti. — Citi iespaidi).	41
--	----

Divpadsmitā nodaļa:

RELIGIJA UN DZĪMUMU DZĪVĒ	55
--	----

Trīspadsmitā nodaļa:

TIESĪBU SAKARS AR DZĪMUMU DZĪVI	73
A. <i>Tiesību jēdzieni</i> (Dabīgās tiesības. — Paraduma tiesības)	73
B. <i>Civīlās tiesības</i> (Civilo tiesību uzdevums. — Laulība un dzimumu satiksme kā tāda. — Laulības pārkapumi. — Bērnu civīlās tiesības; matriarchāts. — Civillaulību veidi un ilgums. — Laulības radu stārpā. — Sociāli kaitīgu un bīstāmu cilvēku rīcības brīvības ierobežojumi seksuālā ziņā. — Mantošanas tiesības)	82
C. <i>Kriminālās tiesības</i> (Kriminālās atbildības jautājums. — Asinsgrēks. — Tikumības noziegumi pret mazgadējiem. — Sadisms. — Ekshibicionisms. — Nekrofilija. — Konkubināts. — Prostitūcija. — Seksuālās provokācijas. — Pornografija. — Aborts).	106

Trīspadsmitās nodaļas pielikums:

GADĪJIENI TIESU PRAKTIKĀ	122
---	-----

Ceturtais grāmatas saturs:

Lapp.

Četrpadsmitā nodaļa:

MEDICĪNA UN DZIMUMU DZĪVE. SEKSUĀLĀ HI-	
GIENA	3
<i>Grūtniecības novēršanas līdzekļi</i>	8
<i>Laulību higiēna</i>	15
<i>Ārstu noslēpums</i>	21
<i>Venerisko slimību dziedniecība</i>	27

Piecpadsmitā nodaļa:

SEKSUĀLĀ ĒTIKA JEB SEKSUĀLĀ MORĀLE . . .	32
<i>Pielikums: Divi gadījieni</i>	45

Sešpadsmitā nodaļa:

DZIMUMU JAUTĀJUMS POLITIKĀ UN POLITISKĀ	
EKONOMIJĀ	51

Septiņpadsmitā nodaļa:

DZIMUMU JAUTĀJUMS PEDAGOĢIJĀ	61
---	----

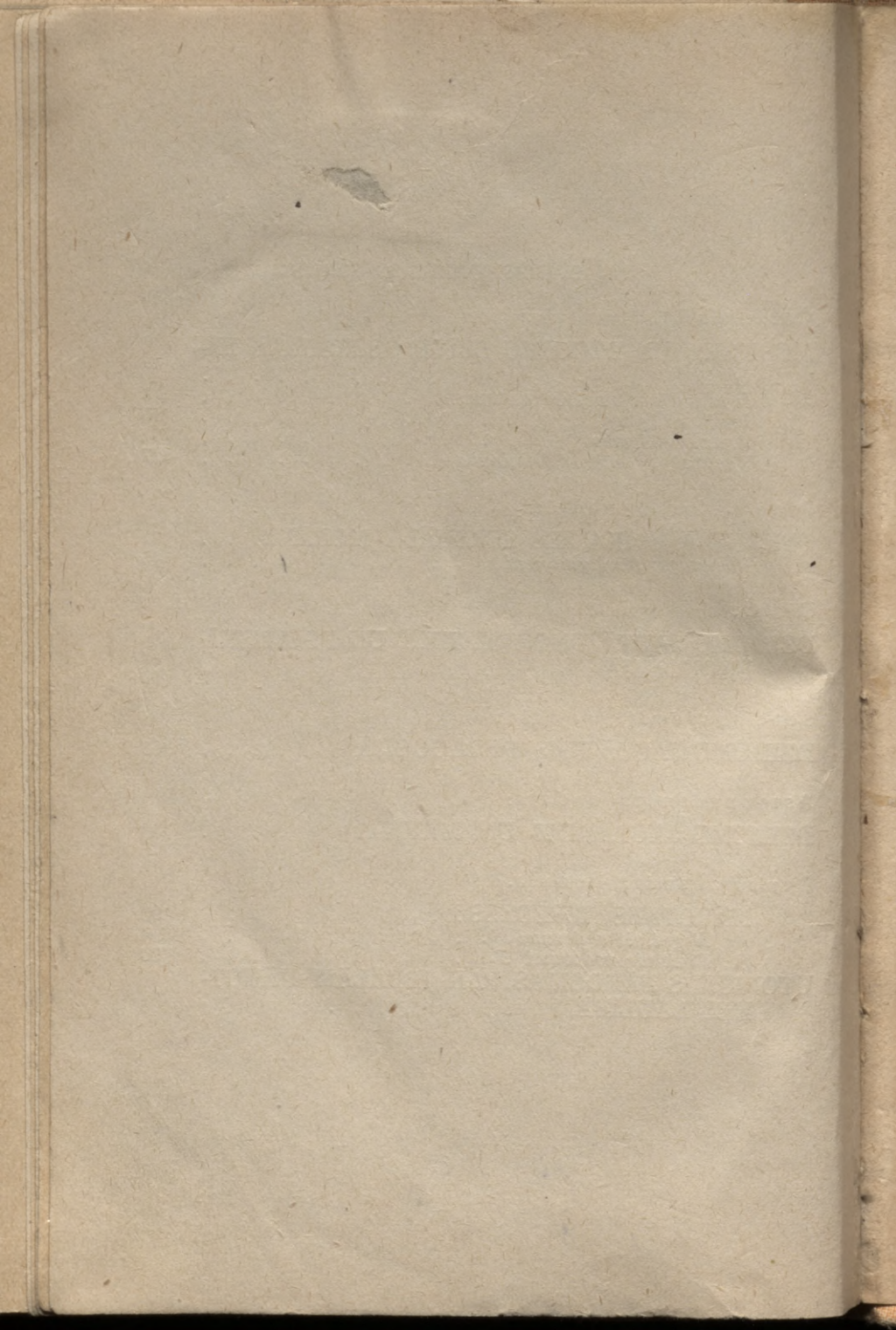
Astoņpadsmitā nodaļa:

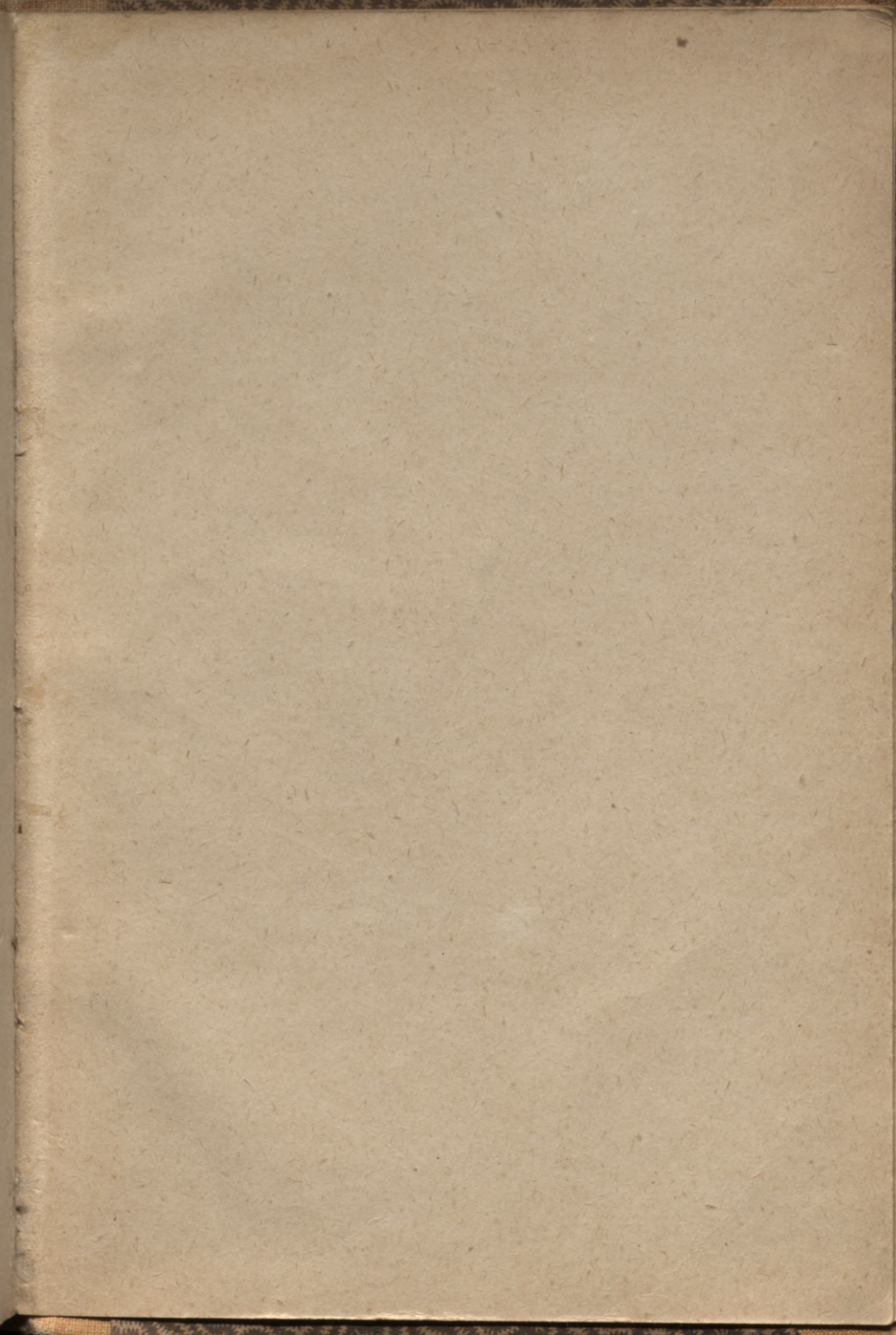
DZIMUMU JAUTĀJUMS UN MĀKSĻA	88
--	----

Deviņpadsmitā nodaļa.

NĀKOTNES IZREDZES	92
<i>A. Negatīvie uzdevumi</i>	94
<i>B. Pozitīvie uzdevumi</i>	100
UTOPISKAS PĀRDOMAS PAR IDEĀLĀM NĀKOT-	
NES LAULĪBĀM	106

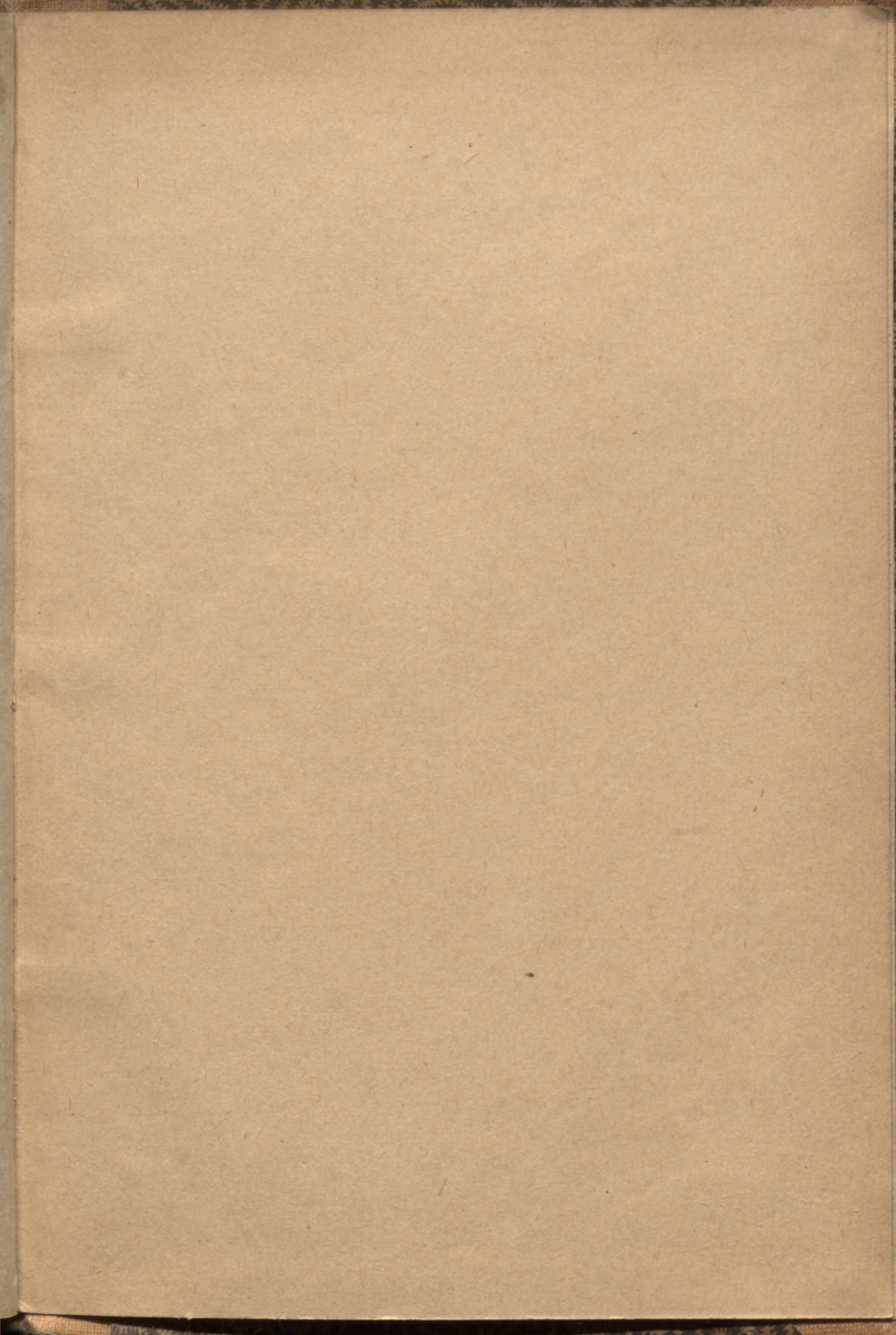

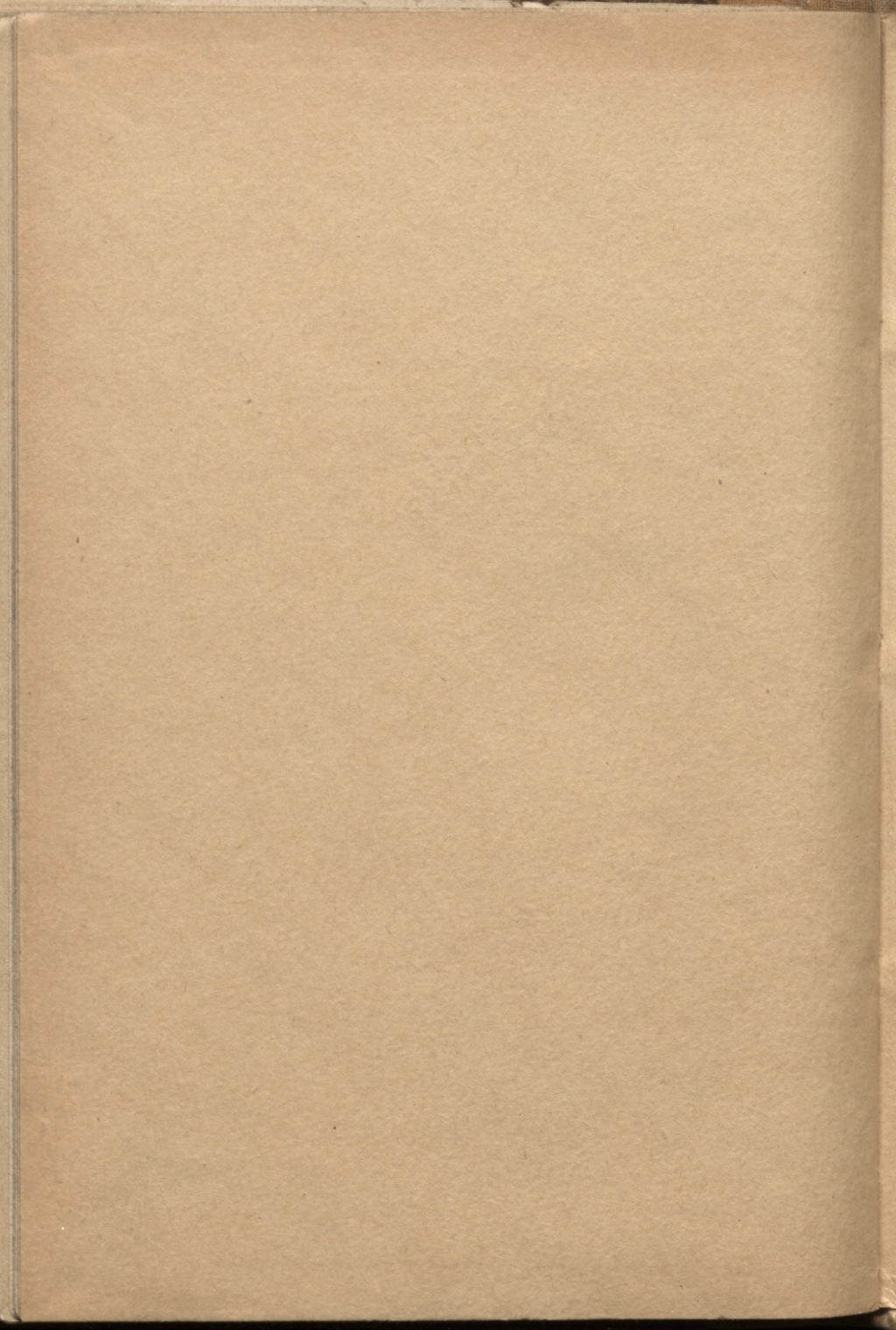

50
/

1. DEC. 1937

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309046530